

PETOSRIKOKSET ILMIÖNÄ JA TYÖKALUT NIIDEN TORJUNNASSA

Simo Kauppinen

11/2018

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto	
Simo Kauppinen	Poliisi (ylempi AMK)	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste	
Petosrikokset ilmiönä ja työkalut niiden torjunnassa	Julkinen	
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto	
Petri Burmoi, ylikomisario	Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä opinnäytteessä tarkastellaan petosrikollisuutta, sen määrän kehittymistä ja siirtymistä entistä enemmän tietoverkkoihin viime vuosien aikana. Edellä mainittuun liittyen poliisilla on edessään entistä haasteellisempi tilanne siinä, miten suuresta petosrikosten massasta selvittää. Pyrin tarkastelemaan tätä asiaa pääosin poliisin rikostutkijoiden osaamisen ja sen kehittämisen näkökulmasta. Tutkimus toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämistyönä – pääosin kvantitatiivisella tutkimusotteella, joskin siinä on elementtejä myös kvalitatiivisesta tutkimuksesta.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys käsittelee osaamisen sekä sisäisen motivaation johtamisen teoriaa. Teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan myös petosrikollisuuden globaalia kehittymistä tilasto- ja tutkimustietoa apuna käyttäen.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusaineisto on kerätty lomakekyselyllä, joka jaettiin Poliisiammattikorkeakoululla syksyllä 2018 järjestetyn petosrikosten tutkintakurssin osallistujille. Lomakekyselyllä pyrittiin saamaan vastauksia mahdollisimman kattavasti valtakunnan eri poliisilaitoksilta, selvittämään petosrikostutkinnan yleistä osaamista sekä siten miten se on järjestetty. Lomakekyselyssä pyrittiin selvittämään myös vastaajien näkemyksiä siitä, miten petosrikostutkintaa ja henkilöstön osaamista siinä, mukaan lukien tietojärjestelmien käyttö avoimine tietolähteineen, tulisi kehittää.</p> <p>Tiedossa oli jo ennen tämän opinnäytetyön aloittamista, että petosrikosten tutkinta on järjestetty hyvin erilaisilla tavoilla valtakunnan 11 eri poliisilaitoksessa. Opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena oli kartoittavan tutkimuksen nimissä nostaa esille joitakin jo tiedossa olevia asioita sekä enemmän kehittävän tutkimuksen puolelle menen, löytää kenties joitakin uusia ideoita siihen, miten osaamisen kehittämisen teoriapohjaa voitaisiin käyttää petosrikosten tutkinnassa hyväksi. Lisäksi pyrin saamaan selville sitä, voisiko varsinaista tutkintatyötä tekeviltä ihmisiltä kenties tulla tuoreita ja raikkaita ideoita siihen, miten suuri petosrikosten massa tutkitaan ja miten poliisin on mahdollista selvittää asian kanssa, koska tosiasiat – petosrikosten massa, työmäärä ja tutkinnalliset haasteet ovat väistämättömiä.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
86 + 1 liitesivua	marraskuu 2018	Yamk2017ON
<p>Avainsanat petos, rikostorjunta, petosrikosten torjunta, osaamisen kehittäminen, motivaatio, koulutus</p>		

Sisällys

1 JOHDANTO	2
2 Petosrikosten torjuntaan liittyvä tutkimus	5
2.1 Tutkimusongelma ja viitekehys.....	5
2.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	8
2.3 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu.....	10
2.4 Tutkimuksen luotettavuus	15
3 Osaamisen ja motivaation teoriaa	16
3.1 Osaaminen ja sen kehittäminen	16
3.2 Sisäinen motivaatio ja sen johtaminen.....	22
4 Tilasto- ja tutkimustietoa petosrikoksista ja niiden yleistymisestä	27
4.1 Petosrikollisuuden yleistyminen Suomessa.....	27
4.2 Petosrikollisuuden yleistyminen tietoverkoissa	30
4.3 Huijaustavat ja niiden sama huomio.....	32
4.4 Identiteetti	38
4.5 Lainsäädäntö	40
4.6 Tilaus- ja myyntipetoksista yleensä	41
4.6.1 Tilauspetokset	42
4.6.2 Myyntipetokset	44
5 Tutkimuksen toteutuksesta	48
5.1 Kyselylomake ja sen sisältö	48
5.2 Edelliseltä petosrikostorjuntakurssilta saatu palaute.....	51
5.3 Lomakekyselyyn vastaajat.....	54
6 Tutkimustulokset	58
6.1 Monivalintakysymykset	58
6.2 Avoimet kysymykset	61
6.2.1 Yhteistyö	62
6.2.2 Koulutus	64
6.2.3 Osaaminen	65
6.2.4 Työn määrä ja resurssit	66
6.2.5 Tietojärjestelmien hyödyntäminen.....	68
7 Johtopäätökset.....	69
8 Lopuksi	76
9 LÄHTEET	79

1 JOHDANTO

Keväällä 2017 mietin, mistä aiheesta tekisin tulevan opinnäytetyöni. Päässä oli valmiina joitakin ajatusraakileita, joita pienellä mielikuvituksella olisi pystynyt ja pystyikin viemään melko kunnianhimoiseen suuntaan. Pohdinnan ja muiden opintojen lomassa päätin ottaa yhteyttä entiseen esimieheeni, jonka tiedän omaavan merkittävän poliisikokemuksen ja laajan ammattitaidon – varsinkin tutkinnallisiin asioihin liittyen, suinkaan väheksymättä hänen kenttätoiminnan tietämystään. Häneltä kuulin, että Poliisihallituksella ja Helsingin poliisilaitoksella on käynnistymässä yhteishanke, joka koskee lähinnä kotimaan rajojen sisäpuolella tapahtuvaa myynti- ja tilauspetosrikosten tutkintaa sekä sen tehostamista erilaisin toimenpitein.

Innostuin aiheesta ja tein valinnan siitä, että opinnäytetyöni tulee liittymään petosrikoksiin. Päätöstä edesauttoi seikka, että oma poliisikokemukseni on tutkintapainotteinen. Olen ollut tutkijan ominaisuudessa tutkimassa erilaisia petosrikoksia, sekä sarjoja että yksittäisiä petoksia, joista osa on ollut omaisuusarvoltaan myös varsin merkittäviä. Vaikka oma poliisikokemukseni on tutkintapainotteinen, arvostan suuresti myös sitä aikaa, jonka olen työskennellyt kenttätoiminnassa, koska jopa petosrikosten tutkinnassa näiden osa-alueiden yleinen hallinta tukee kokonaisvaltaista onnistumista (poliisilaitostasolla). Aloittaessani varsinaisen opinnäytetyöprosessin olin ollut petosrikosten tutkinnassa mukana myös tutkinnanjohtajan roolissa ja myös tämä seikka herätti entistä enemmän ammatillisen kiinnostuksen hankkeesta, josta entinen esimieheni minulle kertoi. Edellä mainittu lähinnä siksi, että katsoin omaavaani jonkin verran substanssiosaamista petosrikosten torjuntaan liittyen, tarkasteltiin aihetta sitten tutkijan tai tutkinnanjohtajan näkökulmasta.

Osallistuin Poliisihallituksen ja Helsingin poliisilaitoksen välisen yhteishankkeen palavereihin, joissa käsiteltiin poliisin yhteistä tilannekuvaa ja työnäkyä (kotimaan rajojen sisäpuolella tapahtuvien myynti- ja tilaus-) petosrikosten torjuntaan liittyen. Mukana näissä palavereissa oli myös kahden muun (Itä- ja Länsi-Uudenmaan) pääkaupunkiseudun poliisilaitoksen edustusta. Alkuperäinen suunnitelmani oli toteuttaa opinnäytetyö enemmänkin toiminnallisena em. hankkeeseen liittyen. Useista eri seikoista sekä muuttuvista tekijöistä johtuen, päädyin loppuvuodesta 2017 ratkaisuun, että keskityn opinnäytetyön viitekehyksessä henkilöstön osaamiseen, sen kehittämiseen ja siihen

liittyvään teoriaan. Lisäksi päädyin siihen, että kenties petosrikosten määrän merkittävää kasvua voisi tuoda esille laajemminkin, jopa globaalista näkökulmasta, vaikka petosrikosten määrällisesti suurin massa muodostuukin kotimaan rajojen sisäpuolella tapahtuvista myynti- ja tilauspetoksista. Suomessa emme kuitenkaan ole tämän asian kanssa yksin ja pyrin tässä opinnäytetyössä tuomaan esille myös maailmanlaajuisesti tapahtuvan petosrikollisuuden merkittävää kasvua, useiden eri lähteiden avulla.

Osittain edellä mainitun päätöksen tekemiseen vaikutti merkittävästi seikka, että mainitsemani hankkeen palaverien yhteydessä käydyissä keskusteluissa tuli esille, että petosrikosten tutkinnan statukselle on tapahtunut jotakin ”ei toivottavaa”. Siitä huolimatta, että petosrikosten tutkinta on erittäin monipuolinen osa-alue, jossa pääsee käyttämään laajalti tutkinnallista osaamistaan, petos-rikosnimikkeellä olevia juttuja osin hyljeksitään ja niiden tutkinta mielletään vaikeaksi ja hankalaksi. Tehdyn päätöksen jälkeen päätin löytää tämän opinnäytetyön kautta syitä sille, miksi näin on ja mitä asialle voitaisiin tehdä.

Vaikka ensimmäinen kosketus opinnäytetyön aiheeseen syntyi siitä, että kuulin hyvästä yhteishankkeesta petosrikosten torjuntaan liittyen, otin asiassa huomioon myös oman kokemukseni ja osaamiseni petosrikosten saralla. Kaikkein ratkaisevampana asiana oli edellä mainitun hankkeen lisäksi kokonaisvaltainen ajankohtaisuus, koska petosrikosten määrä on edelleen tilastojen mukaan merkittävässä kasvussa – ei ainoastaan Suomessa, vaan maailmanlaajuisesti. Poliisin täytyy omassa toiminnassaan priorisoida tehtäviä ja kiinnittää huomiota niihin kiireellisyysjärjestyksessä. Yksi tämän opinnäytetyön tavoitteita on nostaa esille sitä seikkaa, että petosrikokset ovat erittäin merkittävä rikoslaji kokonaisuutta ajatellen, tarkastellaan sitten rikosten lukumäärää tai omaisuusarvoja.

Kaikki edellä mainitut seikat johtivat tiivistettynä tämän opinnäytetyön syntymiseen. Opinnäytetyön suhteellisen pitkän syntyprosessin aikana mietin aiheen rajausta useampaankin kertaan, alkuperäisen idean muuttuessa merkittävästi siitä, mitä prosessin aloittaessani oli mieleissäni. Lopulta rajausta tapahtui lopullisesti alkukesästä 2018, tähän opinnäytetyöhön liittyvää lomakekyselyä laatiessani. Viimeistään tuossa kohtaa päädyin myös siihen lopputulokseen, että tulen jättämään kaiken turvaluokitellun aineiston työn ulkopuolelle ja keskittymään ainoastaan petosrikosten määrän kasvuun ilmiötasolla. Lisäksi pyrin pääsemään sisälle suomalaisen poliisissa työskentelevän petosrikostutkijan ajatuksiin, joissa hän peilaa omaa osaamistaan tilastotiedosta havaittavissa olevaan työmäärään. Tietyllä tapaa tämä päätös laajensi aihepiiriä kattamaan petosrikoksien määrän ja diversiteetin globaalisti, mutta samalla rajasin sivuun erilaisten menetelmien ja

yksityiskohtaisten toimintamallien käsittelyn. Katsoin tämän ratkaisun myös palvelevan parhaiten kokonaisuutta, johon tässä työssä pyrin. Lyhyesti sanottuna tässä opinnäytetyössä on rajauksena keskiössä kolme kokonaisuutta, jotka käsittävät petosrikosten torjuntaan vaadittavan osaamisen (ja sen kehittämisen motivaation ollessa suuressa osassa), merkittävästi kasvaneen työn määrän ja aihepiiriin liittyvän reagoinnin tunnistamisen tarpeen.

Tutkimuskysymyksiä joilla pyrin toteuttamaan tämän opinnäytetyön tavoitetta, käsittelem seuraavassa luvussa. Alkaessani perehtyä petosrikoksista olemassa olevaan materiaaliin ja aihepiiriin yleensä laajemmin siltä näkökannalta, mikä voisi kaivata eniten kehittämistä, havaitsin tietynlaisen tyhjiön petosrikosten torjuntaan liittyen – missä edellisen kappaleen lopussa mainitsemani elementit ovat yhdistettynä. Pysin pitämään tämän opinnäytetyön rakenteen yksinkertaisena ja helppolukuisena, oli lukijana sitten asiaan perehtynyt ammattilainen tai yksityinen ihminen, jota aihepiiri syystä tai toisesta kiinnostaa.

Rakenteellisesti käyn alkuun läpi, mitä tämä opinnäytetyö sisältää sekä tutkimuksen perusteita ja toteutustapaa (johdanto ja luku 2). Luvuissa 3 ja 4 käsitellään teoriapohjaa, joka luvun 3 osalta sisältää erityisesti osaamisen ja sisäisen motivaation teoriaa, luvun 4 käsitellessä tilasto- ja tutkimustietoa siitä, miten petosrikokset ovat yleistyneet ja saaneet uusia ulottuvuuksia maailmanlaajuisesti(kin) tarkastellen. Luvussa 5 käsittelem tutkimusta, jolla olen kerännyt materiaalia. Luvussa 6 avaan tutkimustuloksia ja luvussa 7 pyrin yhdistämään tutkimustuloksia sekä havaintoja tutkimuksen teoriapohjaan liittyen. Toivon, että lukija löytää tästä opinnäytetyöstä itseään hyödyttävää materiaalia. Liittyy se sitten satunnaisen lukijan auttamiseen ennaltaehkäisyn muodossa siten, että yksikin petosrikoksen asianomistaja tai rikoksen uhri jää syntymättä tai (petosrikos-)tutkijana työskentelevän ihmisen ammatilliseen identiteettiin ja toivottavasti sen kehittämiseen edelleen sekä täydentämiseen mahdollisesti sellaisella tiedolla, jota tutkijalla ei entuudestaan ollut.

2 PETOSRIKOSTEN TORJUNTAAN LIITTYVÄ TUTKIMUS

2.1 Tutkimusongelma ja viitekehys

Joskus on käynyt niin, että tutkimusongelma on mielekäs ja järkevääntuntuinen, mutta tutkimus tyssää aineiston vajavaisuuksiin ja puutteisiin (Pihlaja 2004, 18).

Ojasalon (2009, 32) mukaan opinnäytetyöprosessi alkaa aihealueen ja siihen liittyvien tavoitteiden selvittämisellä. Seuraavassa vaiheessa pohditaan, miten tavoitteisiin päästään. Suunnitteluvaiheen jälkeen suunnitelma toteutetaan. Lopuksi suoritetaan arviointi, miten suunnitelma on toteutunut. Opinnäytetyöprosessissa käytetään erilaisia tapoja hankkia tietoa, arvioidaan hankittua tietoa sekä valitaan aiheeseen soveltuvin tieto sekä sovelletaan sitä käytännön tarpeisiin.

Aiheen ollessa ajankohtainen myös tutkimusongelmaan vastauksien hakeminen vaikuttaa mielekkäältä. Vaikka tilaus- ja myyntipetokset (petosrikokset) eivät uusi asia olekaan, ne ovat kasvaneet merkittävästi sosiaalisen median ja internetin yleistymisen myötä, kuten myöhemmin tuon esille. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistoa on varmasti saatavilla runsaasti, kysymys on ainoastaan siitä, mistä viitekehyksestä ongelmaa tarkastellaan.

Kuten Pihlaja (2004) toteaa, *tutkielman tekeminen on tutkimusongelman käsittelemistä ja vastauksien antamista asetettuihin tutkimuskysymyksiin päätelmineen ja tulkintoineen*. Tietysti se on paljon, paljon muutakin, mutta edellä esitetty luonnehdinta on tuossa pelkistetyssä muodossaan kiteytys siitä, mistä tutkimuksen tekemisessä on tieteellisessä mielessä loppujen lopuksi kyse. Pihlaja (2004) jatkaa, että tuohon luonnehdintaan pelkistyvät ja kiteytyvät myös tutkimusprosessin ongelmallisimmat kohdat tutkielman tekijän näkökulmasta.

Oman tutkimukseni ongelma liittyy siihen, miten Suomessa ylipäättään tullaan toimeen valtavasti kasvaneen petosrikosmassan kanssa. Tämä koskee ensinnäkin merkittävältä osin tavallista kansalaista, joka mahdollisesti on joutunut petosrikoksen (esim. myynti- tai tilauspetos) uhriksi, mutta myös sitä, miten tämän uhriksi joutumisen voisi välttää. Merkittävää osaa tässä näyttää myös poliisin toiminta erityisesti siinä, että esillä olevista ilmiöistä tiedotetaan aktiivisesti pyrkien ennaltaehkäisemään rikosten tapahtumista. Myös

jo tapahtuneiden rikosten luonteen tunnistaminen ja oikeiden toimenpiteiden tekeminen on tärkeää rikosten selvittämiseksi. Tunnistaminen ja oikeat toimenpiteet ovat merkittäviä myös positiivisten vaikutusten tavoittamiseksi sekä erityisesti pyrkimällä vaikuttamaan petosrikosten määrän kasvun hidastumiseen myös kokonaisuutta tarkastellen. Edellä mainittujen asioiden toteutuminen vaatii niiden parissa työskenteleviltä henkilöiltä laaja-alaista osaamista, petosrikoksiin liittyvien kokonaisuuksien tunnistamista sekä ”ajan hermolla” olemista.

Osana tutkimukseni ongelmaa käsittelen myös sitä seikkaa, että petosrikosten määrä on kasvanut viime vuosina merkittävästi. Tilanteeseen ei ole kenties havahduttu ihan sillä volyymillä, kuin olisi kannattanut. Merkittävän osan tuosta määrästä / massasta muodostavat kotimaan rajojen sisäpuolella tapahtuvat myynti- ja tilauspetokset. Viime vuosina tapahtuneeseen merkittävään petosrikollisuuden lisääntymiseen palaan myöhemmin luvussa 4. Ko. luvussa käsittelen petosrikosten rikoslajina tapahtunutta yleistymistä tutkimus- ja tilastotiedon kautta. Petosrikosten kasvuun liittyen, havahtumisella tilanteeseen tarkoitan lähinnä sitä, että muun muassa omien kokemusteni mukaan petosrikokset nähdään useasti jotenkin mystisenä ja niiden selvittäminen koetaan hankalaksi, vaikka totuus on yleensä toisenlainen. Edellä mainittuun asiaan saattaa olla monia syitä ja palaan niihinkin myöhemmässä vaiheessa.

Hirsjärven (1997, 125) mukaan tutkimusongelman tulisi optimitilanteessa olla harkittu ja selvitetty ennen aineistonkeruuvaihetta, koska tutkimusongelma saattaa muotoutua tutkimuksen edetessä ja tietomäärän lisääntyessä. Tutkimuksen pääongelmaksi muotoutuu yleisemmin yleisluonteinen kysymys, jonka avulla koko tutkittava kokonaisuus hahmottuu tutkijalle. Hakala (2004, 35) kirjoittaa, että opinnäytteen tulee olla suunnitelmallisesti tavoitteisiin etenevä, analyyttinen ja looginen, ja sen tulee olla hyödynnettävissä ja hyödyllinen.

Oman opinnäytetyöni viitekehystä avaan tarkemmin seuraavassa alaluvussa olevien tutkimuskysymysten kautta, mutta lyhyesti se on näkökulma siihen, miten poliisi voisi kenties parantaa ja tehostaa toimintaansa petosrikosten tutkinnassa, ottaen huomioon mahdollisimman suuren (myös ennaltaehkäisevän) vaikuttavuuden tavoittelu. Massa on suuri ja suurimman osan siitä muodostavat Suomen rajojen sisäpuolella tapahtuvat tilaus- ja myyntipetokset. En mene tässä työssä petosrikostorjunnan prosessien puolelle, vaan keskityn tarkastelemaan kehitystä osaamisen ja sen kehittämisen näkökulmasta. Tällä tarkoitan, että pyrin löytämään näkökantaa siihen, miten petosrikosten kanssa tekemisissä

olevien tutkijoiden osaamista ja tietämystä em. petosrikosten torjunnassa voisi parantaa. Tähän liittyy merkittävästi myös esimiesten osaaminen ja heidän kokonaisuuden hallintansa. Osaamisen ja tietämyksen parantamiseen liittyy läheisesti myös yleinen asenne viime vuosina suurentunutta petosrikosten massaa kohtaan. Merkittävänä osana petosrikollisuuden kasvua on myös seikka, että petosrikollisuus on siirtynyt entistä enemmän tietoverkkoihin. Pysin pitämään näkökulman mahdollisimman objektiivisena ja tarkastelemaan asiaa petosrikollisuuden kehityksen (mm. tilastotieto) ja siihen liittyvän petosten siirtymisen entistä enemmän tietoverkkojen maailmaan (kirjallisuus, tilastot) kautta.

Kuten edellä viittasin, petosrikollisuuden ympärillä on viime vuosina tapahtunut paljon ja tapahtuu edelleen. Tarkoitukseni ei ole ”keksiä pyörää uudelleen”, vaan nostaa tutkimuskysymysten kautta esille näkökulmia, jotka mielestäni ovat merkityksellisiä petosrikosten torjunnassa tulevaisuutta silmällä pitäen. Osaamista petosrikosten torjuntaan on olemassa, mutta osaamisen on sijaittava riittävän kattavalla skaalalla Suomen poliisissa, jotta sen hyödyntämisellä saadaan aikaan yksittäisten vaikutusten lisäksi laajempaa vaikuttavuutta petosrikosten torjunnassa.

Kuten Hirsjärvi & Co. kirjoittavat (Hirsjärvi 2008, 133–135), jokaisella tutkimuksella on oltava jokin tarkoitus tai tehtävä. Tarkoitusta luonnehditaan usein seuraavien neljän piirteen perusteella: kartoittava, selittävä, kuvaileva ja ennustava. Siinä missä kartoittavan tutkimuksen tarkoitus on etsiä uusia näkökulmia, löytää uusia ilmiöitä ja selvittää vähän tunnettua ilmiötä on selittävän tutkimuksen tarkoitus tunnistaa todennäköisiä syy-seurausketjuja. Syy-seurausketjuilla tarkoitetaan tapahtumia, uskomuksia, toimintoja tai asenteita jotka ovat vaikuttaneet tai jotka ovat voineet vaikuttaa tutkittavaan ilmiöön. Kuvailevan tutkimuksen tarkoitus on esittää ja dokumentoida keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä tutkittavasta ilmiöstä. Ennustava tutkimus voi esimerkiksi pohtia kysymystä tai aihepiiriä, että ”kehen vaikutukset ulottuvat?

Mielestäni tässä opinnäytetyössä sivutaan periaatteessa kaikkia edellä mainittuja tutkimuksen tarkoituksia. Aihe ei ole uusi, mutta toivottavasti tutkimuksen avulla onnistun tuomaan joillekin lukijoille uutta näkökulmaa aiheen mukaisten petosrikosten maailmaan. Pysin myös omasta näkökulmastani tuomaan esille sitä, miten petosrikosten nopean yleistymisen ja kehittymisen (useat syyt ja seuraukset) sekä niihin ja erityisesti niiden tutkintaan liittyvien asenteiden ja uskomusten välinen maailma ei aina kohtaa kaikilta osin. Osaltaan tämä opinnäytetyö myös tuo esille sitä, että aihetta käsittelevä ilmiö on mielestäni

jo kokonaisuutena kiinnostava, puhumattakaan sen kehittymisestä ja yksittäisiin petoksiin mahdollisesti liittyvistä yksityiskohdista. Ennustavan tutkimuksen osalta tutkimustulos vaikuttaa osittain hyvin selvältä jo pienen ”maalaisjärjellä” tehdyn päättelyn osalta siltä osin, että ainakaan petosrikosten (tai tilaus- ja myyntipetosrikosten) määrä ei ole kääntymässä laskusuuntaiseksi lähitulevaisuudessa olemassa olevien faktoihin perustuvien aineistojen pohjalta ajateltuna (ks. mm. taulukko 1 – petosrikosten määrän kehitys).

2.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Pyrin lähestymään tutkimusongelmaa ja siihen liittyviä tavoitteita seuraavien kysymysten kautta:

1. (Tilaus- ja myynti-) petokset Suomen rajojen sisäpuolella. Petosrikostorjunnan nykytila Suomessa – miten se on järjestetty ja miten sen järjestäminen sekä yhteistyö koetaan?

Tutkimuskysymykseen liittyen asiasta on johdannossa kertomaani Poliisihallituksen ja Helsingin poliisilaitoksen yhteishankkeeseen liittyen järjestetty Poliisihallituksen tiloissa kaksi palaveria, joissa on noussut esille se, että petosrikosten yleistymisestä ja ajankohtaisuudesta huolimatta niiden ”tutkintastatukselle” on tapahtunut jotain. Jostakin syystä perustutkinnassa työskentelevä tutkija ei keskimäärin koe rikosilmoitusta, jossa rikosnimikkeeksi on kirjattu petos tai identiteettivarkaus, kovinkaan haluttavana tai mielenkiintoisena tutkia. Palaverissa käytyjen keskustelujen perusteella tällaiseen hylkimisreaktioon on todennäköisesti yhtenä syynä se, että nykyään vaadittava osaaminen ei välttämättä ole aivan sillä tasolla, mitä petosrikosten tutkinnalta nykyään vaaditaan. En suinkaan tarkoita tällä sitä, että osaamista ei olisi varsinkaan niiden keskuudessa, jotka ovat paljon tekemisissä petosrikosten kanssa. Osaamisen puute voisi parhaiten tulla esille silloin, kun tarkastellaan satunnaisesti valittua otantajoukkoa, satunnaisen poliisilaitoksen perusrikostutkinnasta valittuna.

Lisäksi petosrikosten tutkinnassa vaikuttaa olevan empiirisen kokemuksen ja asiasta Poliisihallituksen ja Helsingin poliisilaitoksen hankkeen yhteydessä käytyjen keskustelujen

perusteella paljon poliisilaitoskohtaisia ja alueellisia eroja, liittyen nimenomaan perusmuotoisiin tilaus- ja myyntipetoksiin, joissa yksittäisenä tekona omaisuusarvo saattaa olla suhteellisen vähäinen. Miten suuren massan kanssa pitäisi toimia – alueelliset resurssit ym. huomioon ottaen?

2. Mikä on poliisin henkilöstön osaamisen taso em. rikosten osalta tällä hetkellä ja miten sitä voisi kehittää?

Kuten Viitala (2007) kertoo, ammattitaidon valmiudet on jaettu kolmeen luokkaan: yleiset, ammattikohtaiset ja tehtäväkohtaiset valmiudet. Yleisiä valmiuksia tarvitaan työelämässä riippumatta työtehtävästä ja ne kuuluvat ikään kuin perusteisiin. Ammattikohtaiset ovat sidoksissa tietyn ammattialan vaatimaan osaamiseen, kun taas tehtäväkohtaiset ovat sidoksissa tiettyyn tehtäväkuvaan. Edellä mainittujen valmiuksien lisäksi henkilön asenteet ja motivaatio vaikuttavat merkittäväällä tavalla siihen, miten hän hyödyntää omia valmiuksiaan. Asenne heijastaa henkilön arvostuksia ja se on melko hitaasti muuttuva. Motivaatio taas saattaa muuttua nopeasti ja se on riippuvainen vallitsevasta tilanteesta. Organisaatio pystyy hyödyntämään yksittäisen henkilön osaamisen parhaiten, kun henkilön asenne ja motivaatio ovat myönteisiä. Osaamisen johtamisessa on siis otettava huomioon myös henkilöiden työtyytyväisyys ja pyrittävä nostamaan tarvittaessa sen tasoa. (Viitala 2007, 178–180.)

Viitalan kertoman perusteella tulee mieleen, että yleiset sekä ammattikohtaiset valmiudet ovat todennäköisesti keskimäärin melko hyvät. Näin ollen petosrikosten torjunnan kehittämisen kannalta merkittäviä tekijöitä voisivat olla tehtäväkohtaisen valmiuksien sekä erityisesti asenteiden ja motivaation parantaminen (tai löytäminen). Näin osaamisen kunnollinen hyödyntäminen olisi paremmin mahdollista. Osaamiseen ja motivaatioon palaan tarkemmin luvussa 3, joka toimii myös suurilta osin tämän opinnäytetyön teoriapohjana.

3. Onko tietojärjestelmien ja teknologian käyttö tiedonhaussa riittävällä tasolla – huomioiden avoimet lähteet ja poliisin omat tietojärjestelmät?

Kuten myöhemmin tuon vielä enemmän esille sitä, että petosrikokset tapahtuvat mitä enenevässä määrin tietoverkoissa, on poliisilta löydyttävä osaamista myös tietojärjestelmiin ja verkon avoimien tietolähteiden hyödyntämiseen liittyen. Mitä petosrikosten torjunnassa on huomioitava avoimiin lähteisiin, tietoverkkoihin, yhteistyöhön palvelun tarjoajien kanssa ja poliisin omiin tietojärjestelmiin ym. liittyen? Tässä kysymyksessä palataan jälleen myös henkilöstön osaamiseen. Onko petosrikosten torjunnan kanssa työskentelevillä henkilöillä riittävä tieto siitä, millaista tietoa on saatavilla, millä toimenpiteillä, mitä kautta, mistä lähteistä, miten tieto on hyödynnettävissä ja mitä sillä voidaan saavuttaa?

2.3 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu

Tutkimus on aina tutkimusta suhteessa johonkin aineistoon. Se on vuoropuhelua ja keskustelua tutkijan ja aineiston välillä. Aineistokeskeisesti suuntautuneet vannovat aineiston nimiin niin pontevasti, että he väittävät sen ratkaisevan koko tutkimuksen etenemisen ja tulosten tieteellisyyden. Huono aineisto ja huono tutkimus, hyvä ja monipuolinen aineisto ja kelpo tutkimus. Tämä käsitys kuulostaa järkevältä, mutta silti on hyvä muistaa, etteivät tutkimuksen hyvyys ja hyödyllisyys ole nimenomaan aineistolähtöisiä ominaisuuksia. (Pihlaja 2004, 146.)

Valitsin opinnäytetyössäni tutkimukselliseksi tiedonkeruutavaksi kyselytutkimuksen, koska katsoin, että mahdollisimman hyvän valtakunnallisen vastauksettavuuden saavuttamiseksi se oli kaikista ekologisista ja tehokkain vaihtoehto. Kyselytutkimus oli suunnattu sille perusjoukolle, joka oli tullut valituksi Poliisiammattikorkeakoulun petosrikosten tutkintakurssille. Tutkimuksen sisältöä käyn tarkemmin läpi luvussa 5. Edellä mainitun luvun alussa käsittelen myös sitä, millä tavalla analysoin kyselytutkimuksen aineiston.

Kyselytutkimuksessa tutkija esittää vastaajalle kysymyksiä kyselylomakkeen välityksellä. Kyselylomake on mittausväline, jonka sovellusalue ulottuu yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisestä tutkimuksesta mielipidetiedusteluihin, katukyselyihin, soveltuvuustesteihin ja palautemittauksiin (Vehkalahti 2014, 11). Kuten em. lähteestä on todettavissa, ovat kyselytutkimuksen mahdollisuudet myös varsin rajoittamattomat.

Kyselytutkimus on enimmäkseen määrällistä tutkimusta, jossa sovelletaan tilastollisia menetelmiä. Kyselyaineistot koostuvat pääosin mitatuista luvuista ja numeroista, sillä vaikka kysymykset esitetään sanallisesti, niin vastaukset ilmaistaan numeerisesti. Sanallisesti annetaan täydentäviä tietoja tai vastauksia kysymyksiin, joiden esittäminen numeroina olisi epäkäytännöllistä. (Vehkalahti 2014, 13.)

Vaikka kyselytutkimus on lähempänä määrällistä tutkimusta, missä - kuten Vehkalahti (2014, 13) toteaa, että usein puhuttuna tavoitellaan yleiskäsityksiä siinä missä laadullisilla menetelmillä pureudutaan yksityiskohtiin, ei tämä ole koko totuus. Vehkalahtien mukaan myös tilastollisilla menetelmillä päästään käsiksi yksityiskohtiin ja samassa tutkimuksessa saatetaan hyödyntää molempia lähestymistapoja. Tässä opinnäytetyössä käytetty kyselytutkimus on nähdäkseni juuri em. hybridiversio, jossa on mukana sekä määrällisiä, että laadullisia elementtejä. Laadullisia elementtejä tuo mukaan erityisesti petosrikostutkimuksen kurssille suunnatussa lomakekyselyssä olevat avoimet kysymykset. Anttilan mukaan (2006, 491) laadullisessa tutkimuksessa kirjallisuutta käytetään ideoiden synnyttämiseen eikä aineiston keruuta voi suunnitella yhtä tarkasti kuin tilastollisessa työssä, joten tutkijan kannattaa kerätä monenlaista aineistoa ja vasta sitten miettiä, mitä käyttää. Näin olen pyrkinyt tätä opinnäytetyötä varten keräämäni aineiston osalta toimimaan ja olen käynyt läpi varsin moninaisia painettuja sekä sähköisiä lähteitä, jotka liittyvät petosrikollisuuteen sen eri muodoissaan.

Ihmistieteissä tutkimusaineistot voivat olla hyvin erilaisia, eikä mitään yleisiä jokaiseen tutkimukseen soveltuvia ohjeita tai suosituksia voi kovinkaan paljon antaa. Tutkimustilanteet ja aineistonkeruun vaiheet ja mahdollisuudet ovat kerta kaikkiaan niin erilaisia, samalla kun tutkimusten tavoitteet ja päämäärät vaihtelevat laidasta laitaan. Hyvin karkeasti voisi erilaisia tilanteita luonnehtia siten, että joissakin tutkimuksissa aineisto on olemassa tietynlaisena ja tietyssä muodossa. Se on siis jo valmiina, olkoon sitten esimerkiksi tilastoina, teoriona, päiväkirjoina, sanomalehtinä, kadunniminä, valokuvina tai tilinpäätöksinä. Tällaiset tutkimusaineistot on vain saatava tutkijan haltuun, ja varsin usein ne melko vähällä vaivalla saadaankin. Tutkijalla on tavallaan kiteytynyt aineisto, jota hän ryhtyy analysoimaan. (Pihlaja 2004, 147.)

Määrällisen tutkimuksen peruskivi on mittaus, sillä asioiden tutkiminen tilastollisesti edellyttää, että tietoja voidaan mitata erilaisilla mittareilla. Kyselytutkimuksessa mittarit koostuvat kysymyksistä ja väitteistä, joiden laatimiseen liittyy sekä sisällöllisiä että

tilastollisia haasteita. Mittaus tapahtuu kyselylomakkeella, joka on kokoelma mittareita ja yksittäisiä kysymyksiä. (Vehkalahti 2014, 17.)

Toisinaan käy niin, että tutkielma on edennyt kuin siivillä, tieteellisesti suotuisasti ja rivakasti, siihen asti, jolloin aineisto on saatu kasaan. Nyt alkavat kuitenkin mitä melkoisimmat ongelmat. Tuota läjää, varsin isoa kasaa jos jonkinlaisia tietoja, mielipiteitä, näkemyksiä tapahtumia ja ilmiöitä olisi ryhdyttävä analysoimaan. (Pihlaja 2004, 19.) Em. lähteessä mainittua ongelmaa olen tässä tutkimuksessa pyrkinyt rajaamaan siten, että olen ainakin pyrkinyt rakentamaan tekemäni kyselyn yksinkertaiseen ja kompaktiin muotoon – kuitenkin pyrkien riittävän tietomäärän keräämiseen.

Kuten Kananen (2015, 81.) kirjoittaa; aineistonkeruumenetelmien avulla kerätään opinnäytteessä käytettävä aineisto. Menetelmät vaihtelevat tutkimusotteittain. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat dokumentit, havainnointi, haastattelut sekä sähköpostihaastattelu. Määrällisen tutkimuksen aineistokeruumenetelmiä ovat tilastot ja kyselyt.

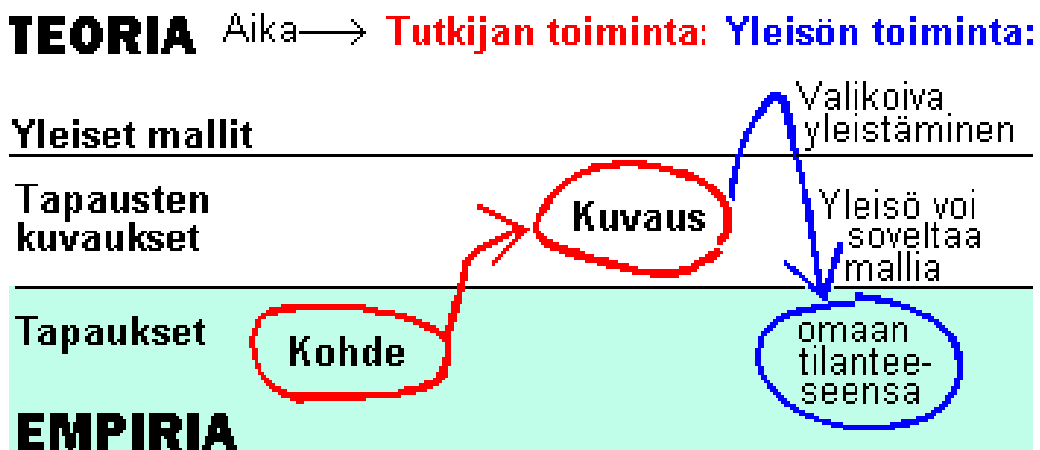
Tässä opinnäytteessä on käytetty lähinnä määrällisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä, vaikka siinä on elementtejä myös laadullisesta tutkimuksesta. Pääpaino on kuitenkin hieman enemmän määrällisessä tutkimuksessa. Vaikka tutkimusaineisto muodostuu kattavasti eri dokumenteista, havainnoinnista ym., on ydinaineistonkeruumenetelmänä kuitenkin mainitsemani kyselytutkimus (ks. luku 5 ja 6).

Kaikkiaan tutkimuksessani on elementtejä sekä empiirisestä, tapaus- ja kartoittavasta tutkimuksesta. Eri lähteissä em. tutkimusotteita kuvaillaan hieman erilaisilla tavoilla. Seuraavaksi nostan esille mielestäni muutaman hyvän kuvauksen mainitsemistani tutkimusotteista, joiden perusteella lukija toivottavasti pystyy muodostamaan asiasta hyvän kokonaiskäsityksen.

Nimensä mukaisesti empiirinen tutkimus perustuu kokemuspohjaisuuteen. Kuten Penn Staten yliopiston kirjastojen web-sivustolla kuvaillaan: Empiirinen tutkimus perustuu tarkkailuun ja mitattuun ilmiöön ja ammentaa tietoa aitoon kokemukseen pohjautuen, teorian tai uskomuksen sijasta (Penn State University Libraries 2018). Empiirisessä tutkimuksessa käytetään usein hypoteettis-deduktiivista menetelmää. Siinä 1) kehitetään teoria selittämään ja ennustamaan ilmiöitä. Tämän jälkeen 2) teoriasta johdetaan testattavia hypoteeseja eli oletuksia. Lopuksi 3) testataan hypoteeseja ja katsotaan pitävätkö teorian ennustamat oletukset paikkansa (Skepsis.fi, 2018).

Taideteollisen korkeakoulun (2018) web-sivuilla kuvaillaan tapaustutkimusta seuraavalla tavalla: Tapaustutkimus, monografia (engl. case study) tarkoittaa yhden tapauksen tai yksilön kuvaamista. Metodia voidaan myös käyttää useampien rinnakkaisten tapausten tai yksilöiden tutkimiseen, mikäli tutkija katsoo, että nämä tapaukset ovat olennaisesti samanlaisia. Jos niissä onkin pieniä eroja, niin ne eivät tutkijaa kiinnosta. Hän haluaa kuvata "tyypillistä" tapausta taikka kaikkien näiden tapausten yhteistä "olemusta".

Tapaustutkimuksessa tutkija pyrkii ymmärtämään kohteen kokonaisuutena. Näkemys on siis *holistinen*: tutkija ei pyri poimimaan esiin vain muutamia valittuja kohteen piirteitä, ominaisuuksia tai muuttujia, eikä yritä muodostaa niistä yleispätevää mallia. Tutkimusraportin lukijan asiana on sitten harkita, mitkä asiat raportissa voisivat ehkä olla yleistettävissä tai rinnastettavissa hänelle läheisempiin kohteisiin (kuva 1). Tutkimuksen tekemisen sekä sen tulkinnan tai soveltamisen looginen prosessi on täten varsin samantapainen kuin on laita realistisesti kuvaavassa taiteessa.

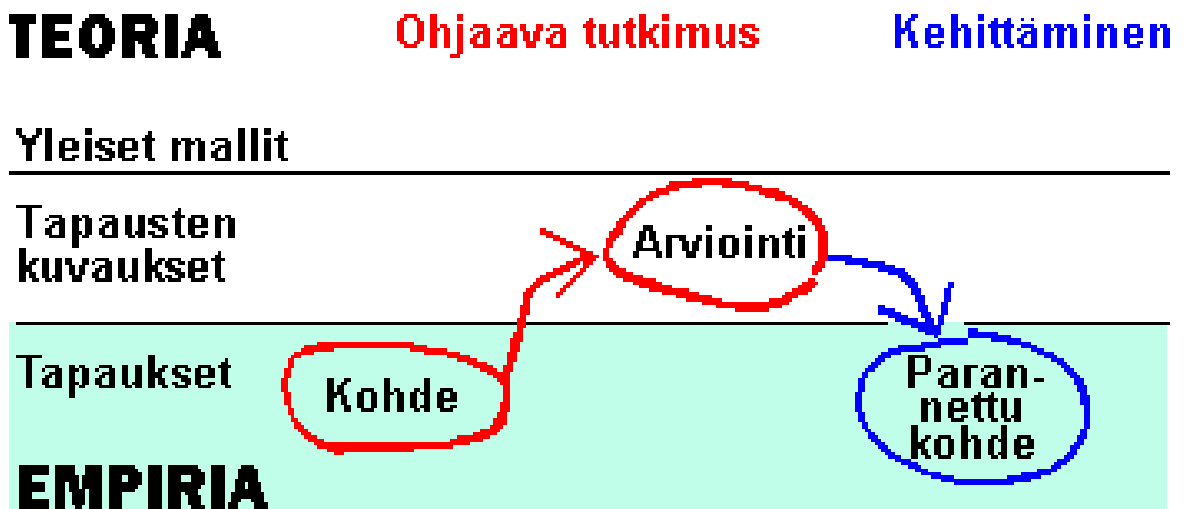

Kuva 1, Tapaustutkimus. (Taideteollisen korkeakoulun web-sivusto, 2018.)

Em. lähteessä tapaustutkimus on jaettu kolmeen alalajiin (uutta kartoittava-, aiempaa teoriaa laajentava- ja ohjaava tapaustutkimus). Kyseisen jaottelun mukaan tässä opinnäytetyössä on ko. jaottelun mukaisena alalajina selkeästi kyseessä ohjaava tapaustutkimus. Kuten Taideteollisen korkeakoulun web-sivustolla (2018) kuvaillaan; Ohjaavan tapaustutkimuksen lähtökohtana ei tarvitse olla, että kohde olisi pelkästään erinomainen (tai kelvoton). Tavallisempaa on, että olevaa kohdetta tai ilmiötä haluttaisiin

parantaa, mutta ei osata sanoa miten se tehtäisiin. Parantamisen suunnittelemiseksi tarvitaan silloin tutkimus tuosta yhdestä kohteesta, eli siis ohjaava tapaustutkimus (kuva 2). Jos hankkeeseen on tarkoitus sisällyttää myös selvitetyn ongelman korjaaminen käytännössä, kysymyksessä on kehittämishanke.

Tapaustutkimuksessa perehdytään ilmiöön alustavan kehittämistehtävän tai ongelman pohjalta sekä käytännön että teorian kautta ja täsmennetään ilmiötä. Kerätty empirinen aineisto analysoidaan eri menetelmin ja sen perusteella tehdään kehittämissuositus tai malli. (Ojasalo ym. 2009, 54.)

Kuva 2, Ohjaava tapaustutkimus. (Taideteollisen korkeakoulun web-sivusto, 2018.)

Kuten mm. Hirsjärvi (2008, 134-135) kuvaa, kartoittavalla tutkimusotteella tarkoitetaan mm. uusien näkökulmien etsimistä, uusien ilmiöiden löytämistä, vähän tunnettujen ilmiöiden selittämistä ja hypoteesien kehittämistä.

Kartoittavavan tutkimuksen (explatory research), kuten nimi ilmentää tarkoituksena on ainoastaan kartoittaa ja tutkia tutkimuskysymyksiä eikä tarjota lopullisia ja ehdottomia ratkaisuja olemassa oleviin ongelmiin. Tämän tyyppinen tutkimus on monta kertaa yhteydessä siihen, että yritetään löytää ongelman ydin ongelmasta, joka saattaa olla osin määrittelemätön.

Johdonmukaisen ongelmanluonteen määrittelemiseksi, kartoittavan tutkimuksen tarkoituksena ei ole tarjota perustavanlaatuaista todistusaineistoa, mutta se auttaa paremmin ongelman ymmärtämisessä. Johdonmukaisessa kartoittavassa tutkimuksessa tutkijan on pystyttävä tarvittaessa muuttamaan suuntaansa uuden tiedon tullessa jollain tavalla esille uusien näköjen luomiseksi.

Kartoittava tutkimus ei suunnitellusti tähtää lopullisten tai ratkaisevien vastausten antamiseen tutkimuskysymyksiin, ainoastaan kartoittaa tutkimuksen aihetta sen eri tasoilla. On todettu, että kartoittava tutkimus on alustavaa tutkimusta joka luo perusteet syvällisemmälle tutkimukselle. Se voi auttaa jopa tutkimuksen määrittelyssä ja suunnittelussa sekä metodien ja aineistonkeruumetodien sekoittelussa. Kartoittava tutkimus pyrkii ratkaisemaan tai pois sulkemaan ongelmat, joita ei ole aiemmissa tutkimuksissa otettu huomioon lainkaan tai ainoastaan hyvin vähän. Strukturoimattomat haastattelut ovat suosituin pääaineistonkeruumetodi kartoittavassa tutkimuksessa. (Research Methodology 2018.)

2.4 Tutkimuksen luotettavuus

Parhaimmassakaan tieteellisessä tutkimuksessa ei voida tavoittaa totuutta ehdottomalla varmuudella. Tulosten luotettavuutta voidaan kuitenkin lisätä tutkimalla järkevältä vaikuttavien, tuloksille vaihtoehtoisten kantojen hyväksyttävyyttä. Muiden vaihtoehtojen perusteltu kumoaminen tukee jäljelle jäävää kantaa, joka voidaan hyväksyä toistaiseksi. Tämä tarkoittaa, että tutkimuksen argumentointi on väittelyä, jossa arvioidaan keskenään kilpailevia kantoja niitä puoltavilla ja vastustavilla argumenteilla. Väljästi määriteltynä argumentin tehtävä on lisätä väitteen uskottavuutta perustelujen avulla. (Kakkuri-Knuuttila 2006, 61.)

Kananen (2014) kirjoittaa, että yksi tieteellisen tutkimuksen peruskysymyksistä on tutkimustulosten luotettavuus ja tutkimuksen tieteellisyyttä voidaan pitää luotettavuuden lähtökohdalla. Kananen (2014) mukaan tutkimus on tieteellinen silloin, kun siinä on käytetty tieteellisiä tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Tieteelliseksi menetelmäksi em. lähde määrittelee menetelmän, joka on yleisesti hyväksytty ja sen lisäksi sitä on käytetty oikein. Menetelmien lisäksi perusedellytyksenä luotettavuustarkastelulle on riittävä dokumentointi, aineiston riittävyys, tutkijan objektiivisuus ja tulosten vahvistaminen (Kananen 2014, 153 -154).

Olen pyrkinyt tätä tutkimusta varten hakemaan ja käsittelemään laajalti petosrikoksia koskevaa aineistoa viimeisimpien vuosien ajalta. Aineistoa olen kerännyt ja tarkastellut noin puolentoista vuoden ajan. Lisäksi olen hakenut verkkolähteistä aiheeseen liittyvää ajantasaista tietoa ja tilastoa painettujen lähteiden lisäksi. Aineistoa olen pyrkinyt käsittelemään mahdollisimman objektiivisesti, vaikka luonnollisesti oma empiirinen kokemus petosrikosten tutkinnasta on taustalla koko opinnäytetyön ajan. Tiedonkeruumenetelmänä olleella kyselytutkimuksella (lomakekysely) sain mielestäni kerättyä kohtalaisen hyvää vastausdataa sen heikkouksista huolimatta. Heikkouksia käsittelee mm. Aaltola (2001, 101 - 102): ”Vastausprosentti jää usein varsin alhaiseksi, vastaajalla on mahdollisuus tutustua myöhempään kysymykseen ennalta eli vastaukset eivät välttämättä spontaaneja, kysymykset voidaan ymmärtää väärin ja niihin voidaan vastata epätarkasti, aina ei voida olla varmoja siitä kuka kyselyyn on todella vastannut tai aineiston keruun yhteyteen ei voida lisätä täydentävää havainnointia kuten haastattelussa”. Edellä mainittuja heikkouksia pyrin paikkaamaan mm. lomakekyselyssä olleilla avoimilla kysymyksillä, joihin tuli 20 vastaajan perusjoukosta vastauksia muutamaa kysymystä lukuun ottamatta melko hyvin.

Muun muassa Hirsjärvi (2008, 276) puhuu reabiliteetista. Tällä tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta ja sitä, että useammalla tutkimuskerralla päädyttäisiin samankaltaiseen lopputulokseen tai sitä, että kaksi tai useampi arvioija päätyisi samaan lopputulokseen. Uskon, että tässä tapauksessa esille nousisi ainakin samankaltaisia elementtejä.

3 OSAAMISEN JA MOTIVAATION TEORIAA

3.1 Osaaminen ja sen kehittäminen

Kuten Billett (2004, 312) toteaa - työyhteisö on tärkeä nähdä oppimisympäristönä, jossa yksilön oma aktiivisuus ja osallistuminen sekä osallistava ohjaaminen ovat avainasemassa. Hager (2004, 29) kirjoittaa, että oppiminen on prosessi, joka muuttaa sekä oppijaa että oppimisympäristöä. Tästä johtuu se, että organisaatio kehittyy myös sitä mukaa, kun sen henkilöstön osaaminen lisääntyy ja kehittyy. Paloniemi (2004) kirjoittaa, että ammattitaidon ja osaamisen merkitystä korostetaan työelämässä yhä voimakkaammin.

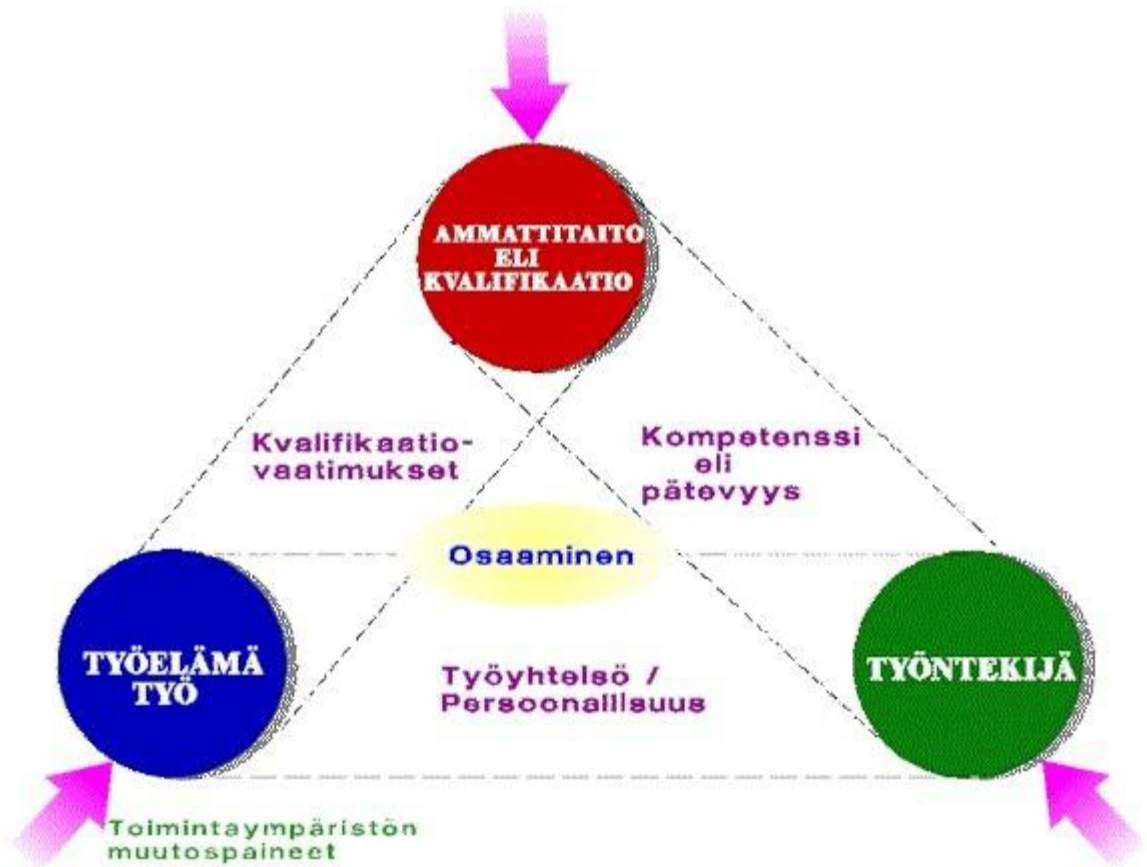
Osaavaa ja ammattitaitoista henkilöstöä pidetään tärkeänä organisaation pääomana, jonka kehittäminen on keskeinen investointi yrityksen strategiassa. Globaali ja kansallinen kilpailu, tulosvastuullisuus sekä työelämän rakenteelliset muutokset luovat jatkuvia osaamisen kehittämispaineita niin yksilöiden kuin kollektiivien tasolla. (Paloniemi 2004, 19.)

Osaaminen on käsitteenä monimuotoinen ja sille on löydetty alan kirjallisuudesta ja julkaisuista useita erilaisia määritelmiä. Suomenkieliselle osaamiselle on monia vastineita, kuten tietämys, taito, kyky, asiantuntemus. Tieteellisessä kirjallisuudessa käytetään paljon myös termiä kompetenssi (engl. competence) viittaamaan osaamiseen (Rauhavirta 2015, 8). Kuten myös Paloniemi (2004, 19) toteaa, käsitteenkäyttö ammatillisen osaamisen alueella on ollut kirjavaa tutkimuksellisesti katsoen. Kun tarkastelun kohteena on ollut toimialakohtaisen ja työntekijäryhmäkohtaisen pätevyyden määrittäminen voi tiivistetysti ilmaista, että yleisesti on käytetty käsitteitä ammattitaito, (ydin)kvalifikaatiot, osaaminen tai kompetenssi. Kuten edellä mainitsin - osaamisen kehittämisen tutkimuksen alkujuurista ei ole olemassa tutkimuksellista yksimielisyyttä. Sen mainitaan pohjautuvan niin psykologiaan, taloustieteeseen, kuin systeemiteoriaankin. Yksimielisyyteen taustoista ole päästy. Tieteenalana ja käytännön toimintonaakin kehittynyt osaamisen kehittämisen tutkimus on edelleen tietyllä tapaa juureton ja epätäydellinen. (Syrjäaho 2008, 13; ks. myös Grieses 2003, 106; Sambrook 2004, 613.)

Osaamisen kehittämisen määrittely ei siis ole mitenkään yksiselitteistä (Syrjäaho 2008, 13). Monta kertaa osaamisen kehittäminen nähdään eräänä henkilöstöjohtamisen (HRM - human resource management) komponenttina. Edellä mainitun lähtökohdalla on nähdä henkilöstö kilpailuetua tuottavana resurssina, johon organisaation pääomaa on sidottu. Tätä pääomaa tulee hankkia, johtaa, suunnitella, kehittää ja arvioida. Kaikki ne osaamisen kehittämisen käsitteet, joilla kasvatetaan henkilöstön osaamista sen laajemmassa merkityksessä, ovat henkilöstöjohtamisen alla. Osaamisen kehittämisellä voidaan siis myös tarkoittaa samaa kuin englanninkielisellä HRD:llä (human resource development) tai ED:llä (employee development). (Syrjäaho 2008, 13–14; ks. myös Viitala 2013, 189.) Osaamisen kehittäminen nähdään useissa organisaatioissa henkilöstön kehittämisenä eli HRD:nä (human resource development), koska yksilöiden osaamisen kautta osaaminen organisaatioissa lisääntyy. Pohjimmiltaan organisaation toiminnan ehtona oleva osaaminen on ihmisten osaamista. (Viitala 2013, 189.) Kuten Hytönen (2007, 192) määrittelee - henkilöstön kehittäminen on organisaation toimintaa, jolla pyritään ylläpitämään ja

kehittämään organisaatiossa tarvittavaa ja organisaation tarvitsemaa osaamista. Henkilöstöjohtamisen rinnalla on myös strateginen henkilöstöjohtaminen (strategic human resource management, SHRM), jossa keskiössä on organisaation strategia (Viitala 2013, 189).

Mm. Paloniemen (2004, 19) kirjoittaman suuntaisesti osaamisen määritelmää on esitetty kuvan avulla (kuva 3). Helakorpi (2005) kirjoittaa, että työelämän uudenlaiset oppivat organisaatiot perustuvat joustavuuteen, asiakaskeskeisyyteen ja korkeatasoiseen laatuun. Ne ovat matalia, kevyitä, monitaitoisuudelle, tiimeille ja verkostoille perustuvia joustavia rakenteita. Niissä johtamisesta on tullut valtuuttamista ja ihmisten valmentamista. Työntekijöille on annettu aikaisempaa enemmän vastuuta tuotannollisten ongelmien ratkaisemisessa ja tuotteiden jatkuvassa kehittämisessä. Työtehtävät ovat aikaisempaa laaja-alaisempia, itsenäisempiä ja vastuullisempia. Fordismille tyypilliset ositetut ja tiukasti valvotut työtehtävät vähenevät. Organisaatioiden menestymisen avain on osaamisessa, sen jakamisessa ja kehittämisessä. Kysymys ei ole yksinomaan tiedon ja informaation teknisestä käsittelystä ja hallinnasta, vaan yhteiskunnan ja yritystoiminnan tietointensiivisyessä tarvitaan uutta osaamista ja oppimista korostavaa ajattelua, strategiaa ja käytäntöjä. Tarvitaan oppivaa organisaatiota (Helakorpi 2005, 2).

Kuva 3, Ammattitaito, kvalifikaatio ja kompetenssi (Helakorpi 2005.)

Ammattitaidon käsite viittaa kiinteimmin ammatin taitamiseen ja hallintaan. Vastoin yleistä luuloa ammattitaidon käsite pitää sisällään näkemyksen ammattitaidosta dynaamisena ja kehittyvänä, työn ja työntekijöiden todellisten kykyjen ja valmiuksien välisenä prosessina (Paloniemi 2004, 19). Kankaanpää (1997, 21) on tiivistänyt ammattitaitoa koskevan tarkastelun kuutta erilaista taitotyyppiä kuvaamalla: keskeis-, reuna- ja avaintaidot sekä äänettömät, piilotetut ja näkymättömät taidot.

Keskeistaidot ovat taitoja, joita tarvitaan normaalityöstä selviytymiseksi. Reunataidot ovat puolestaan taitoja, joita työntekijä tarvitsee työssään satunnaisesti, esimerkiksi työskennellessään poikkeustilanteissa. Myös avaintaitoja tarvitaan erityisesti muutostilanteissa. Ne ovat taitoja, joiden avulla pyritään hallitsemaan työtä ja palauttamaan normaalitilanne. Tyypillisiä avaintaitoja ovat ongelmanratkaisutaidot sekä yhteistyötaidot. Äänettömät, piilotetut ja näkymättömät taidot ovat kiistelyjä ja usein vaikeasti tunnistettavissa. Erityisesti piilotetut taidot yhdistetään yleensä työelämän valtaprosesseihin. Ne ovat taitoja, joita ei haluta paljastaa toisille. Äänettömät ja

näkymättömät taidot ovat vaikeasti tunnistettavissa ja jaettavissa. Erityisesti kolme viimeksi mainittua taitotyyppiä ovat kiinteästi yhteydessä työ- ja toimialaan ja siten hyvin henkilökohtaisia. (Paloniemi 2004, 19.)

Rauhavirta (2015) hyödyntää teoriapohjaa varsin laajalti sekä osaamisen, että organisaatiotason osaamisen kehittämisen määrittelyssä. Kuten Rauhavirran (2015) tutkimuksessakin todetaan useaan eri lähteeseen pohjautuen, osaamisen kehittäminen on aihealue, joka on laaja, eikä siinä ole päästy yksimielisyyteen aiheita tutkineiden ihmisten kesken. Kenties osaamisen kehittäminen yksinkertaisimmillaan perustuu tarpeen tunnistamiseen, tukeen, tarvittavaan koulutukseen, ohjaukseen ja motivointiin. Joka tapauksessa: organisaation ulkoisen toimintaympäristön muutokset vaativat organisaatioita kehittymään. Tarve kehittämiselle voi perustua myös organisaation sisäisiin muutoksiin, kuten henkilöstön ikärakenteen muuttumiseen. Organisaatiossa tuleekin aktiivisesti seurata ulkopuolisia ja sisäisiä olosuhteita, jotta kehittämiskohteet olisivat ennakoitavissa hyvissä ajoin. Ennakoivalla henkilöstön kehittämisellä voidaan parantaa niin henkilöstön työkykyä kuin mahdollisuuksia vastata ympäristön haasteisiin (Rauhavirta 2015, 14).

Edelliseen viitaten merkittävimpana kehittämistarpeena on mielestäni henkilöstön osaamisen tunnistaminen sen sijaan, että henkilöstö näyttäytyy ainoastaan lukuna paperilla. Lähiesimiehen tulee tuntea henkilöstönsä sekä heidän erityisosaamisensa ja mahdolliset suuntautumissuunnitelmansa riittävällä tasolla. Asiantuntijoiden kanssa tulee myös käydä dialogia ja tukea heidän osaamistaan ja halukkuuksiaan siinä määrin, kun se tukee henkilöstön itsensä kehittymistä ja täten palvelee paremmin myös työnantajaorganisaation tarpeita. Kuten Rauhavirta (2015) lainaa gradussaan Viitalaa (2013): Organisaation kilpailukyky riippuu hyvin paljon siitä, mitä organisaatiossa osataan, miten osaamista käytetään ja kuinka nopeasti opitaan uutta. Organisaation koko kilpailukyky perustuu osaamiselle. Toiminta on ihmisten varassa; heistä riippuu, millaisena organisaation perustehtävä tai kilpailustrategia toteutuu, ympäristön tarjoamat mahdollisuuden huomioon ottaen. Organisaatiossa työskentelevät ihmiset ovat toiminnan kivijalka. (Viitala 2013, 170.)

Kuten Paloniemi (2004) toteaa - ammatillisen osaamisen kehittämistä ei käsitetä enää vain formaaliksi koulutukseksi, vaan se on laajentunut käsittämään useita muitakin oppimisympäristöjä. Tämä näkyy erityisesti kolmella toisiinsa liittyvällä tavalla. Ensinnäkin puhutaan koulutuksen sijasta laajemmin oppimisesta. Toiseksi oppiminen on

mahdollista erilaisissa työelämän tilanteissa, joiden organisoinnin aste voi vaihdella. Kolmanneksi ammatillisen osaamisen kehittäminen ei rajoitu pelkästään työelämän aikuiskoulutuksen toimintojen pariin. Tämä tarkoittaa laajempaa ajattelua elämänlaajuisista oppimisympäristöistä ja opitun soveltamisesta yli oppimisympäristörajojen. Käytännössä tämä on merkinnyt moninaisempien osaamisen kehittämisen tapojen rinnakkaista ja toisiaan täydentävää käyttöä. Formaaliin koulutukseen (tutkintopainotteiset, pätevoittävät koulutukset) osallistumisen ohella osaamista päivitetään entistä enemmän erilaisen nonformaalin koulutuksen (organisoidut, ei-tutkinnolliset opinnot) sekä informaalin oppimisen keinoin (erilaisissa ei-organisoiduissa oppimisympäristöissä oppiminen). (Paloniemi 2004, 24.)

Paloniemi (2004) jatkaa, että työ on yksi tärkeimmistä oppimisympäristöistä, jossa ammatillista osaamista kehitetään. Työ ja työpaikka ovat ympäristöjä, jossa oppiminen mahdollistuu usealla eri tavalla. Ammatillisen osaamisen kehittämisessä työn merkitys on keskeinen. Oppiminen nivoutuu luonnolliseksi osaksi jokapäiväistä työtä. Työ itsessään on puolestaan rikas oppimisen lähde. Työssä oppimisen korostuminen on viime vuosina konkretisoitunut mm. henkilöstön kehittämisen ja työelämän aikuiskoulutusmuotojen monimuotoistumisena sekä ammatillisen koulutuksen yhä voimakkaampana työelämäyhteyksiä korostavana toteuttamisena. Työelämän muutosten ja aikuiskoulutuksen painopisteiden muutosten myötä työ ja oppiminen ovat entistä enemmän lähentyneet toisiaan. Työssä oppimisen tavoitteena voidaankin oikeutetusti pitää asiantuntijuuden ja ammatillisen osaamisen kehittämistä. (Paloniemi 2004, 25.)

Kuten em. lähteessä todetaan, itse työ on nimenomaan se toimintaympäristö, jossa luonnollisesti ammatillinen osaaminen, mutta myös sen kehittyminen korostuu. Tässä on varmasti työpaikka- / organisaatiokohtaisia eroja, mutta sovellettaessa tätä ajatusta poliisiorganisaatiossa – voisi kuvitella sen näyttäytyvän työn luonteen vuoksi vieläkin selkeämmin kuin aloilla, joihin yleiset yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset vaikuttavat vähemmän.

Osaamisessa sekä sen kehittämisessä on esimiestyöllä ja henkilöiden osaamisen / motivaation tunnistamisella keskeinen merkitys. Onnistumisen strategiaa voi tässä kohtaa peilata noin neljänsadan vuoden päähän ja löytää edelleen käyttökelpoisia ohjeita myös nykypäivän tapaan toimia (esimiehenä): Esimiehen tulisi arvioida miestensä kyvyt ja rajoitukset ja kierrellä heidän keskuudessaan eikä hän saisi vaatia mitään kohtuutonta.

Hänen pitäisi tuntea heidän moraalinsa ja hengenlaatunsa ja tarvittaessa rohkaista heitä. Aivan samanlainen on strategian periaate (Musashi 1645).

3.2 Sisäinen motivaatio ja sen johtaminen

Tutkijatohtori Frank Martela kävi toukokuussa 2018 puhumassa Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen päällystölle suunnatuilla koulutuspäivillä sisäisestä motivaatiosta. Esitys piti mielestäni sisällään paljon hyviä asioita, joita olisi kenties mahdollista hyödyntää enemmänkin poliisiorganisaatiossa olevissa eri tehtävissä – muun muassa petosrikollisuuden torjunnassa. Edellä mainitsemastani esityksestä innostuneena etsin käsiini vielä hieman lisää Martelan esittelemää ja muuta sisäiseen motivaatioon liittyvää aineistoa. Käsittelin edellisessä luvussa osaamista, joka ei yksistään riitä tuloksien tekemiseen, vaikutusten luomiseen ja vaikuttavuuden aikaan saamiseksi, koska mitäpä tehdä osaamisella ilman motivaatiota käyttää sitä.

Sana motivaatio tulee latinalaisesta sanasta *movere*, joka tarkoittaa liikkumista. Nykyään käsitteellä tarkoitetaan laajemmin käyttäytymistä virittävien ja ohjaavien tekijöiden järjestelmää. Motivaation kantasana motiivilla viitataan usein tarpeisiin, haluihin, vietteihin, sisäisiin yllykkeisiin sekä palkkioihin ja rangaistuksiin. Motiivit virittävät ja ylläpitävät yksilön käyttäytymisen suuntaa ja näin ollen ne ovat päämääräsuuntautuneita. (Peltonen & Ruohotie 1992, 16.)

Tekemieni havaintojen perusteella myös joukko muita tutkijoita on tehnyt ja kirjoittanut samankaltaisista havainnoista ihmisten perustarpeisiin liittyen. Muun muassa Aaltonen ym. (2014) kuvaa ihmisten psykologisia perustarpeita lyhykäisyydessään: tarve kokea itseohjautuvuuden tunnetta, tarve kokea tekevänsä jotain merkityksellistä sekä tarve kuulua joukkoon. Decin ja Ryanin (2002) mukaan sisäistä motivaatiota edistää ympäristö, jossa yksilö saa kokea pätevyyden, autonomian ja yhteenkuuluvuuden tunteita. Siinä missä pätevyyden tarve johtaa ihmisen etsimään haasteita, jotka ovat optimaalisia hänen kyvyilleen, autonomialla viitataan yksilön itseohjautuvuuteen ja yhteenkuuluvuus tarkoittaa kokemusta turvallisesta suhteesta sosiaaliseen ympäristöön (Deci & Ryan 2000, 234; 2002, 6). Em. lähteen kirjoittajat ovat luoneet itseohjautuvuusteorian (self-determination theory - SDT, tunnetaan myös nimillä itsemääräytymisteoria ja

itseäärämisteoria), johon mainitut pätevyys, autonomia ja itseohjautuvuus perustuvat (toim. huom.). Verrattaessa edellä mainittuja kuvauksia kuvassa 5 esiintyviin Martelan (2018) näkemyksiin ihmisen neljästä psykologisesta perustarpeesta voidaan havaita, että kuvaukset ovat hyvin pitkälle samansuuntaisia. Ehkäpä nämä lähtökohdat tulisi tiedostaa sekä tunnistaa entistä paremmin myös poliisin puolella.

Kantaneva (2009, 11) kirjoittaa, että ihminen on psyko-fyysis-sosiaalinen kokonaisuus. Tällöin ihmisen on erittäin tärkeää ottaa huomioon suhteessa henkinen hyvinvointi, fyysinen kunto sekä ihmissuhteiden tärkeys. Jokaisen edellä mainitun asian vaaliminen on tärkeää, koska jokainen niistä tukee osaltaan kokonaisvaltaista hyvinvointia. Martela ym. (2014) kuvaa teoksessaan innostukseen ja työn imuun liittyviä asioita, joista on myös havaittavissa ihmisen olemusta psyko-fyysis-sosiaalisena kokonaisuutena, kuten Kantanevakin (2009, 11) toteaa. Martelan ym. (2014) havaintoja on esitetty kuvassa 4.

INNOSTUS: THE BUSINESS CASE

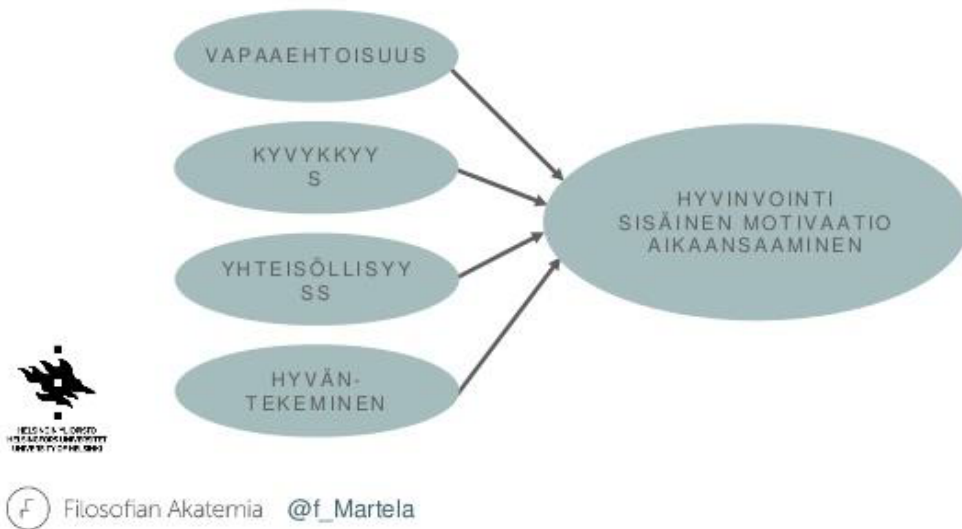
Työn imu (work engagement)

* Organisaation tulos	(Kanthopoulou et al., 2009)
* Esimiesten arvioima tuloksellisuus	(Bakker et al., 2012)
* Tiimin tuottavuus	(Torrente et al., 2012)
* Työn tuloksellisuus	(Hakanen, 2009b)
* Työssä onnistuminen	(Bakker & Bal, 2010)
* Onnellisuus	(Schaufeli et al., 2008)
* Elämäntyytyväisyys	(Hakanen et al., 2012)
* Vähentynyt masennusalttius	(Hakanen & Schaufeli, 2012)
* Ahdistuksen vähyys	(Schaufeli et al., 2008)
* Vähempi kynnisyys	(Hallberg & Schaufeli 2006)
* Sairauspoissaolojen vähyys	(Schaufeli et al., 2009)
* Fyysinen terveys	(Seppälä et al., 2012)
* Itsearvioitu työkyky	(Hakanen et al., 2006)
* Vähemmän somaattisia oireita	(Hallberg & Schaufeli 2006)
* Parempi unenlaatu	(Hakanen et al., 2012)
* Perhe-elämän laatu	(Hakanen et al., 2011)
* Proaktiivisuus ja aloitteellisuus	(Salanova & Schaufeli, 2008)
* Halukkuus oppia uutta	(Sonnentag, 2003)
* Työyhteisön innovatiivisuus	(Hakanen et al., 2008)
* Aloitteellisuus	(Hakanen et al., 2008)

Lähde: Martela & Jarenko 2014: Sisäinen motivaatio - Tulevaisuuden työssä tuottavuus ja innostus kohtaavat. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisuja.

Kuva 4, Työn imua ja innostusta kuvaavia tekijöitä. (Martela & Jarenko 2014)

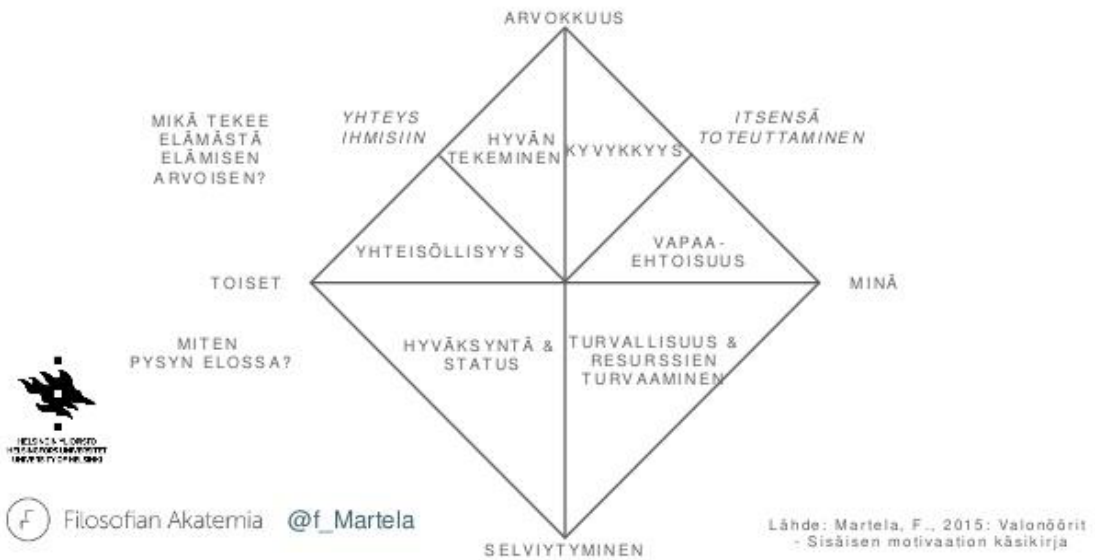
IHMISEN NELJÄ PSYKOLOGISTA PERUSTARVETTA

Kuva 5, Ihmisen neljä psykologista perustarvetta. (Martela 2018.)

Kuva kertoo monta kertaa enemmän kuin tuhat sanaa. Niin tässäkin tapauksessa, jossa Martela (2015) on teoksessaan laittanut määrittelemänsä neljä ihmisen perustarvetta laajempaan kontekstiin luomansa motivaatiotimantin kautta (kuva 6). Edelleen myös muista eri lähteistä on havaittavissa samoja elementtejä motivaatioon ja ihmisen perustarpeisiin liittyen, hieman eri termejä käyttäen. Esimerkiksi Kalakoski (2007, 29) kirjoittaa sisäisen motivaation perustuvan kolmeen tarpeeseen: ihminen tahtoo olla pätevä ja asiantunteva joillakin elämäalueilla, hän haluaa olla itsenäinen ja ohjata omaa toimintaansa sekä saada samalla tyydytystä vuorovaikutuksesta muiden ihmisten kanssa. Thomasin (2000) mukaan sisäiseen motivaatioon liittyy neljä motivaatiotekijää: tunne valinnanmahdollisuuksista, tunne omasta osaamisesta, tunne merkityksellisyydestä ja tunne edistymisestä (Vartiainen & Nurmela 2002, 190).

MOTIVAATIOTIMANTTI

Kuva 6, Motivaatiotimantti. (Martela 2015.)

Esimiehen toiminnalla on merkittävä rooli siinä, miten työntekijän sisäistä motivaatiota johdetaan, kuten Martela (2018) esittää (kuva 7). Martelan ym. (2014, 36) mukaan organisaatio voi tukea työntekijöitä sisäisen motivaation tunnistamisessa ja vahvistamisessa. Tärkeimpiä asioita ovat yksilön autonomian tukeminen, toiminnan merkityksen kirkastaminen ja taitojen kehittämisen mahdollistaminen. Tämän lisäksi sisäisen motivaation johtamisen tavoite on auttaa työntekijää löytämään sisäiset vahvuutensa ja voimavaransa sekä onnistua saamaan hänet käyttämään niitä organisaation tavoitteiden saavuttamiseksi.

Esimiehen toiminta motivoivana tekijänä kokonaisuutta ajatellen ei ole mikään helppo asia. Kalakoski (2007, 29) huomauttaa sisäisen motivaation heikkenevän, mikäli koemme toisten ihmisten yrittävän ohjata toimintaamme palkkioiden avulla. Tällaisessa tapauksessa ihminen ei koe saavutuksiaan omikseen, jolloin niistä ei saa tyydytystä. Kalakoski (2007, 29) kuitenkin sanoo, että ulkoiset kannustimet eivät välttämättä heikennä sisäistä motivaatiota, jos palkkiot ovat esimerkiksi yllättäviä ja odottamattomia; mikäli palkkio on kuitenkin selvästi odotettavissa ja siihen liittyy kilpailua, voi kilpailuhenkisyys lannistaa sisäisen motivaation. Voisiko olla niin, että liiallinen kilpailu ja paine lannistavat henkilöä ja eivät ole hyväksi sisäiselle motivaatiolle – toisaalta taas persoonakohtaisesti miettien, että osa ihmisistä voi ottaa sopivan kilpailuasetelman ja sopivan paineen pienenä

haasteena, jolloin motivoituminen toimintaan vasta kunnolla alkaa. Asiassa tuntuu korostuvan esimiehen toiminta, ammattitaito ja henkilöstönsä tuntemus – mikäli näin on, pyörän peruseriaate on edelleen sama vuosisatojenkin takaa: mm. Musashi (1645): ”Hänen pitäisi tuntea heidän moraalinsa ja hengenlaatunsa ja tarvittaessa rohkaista heitä”.

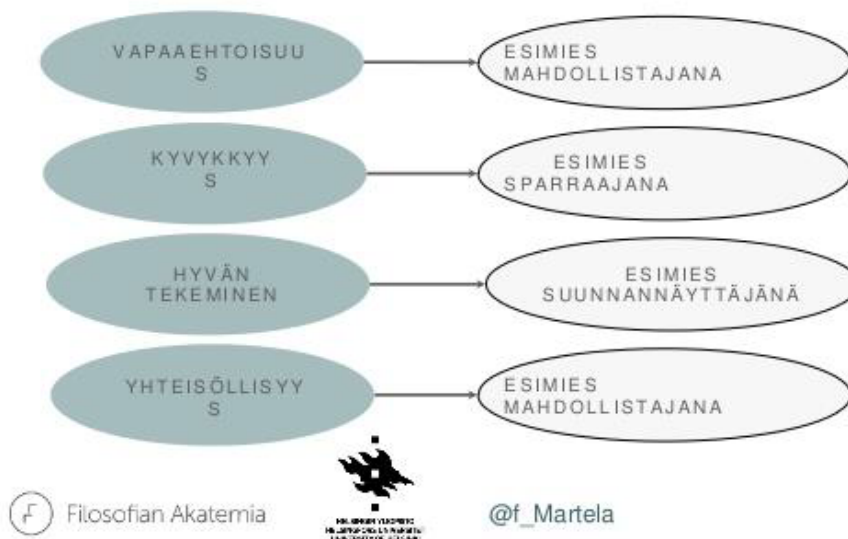
Liukkonen (2006, 23) tuo esille, että yksi varsin yleinen sisäisen motivaation lähestymistapa on flow-tila, joka on sisäisen motivaation äärimmäisen positiivinen ilmentymä. Flow-tilassa ajan ja paikan taju hämärtyy, jolloin työskentely jatkuu eteenpäin kuin itsestään. Flow-tila on mahdollista saavuttaa, mikäli koettu haaste ja koetut kyvyt ovat korkeita ja tasapainossa. (Liukkonen ym. 2006, 23.) Vaikkapa Musashiin (1645) viitaten voisi esittää retorisen kysymyksen: miten henkilön kohtaamat haasteet, ammattitaito sekä siihen liittyvät kyvyt saadaan tasapainoon (petosrikosten torjunnassa) paremmin kuin hyvällä ja laadukkaalla esimiestyöllä – huomioiden luonnollisesti myös mahdolliset henkilöt omat kyvyt osaamisensa tunnistamisessa.

Viitaten edelliseen kappaleeseen kuten myös Martelaan (2014) - organisaatiolla on merkittävä rooli siinä, miten työntekijää tuetaan löytämään ja käyttämään omia kykyjään. Lähiesimiestyö on näkemykseni mukaan tässä kaikkein merkittävimässä asemassa erilaisten henkilöiden kykyjen, mahdollisten kehittymisnäköymien ja motivaation rakentumisen kannalta ja Martelan kannanotto myös tukee tätä näkökantaa. Kuten Martela ym. (2014, 36) mainitsee - sisäisen motivaation johtaminen ja kehittäminen ovat tasapainoilua ohjaamisen ja ohjaamatta jättämisen välillä. Em. lähteen mukaan tämä on suhteellisen yksinkertaista ja esimiesten tulisi vain varoa poistamasta kokemusta toiminnan omaehtoisuudesta. Jos työntekijä kokee ajatuksen olevan ulkoisissa palkkioissa ja pakoissa, eikä omakohtaisessa valinnassa, motivaatio muuttuu ulkoiseksi. Päinvastoin toimiessa sisäinen motivaatio kehittyy.

Martela ym. (2014, 36.) mukaan työntekijän saadessa lisää vapautta, virtausta ja vastuuta ympäristöönsä, luo hän itse otollisempia puitteita sisäisen motivaation kehittymiselle. Asiassa piilee kuitenkin ongelma, koska eri työntekijät voivat kokea erilaiset toimenpiteet eri tavoin. Tässä korostuu se, että sisäisen motivaation johtaminen edellyttää tunneälykkyyttä ja hyviä sosiaalisia taitoja. Ajatus tämän toiminnan taustalla on yksinkertainen, sillä kun ihmisiä rohkaistaan työpaikoilla ajattelemaan omilla aivoillaan. Kun tässä onnistutaan, kaikilla on mahdollisuus ymmärtää toiminnan tavoitteet ja tarkoitus syvemmin, joka mahdollistaa vapautuneen ja aidosti innostuneen toiminnan. Martelan

edellä kuvailemat asiat ovat niitä seikkoja, joihin lähiesimiesten tulisi kenties huomioida entistä paremmin poliisiorganisaatiossa ja ajatellen esimerkiksi tämän työn aiheena olevaa petosrikostorjuntaa.

SISÄISEN MOTIVAATION JOHTAMINEN

Kuva 7, Sisäisen motivaation johtaminen. (Martela 2018.)

4 TILASTO- JA TUTKIMUSTIETOA PETOSRIKOKSISTA JA NIIDEN YLEISTYMISESTÄ

4.1 Petosrikollisuuden yleistyminen Suomessa

Petosrikosten määrä on ollut Suomessa selvässä kasvussa 2010-luvulla. Poliisille ilmoitettujen petosrikosten ja niiden yritysten määrä kasvoi lähes kaksinkertaiseksi vuodesta 2010 (20 380 tapausta) vuoteen 2016 (40416 tapausta). Ilmoitusmäärän kasvu oli aikavälillä melko tasaista, mutta kasvu vaihteli petostyypeittäin. Sekä maksuvälinepetokset että petoksen yritykset ovat lähes kolminkertaistuneet ajanjaksolla (ks. taulukko 1).

Keskeisiä selityksiä petosrikollisuuden voimakkaalle kasvulle ovat verkkoasioinnin lisääntyminen tuotteiden ostamisessa ja pankkipalveluissa sekä yleinen tietotekniikan kehitys. Myös rikoksen uhrien ilmoitusaktiivisuus vaikuttaa tilastoidun rikollisuuden määrään. Poliisin tietoon tulleiden petosrikosten selvitysaste on viime vuosina laskenut jonkin verran. (Oikeusministeriön julkaisu 58/2017, 12.)

Vaikka petosrikollisuus Suomessakin yleistyy, eivät lähellekään kaikki tehdyt rikokset tule koskaan viranomaisten tietoon, kuten mm. Lohiniva (2009) kirjoittaa petosrikosten ilmitulosta ja selvittämisestä: Tietotekniikan kehittyminen on luonut uusia mahdollisuuksia petoksiin ja muuhun rikolliseen toimintaan. Tilastoitu petosrikollisuus riippuu kuitenkin myös siitä, miten herkästi petoksen kohteeksi joutuneet ilmoittavat tapauksista poliisille. Piiloon jäävien rikosten osuus saattaa olla melko suuri. Esimerkiksi vakuutusyhtiöt tekevät poliisille ilmoituksen vain noin joka kymmenennestä epäilystä vakuutusvilpistä (Lohiniva & Muttilainen 2009).

Petosrikosten teonpiirteitä 2007, 2010 ja 2013: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin RTST-tietokannan tietojen perusteella tehty petosrikosten tarkempi luokittelu osoittaa verkossa tehtyjen rikosten lisääntyneen merkittävästi viime vuosina. Kuudensadan petosrikoksen otokseen perustuvan tarkastelun mukaan vuonna 2007 noin 17 prosenttia lievistä petoksista ja petoksista tapahtui erilaisissa verkkokaupoissa ja osto- ja myyntisivustoilla. Tällaisten tapausten osuudet vuosina 2010 ja 2013 olivat 23 ja 31 prosenttia. Törkeissä petoksissa trendi oli samansuuntainen, mutta osuudet olivat pienempiä. Osittain samaa kehitystä kuvastaa havainto, että yksityishenkilöihin kohdistuneiden petosten osuus lisääntyi 51 prosentista (2007) 73 prosenttiin (2013). Toisen henkilön henkilötietoja käyttämällä tehdyt petokset (esimerkiksi pikalainojen nostaminen ja tuotteiden tilaaminen verkkokaupasta) yleistyivät myös, ja vuoden 2013 lievistä petoksista ja petoksista noin joka neljäs oli tätä tyyppiä (vuoden 2007 osuus 14 prosenttia). (Helsingin yliopisto 2017.)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Muutos 2010 -> 2016
Törkeä petos	806	1027	864	958	1208	1224	1228	+ 52%
Petos	7865	9026	11092	11292	10777	12561	11819	+ 50%
Lievä petos	5880	6433	7144	8053	8127	8890	8858	+ 51%
Törkeän petoksen yritys	151	131	196	141	151	243	211	+ 40%
Petoksen yritys	1192	1273	1732	2463	3335	3348	3139	+ 163%
Törkeä maksuvälinepetos	124	147	126	122	123	194	161	+ 30%
Maksuvälinepetos	3876	5053	5546	6690	6699	9199	12195	215%
Lievä maksuvälinepetos	448	458	548	788	946	1581	2754	515%

Taulukko 1: Poliisin tilastoima petosrikollisuus (pois lukien vakuutuspetokset) vuosina 2010–2016 ja sen kehitys kyseisellä aikavälillä. (Oikeusministeriön julkaisu 58/2017, 13.)

Kuten em. lähteestä käy ilmi, on petosrikosten selvän kasvun myötä poliisin tietoon tulleiden petosrikosten selvitysaste laskenut jonkin verran. Samankaltaista tietoa löytyy mm. Helsingin yliopiston katsauksesta: Poliisin tietoon tulleiden petosten selvitysaste on laskenut viime vuosina jonkin verran. Petoksista ja lievistä petoksista selvitettiin tietointulovuonna (2016) hieman yli kolmannes (38 %) ja törkeistä petoksista hieman alle kolmannes (29 %). Maksuvälinepetoksista selvitettiin sen sijaan tietointulovuonna vain neljä prosenttia (Helsingin yliopisto, 2017). Syitä selvitysasteen laskemiselle en lähde rajauksen takia tässä opinnäytetyössäni erittelemään tai käsittelemään sen syvällisemmin. Sivuan aihetta kuitenkin sen verran, että pyrin tässä opinnäytetyössäni tuomaan esille seikkoja, joiden perusteella selvitysastetta on mahdollista parantaa mm. henkilöstön osaamisen, motivaation ja yhteistyön kautta.

Kuten rikosentorjuntaneuvoston työryhmä (Oikeusministeriön julkaisu 58/2017, 14) arvioi, suuri osuus petosrikoksista jää piiloon. Työryhmän tekemien havaintojen mukaan moni ei ilmoita petoksen uhriksi joutumisesta esimerkiksi siksi, että rikosvahinko on jäänyt pieneksi tai siksi, ettei usko ilmoittamisesta olevan hyötyä. Tämä ei ole ainoa syy, vaan moni ei välttämättä myöskään ole varma, mille viranomaiselle epäilemästään petoksesta pitäisi ilmoittaa, sillä vaihtoehtoja on useita. Kuitenkin tiedot lievemmistäkin petoksista ja petosten yrityksistä ovat kuitenkin viranomaisille hyödyllisiä ilmiön seuraamiseksi ja siihen reagoimiseksi. Lisäksi petoksesta ilmoitettuaan uhrilla on myös paremmat mahdollisuudet saada ainakin osa menettämistään rahoista takaisin sen lisäksi, että sillä on mahdollista saada estettyä rikosvahinkojen kasvaminen.

4.2 Petosrikollisuuden yleistyminen tietoverkoissa

Nettipetosten määrä on kasvanut tasaisesti maailmanlaajuisesti ja sama ilmiö on näkynyt 2010-luvulla Suomessa. Nettipetokset ovat suosittuja, sillä niillä on mahdollista tavoittaa suuri kohderyhmä, kiinnijäämisriski on usein pieni ja mahdolliset rikoshyödyt suuret. Viranomaisten on usein myös vaikea selvittää, minne nettipetoksella hankitut varat lopulta siirretään, joten niiden takaisin saaminen edes osittain onnistuu harvoin. (Oikeusministeriön julkaisu 58/2017, 14.)

Staniforth (2017) toteaa, että sähköisten tietoverkkojen mahdollistamien petosten ja varkauksien määrä on ollut merkittävässä kasvussa jo useana menneenä vuonna. Kuten mm. Forss (2014) kertoo, vuonna 2011 petosten määrästä noin 40 prosenttia oli netissä tehtyjä, mutta vuonna 2012 jo puolet. 10 prosentin kasvu (suomalaisessa) verkossa tapahtuvassa petosrikollisuudessa on vuodessa paljon, kun otetaan huomioon se, miten paljon internetin käyttö on edelleen yleistynyt verrattuna vaikkapa vuosien 2012 ja 2017 välillä.

Sosiaalinen media ja netti ovat lisänneet radikaalisti petosten määrää. Niitä tehtaillaan muun muassa Facebookin kirpputoriryhmissä, mutta myös ”rakastumalla tulisesti” huijattavaan kohteeseen (Forss 2014, 105). Em. lähteessä mainittu huijattavaan kohteeseen rakastuminen on täysin oma kokonaisuutensa ja se on rajattu tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Alueellisesta rajauksesta – Suomen sisällä tapahtuvat myynti- ja

tilauspetokset, huolimatta on syytä tiedostaa, että aihe on ongelmiseen globaali ja tietoverkot mahdollistavat toimimisen lähes mistä päin maailmaa tahansa. Käsittelen huijaustapoja hieman tarkemmin tuonnempana, mutta täysin keksittynä esimerkkinä vaikkapa olemattoman Muumi-mukin myyjä on saattanut laittaa mukin myyntiin suomalaiselle internetissä olevalle myyntisivustolle Ruotsista, Saksasta, Brasiliasta tai ihan mistä vaan.

Tilastokeskuksen mukaan petosten määrä on ollut kasvussa koko 2000-luvun ja etenkin viime vuosina kasvu on vain kiihtynyt. Eriasteisia petoksia ilmoitettiin poliisille vuonna 2008 noin 16000, kun vuonna 2013 luku oli jo melkein 23000. Kyseinen luku koskee yksittäisiä rikoksia, eikä rikosilmoituksia, joissa näitä yksittäisiä rikoksia voi olla kerralla useita. (Forss 2014, 105.)

Poliisihallitus teetti rikosentorjuntaneuvoston työryhmän pyynnöstä selvityksen petosrikollisuudesta. Ko. selvityksessä aikajaksoksi määriteltiin 1.9. - 31.12.2016 ja alueeksi valittiin Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alue. Selvityksessä käytiin läpi poliisille ilmoitettuja petoksia, joissa asianomistajana oli luonnollinen henkilö.

Poliisihallituksen selvityksen perusteella petoksia tehdään paljon netissä, mutta myös kasvokkain. Netti on tekijälle otollinen ympäristö, sillä sen kautta petoksia voi kohdistaa ympäri maata asuviin potentiaalsiin uhreihin. Selvityksen perusteella yksittäiset henkilöt tekevät monesti useiden petosten sarjoja. Kiinni jääneillä tekijöillä on lähes poikkeuksetta taustallaan aikaisempia petoksia ja mahdollisesti myös muita rikoksia. Petosten tekijöissä ja uhreissa on melko tasaisesti eri-ikäisiä miehiä ja naisia. Tyypillistä on, että yksittäisten tekojen rikosvahinko ei ole kovin suuri, mutta useita petoksia tekemällä yksittäinen tekijä voi saada merkittävän rikoshyödyn. Pienet vahingot yksittäisissä petoksissa voivat vähentää uhriksi joutuvien ilmoitushalukkuutta poliisille, jolloin myös rikossarjojen selvittäminen vaikeutuu. (Oikeusministeriön julkaisu 58/2017, 16.)

Samansuuntaisesti petosrikollisuuden kehityksestä on kirjoitettu useissa eri lähteissä. Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksessa (22/2017, 124) mm. mainitaan, että petosrikokset ovat lisääntyneet selvästi 2000-luvulla. Vuonna 2016 poliisiin tietoon tuli 25 100 petosrikosta, joka oli neljä prosenttia edellisvuotta vähemmän. Petosrikokset vähenivät siten pitkästä ajasta. Petosten määrä tosin vaihtelee joskus huomattavasti vuodesta toiseen johtuen siitä, että joillakin paikkakunnilla tulee ilmi laajoja, useita osatekoja käsittäviä petossarjoja. Toisaalta voi olla, että petosten siirtyminen

internetiin vähentää ylipäättään maantieteellisen sijainnin merkitystä (Helsingin yliopisto 2017, 124).

4.3 Huijaustavat ja niiden sama huomio

Huijaustapoja on useita ja koko ajan keksitään lisää uusia. Ne muuttavat myös jatkuvasti muotoaan, vaikkei yleisin tarkoitusperä muutu: tavoitteena on huijata hyväuskoisten rahat (Forss 2014, 105). On hyvä tiedostaa, että varsinkin internetin verkkomaailmassa perinteisempien huijaustapojen rinnalle muodostuu koko ajan uusia. Kuten mm. Forss (2014) mainitsee, ovat uudet ja vanhat tavat myös hyvin muuntautumiskykyisiä sekä reaktiivisia esimerkiksi lainsäädännön muutoksiin nähden.

Koska perusmuotoiset myynti- ja tilauspetokset saattavat joillain tavoin linkittyä myös eri (mitä mielikuvituksellisimmin tavoin) toteutettuihin petosrikoksiin, käyn tässä alaluvussa lyhyesti läpi esimerkkejä erilaisista huijaustavoista. Muun muassa internetin kautta on löydettävissä runsaasti erilaisia sivustoja, joihin on koottu erilaisia huijaustapoja sekä ohjeita niitä vastaan suojaautumisessa. Sivustoja löytyy laidasta laitaan kaupallisista sivustoista kaupunkien tai valtiollisten toimijoiden ylläpitämiin (mm. FBI, ACCC), joiden verkkosivuja olen käynyt läpi tätä opinnäytetyötä varten.

Eräänä hyvänä esimerkkinä interaktiivisesta verkkorikosten ehkäisystä voisi mainita Kansallisen petosrikosten tiedustelutoimiston (NFIB – National Fraud Intelligence Bureau), joka toimii yhdessä petosrikosten reaaliaikaisen keskuksen (Action Fraud – National Fraud & Cybercrime Reporting Centre) kanssa, osana Lontoon poliisia. Muun muassa em. toimijan verkkosivuilla on melko kattava lista erilaisista verkkopetoksista. Huomioitavaa on, että listassa mainitut huijaustavat ovat ns. päälajeja ja huijaustapaa klikkaamalla löytyy vielä useita samantyyllisen rikoksen alalajeja, joten pelkästään esimerkinomaisesti linkittämäni listan avulla on helppo huomata, että huijaustapojen kirjo on varsin moninainen. Lisäksi vielä kuten mainittu, tapoja keksitään koko ajan lisää.

- Pankkitilin kaappaus - huijari tai tietokonerikollinen onnistuu huijaamaan henkilöä päästen käsiksi tämän pankkitiliin ja tehden sieltä luvattomia tilisiirtoja (Account takeover)
- Ennakkomaksupetokset – rikollinen pyytää ennakkoon maksua esim. palveluista tai tuotteista joita ei ole olemassakaan (Advance fee frauds)
- Pankkikortti- ja shekkipetokset – rikollinen anastaa korttitiedot (tai shekkivihon) päästen käsiksi varoihin (Bank card and cheque fraud)
- Liiketoimintaluettelopetokset – yritykselle luvataan ilmaista mainontaa, mutta laskutetaan kuitenkin vastoin sovittua (Business directory fraud)
- Liiketoimintamahdollisuuspetokset – asiakkaalle luvataan helppoa rahaa mahdollisuudella aloittaa liiketoiminta esim. kotoaan käsin ja ennakkomaksun maksamisen jälkeen toimitetaan maksua vastaan jotain täysin hyödytöntä tai ei mitään (Business opportunity fraud)
- Hyväntekeväisyyslahjoituspetokset – rikollinen kerää rahaa hyväntekeväisyystarkoitukseen, joka voi olla keksitty tai ainakaan rahoja ei tilitetä lahjoittajalle luvattuun paikkaan (Charity donation fraud)
- Selvänäkijä- / ennustajapetokset – ennustaja kertoo nähneensä esimerkiksi jonkun kauhean tapahtuman tulevaisuudessa ja pyytää uhriltaan rahaa kertoakseen siitä enemmän (Clairvoyant or psychic scams)

- Klikkauspetokset – painiketta klikkaamalla hyväksyt mahdollisen petollisella tavalla lähetettävän esim. laskun ehdot (Click fraud)
- Domain- (verkko-osoite) petokset – rikollinen teeskentelee tarjoavansa verkko-osoitetta ja mahdollisesti laskuttaa tästä (Domain name scams)
- Petoksista toipumisessa (auttamisen) petokset – henkilö on joutunut petoksen uhriksi ja rikollinen tarjoaa apuaan esiintyen esim. poliisina jatkaakseen edelleen uhrin erehdyttämistä (Fraud recovery fraud)
- Valtion virastoa hyväksikäyttämällä tehdyt petokset - lähetetään virallisen näköisiä kirjeitä vastaanottajalle ja pyydetään esim. rahaa tai henkilökohtaisia tietoja (Government agency scams)
- Terveyspetokset – uhria lähestytään esimerkiksi sähköpostilla luvaten esim. terveyttä edistäviä ihmetabletteja tiettyyn hintaan vailla mitään katetta lupaukselle (Health scams)
- Lomapetos – petoksen uhrille vuokrataan loma-asunto jota ei ole olemassa tai ainakaan petollisella vuokraajalla ei ole mitään tekemistä olemassa olevan kohteen kanssa (Holiday fraud)
- Identiteetivarkaus / -petos – uhrin identiteettiä (henkilötietoja) käytetään luvatta mm. erilaisten hyödykkeiden hankkimiseen (Identity fraud)

- Perintöpetos – petoksen uhri saa viestin, että joku rikas henkilö on kuollut ja tämä saa perinnön, kun ensin esim. suorittaa tietyt lakisääteiset maksut johonkin (Inheritance fraud)
- Internet-huutokauppapetokset – moninaiset petoksen mahdollisuudet koskien internetissä tapahtunutta huutokauppaa (Internet auction fraud)
- Reititinpetos – internet yhteys uudelleen ohjataan käyttämään esimerkiksi kalliita puhelinyhteyksiä (Internet dialler scam)
- Investointipetos – petoksen uhri saa yhteydenoton investoida joko olemattomaan tai arvottomaan omaisuuteen (Investment fraud and land banking scams)
- Lainapetos – uhrilta peritään etukäteispalkkio lainasta, jota ei koskaan myönnetä (Loan scams)
- Arpajaispetos – uhrilta pyydetään kuluperusteista maksua tai etukäteispalkkiota olemattoman voiton saamiseksi (Lottery scams)
- Massamarkkinointipetokset – laajalle jakelulla uhreille toimitettu yllättävä yhteydenotto rahan ansaitsemiseksi kuluja vastaan (Mass marketing fraud)
- Terveysihmepetokset – uhrille luvataan katteettomasti mm. ihmeellisiä terveysvaikutuksia tai painonpudotusta (Miracle health scams)

- Rahamuuli – rikoksen uhri pestataan toimittamaan rikoksella ansaittua käteistä rahaa rajojen yli (Money muling)
- Verkkokauppapetos – kuten internetin huutokaupoissa, ongelmat verkkokaupoissa voivat olla epärehellisen myyjän tai ostajan kanssa moninaisia (Online shopping fraud)
- Luottokorttipetos – anastetulla kortilla tai sen tiedoilla tilataan tavaraa tai tehdään rahansiirtoja (Plastic card fraud)
- Vuokrapetos – uhri maksaa etukäteismaksun olemattomasta vuokrattavasta hyödykkeestä (Rental fraud)
- Romanssipetokset – ihastuneelta / rakastuneelta uhrilta lypetään rahaa tai henkilötiedot, joita on mahdollista käyttää rikollisiin tarkoituksiin (Romance scams)
- Ajoneuvon välityspetoksen – rikollinen soittaa myyjälle kertoakseen, että ajoneuvolle on ostaja välittömästi välityspalkkiota vastaan – ostajaa ei ole ja palkkiota ei palauteta (Vehicle matching scams)
- Länsi-Afrikan- / 419 –petos – rikollinen ottaa yhteyttä ja pyytää siirtämään suuren ennakkomaksun toiseen maahan, jotta uhrille ”tuleva” rahasumma (perintö tms.) saadaan maksuun (West African or 419 scam)

- Työskentele kotoa käsin –petokset – luvataan hyvät olosuhteet kotoa käsin työskentelyyn ennakkomaksu maksamalla, jolla ei todellisuudessa saa mitään tai sitoutuu rekrytoimaan muita petoksen uhreja vastaavaan toimintaan (Work from home scams)

(Action Fraud- National Fraud & Cybercrime Reporting Centre 2018).

Monessa eri petosvariaatiossa juuret ovat perusmuotoisessa tilaus- tai myyntipetoksessa ja tekotavat ovat jalostuneet monimuotoisemmaksi. Vanha fraasi pitää monessakin mielessä suurilta osin paikkansa varsinkin tietoverkoissa käytävän kaupankäynnin suhteen: ”Mikäli jokin vaikuttaa liian hyvältä ollakseen totta, se ei yleensä ole totta”. Syyt miksi erilaisiin petoksiin langetaan, ovat varmasti useidenkin eri tutkimusten arvoisia. Ihmisen mieleen sekä käyttäytymiseen kohdistuvia tutkimuksia on tehty useita ja ne ovat mielenkiintoinen aihe sinänsä. Joka tapauksessa tilastojen ja empiiristen havaintojen perusteella on selvää, että olemassa olevalla tiedolla, sen jakamisella ja tiedottamisella ei ole päästy tilanteeseen, että petosrikosten moninainen tehtailu olisi saatu rikollisten näkökulmasta kannattamattomaksi tai suuntaus olisi ollut sinne päin.

Tiedottamiseen viitaten – petosrikollisuudesta on viime vuosina tiedotettu poliisin puolelta paljon. Hyvänä esimerkkinä Poliisihallituksen (2017) teksti, jossa varoitetaan tietojenkalastelurikoksista. Asiasta on kirjoitettu useita eri blogitekstejä mm. poliisin omille sivuille ja näitä on huomioitu myös valtamedioissa. Lisäksi tapahtuneista petossarjoista uutisoidaan monta kertaa laajasti ja kansalaisia varoitetaan. Näillä toimenpiteillä vahinkoja saadaan toivottavasti jonkin verran torjuttua, mutta siitä huolimatta petosrikollisuudelle on olemassa valtava markkina-alue. Hiljattain tuli mainos myös uudesta Yleisradion (2018) tuottamasta ”tosi”-tv -ohjelmasta ”Digihuijarit”, johon parasta aikaa haetaan osallistujia. Osallistujat saavat kertoa siitä, minkälaisen rötöksen kohteeksi ovat joutuneet, saatteilla: ”Miten sinua on yritetty huijata netissä tai somessa? Onko tietojasi anastettu tai hyväntahtoisuuttasi käytetty hyväksi? Kenties sinua on kiristetty? Ehkäpä koneesi on kaapattu tai identiteettisi varastettu? Keräämme uuteen Ylen ohjelmaan kokemuksia digimaailmassa tapahtuneista rötöksistä. Oli kyse sitten epäonnistuneista kryptovaluuttakaupoista, vainoavasta exästä tai vaikkapa somehuijauksista, me haluamme kuulla tarinasi! Hae mukaan ohjelmaan ja autetaan yhdessä ihmisiä varautumaan digimaailman huijareita vastaan!” (Yle 2018). Muun muassa em. lähteisiin

viitaten – tietoa ja varoituksia erilaisista huijaustavoista on löydettävissä runsaasti. Siitä huolimatta edelleen klassisetkin huijaukset (petokset), esimerkiksi perusmuotoisten myynti- ja tilauspetosten osalta menevät monta kertaa läpi.

Kaikkiaan verkkorikollisuus aiheuttaa valtavat taloudelliset vahingot globaalisti tarkasteltuna. Washingtonissa toimiva Strategisten ja Kansainvälisten tutkimusten keskus (CSIS – Center for Strategic & International Studies) on koostanut yhteistyössä McAfeen kanssa tekemästään tutkimuksesta raportin, jonka mukaan viime vuosina verkkorikollisuus on aiheuttanut 600 biljoonan (600 miljardin) maailmanlaajuiset vaikutukset vuosittain (CSIS 2018). Kyseinen tuore raportti on luettavissa tai katsottavissa verkosta ja yhtäläillä siitä on todettavissa verrattuna mm. Suomessa voimakkaasti kasvaneeseen petosrikollisuuteen, ei hidastumisen merkkejä ole näkyvissä – kuten raportti on myös nimetty: ”Economic Impact of Cybercrime – No Slowing Down”.

4.4 Identiteetti

Yksi keskeinen tekijä hyväuskoisten rahojen huijauksessa on identiteetti sekä sen omistaja. Kuten myös petosrikosten osalta, luonnollisesti suuri osa identiteetin varkauksista tai väärinkäytöksistä tapahtuu nykyään tietoverkossa. Identiteettivarkaudet ovat sinänsä oma aihepiirinsä, jossa pätee omat taiteensääntönsä. Ne liittyvät kuitenkin monta kertaa tiiviisti verkossa tapahtuviin tilaus- tai myyntipetoksiin, joten käsittelen niitä tässä kappaleessa lyhyesti.

Konkreettisesti identiteettivarkaus tarkoittaa tilannetta, jossa varas käyttää toisen henkilötietoja luvatta esimerkiksi luoton ottamiseen, rikoksella haltuun saadun omaisuuden myymiseen tai kalliiden tuotteiden tilaamiseen. Myös sosiaalisen median valetilin luominen luvatta toisen tietojen ja kuvien avulla on identiteettivarkaus. Vuoden 2017 rikosentorjuntakatsauksessa (Oikeusministeriön julkaisu 58/2017, 27) identiteettivarkaus määritellään siten, että sillä tarkoitetaan tilanteita, joissa esiinnyttään toisen ihmisen henkilöllisyydellä ja käytetään sitä oikeudettomasti esimerkiksi petostarkoituksessa (tai muun taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi) ja vahinkoa aiheuttaen. Em. lähteessä kuvataan, että identiteettivaras voi hyödyntää uhrinsa tunnistautumisen- / henkilötietoja esimerkiksi tilaamalla tuotteita uhrin nimiin. Kuten em. lähteessä todetaan, voi tämä olla

erityisen ongelmallista siksikin, että identiteettivarkaus saatetaan huomata vasta pitkän ajan kuluttua, ja tällöin rikoksesta on voinut jo aiheutua merkittäviä vahinkoja. Vaikka edellä mainitun kaltaisissa tapauksissa taloudellinen vahinko kohdistuu erityisesti tuotteet myyneisiin yrityksiin, ellei uhri ole syyllistynyt selvään huolimattomuuteen, niin uhrille voi seurata runsaasti muita ongelmia tai haittoja, kuten esimerkiksi maksuhäiriömerkintöjä.

Identiteettivarkaudet ovat Suomessa erittäin yleisiä. Turva- ja vakuutuspalveluyritys mySafetyn teetti vuonna 2016 kyselytutkimuksen aikavälillä 5.-28.4.2016. Tutkimukseen vastasi kaikkiaan 3117 henkilöä. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat 18–70 -vuotiaat suomalaiset. Sen mukaan pelkästään vuonna 2015 identiteettivarkauksia oli yli 40000. ”Suomalaisten henkilötiedot ovat rikollisille erittäin arvokkaita ja tietoja kaupataan myös eteenpäin. Jo pelkästään viime vuoden aikana 40 000 suomalaista joutui identiteettivarkauden uhriksi. Se on hälyttävä lukema”, pohtii mySafetyn vakuutusasiamies ja kehityspäällikkö Tommi Heimonen (mySafety.fi, 2017).

Aamulehti on 31.5.2017 julkaistussa artikkelissaan haastatellut MySafetyn toimitusjohtaja Niclas Fagerlundia joka on kertonut, että kolmasosa varkauden uhreista on epätietoisia siitä, miten tiedot on varastettu. Yleensä tiedot viedään netissä. Tyypillisin varkaustapa on tietomurto. Suomalaiset myös heittävät tärkeitä dokumentteja, kuten tiliotteita ja laskuja, sellaisenaan paperinkeräykseen. Keräyslaatikot ja avoimet postilaatikot ovat varkaille helppoja paikkoja kalastella henkilötietoja (Aamulehti 2017).

Identiteettivarkaus on rikosnimikkeenä varsin uusi, joten poliisille ilmoitettujen identiteettivarkauksien määrän kehitystä on vielä vaikea arvioida. Vuonna 2016 poliisi tilastoi yhteensä 3354 identiteettivarkautta. 1.1.–30.6.2016 ilmoitettujen identiteettivarkauksien määrä oli 1586 ja vastaavalla aikajaksolla vuonna 2017 (1.1.–30.6.2017) niiden määrä oli 1620. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin mukaan identiteettivarkaudet olivat vuonna 2016 yleisin kyberrikollisuuden tekemuoto poliisin tietoon tulleiden rikosten osalta. Identiteettivarkaus paljastuu usein poliisin tutkiessa petosrikosta (Oikeusministeriön julkaisu 58/2017, 28). Vaikka em. lähteessä arvioidaan, että poliisille ilmoitettujen identiteettivarkauksien määrän kehitystä on vielä vaikea arvioida rikosnimikkeen tuoreudesta johtuen, voisi kuvitella, että eivät ne ainakaan vähenemässä ole tietoverkkojen edelleen kasvavan käytön myötä. Lisäksi voisi kuvitella, että yhtäläisesti petosrikosten kanssa, ilmoitushalukkuus poliisille saattaa olla pieni, mikäli vahinkoja ei juurikaan tule tai ne jäävät pieniksi.

4.5 Lainsäädäntö

Rikoslain 36:1:n mukaan: ”Joka, hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä taikka toista vahingoittaakseen, erehdyttämällä tai erehdystä hyväksi käyttämällä saa toisen tekemään tai jättämään tekemättä jotakin ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa erehtyneelle tai sille, jonka eduista tällä on ollut mahdollisuus määrätä, on tuomittava *petoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Petoksesta tuomitaan myös se, joka 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa dataa syöttämällä, muuttamalla, tuhoamalla tai poistamalla taikka tietojärjestelmän toimintaan muuten puuttamalla saa aikaan tietojenkäsittelyn lopputuloksen vääristymisen ja siten aiheuttaa toiselle taloudellista vahinkoa.

Yritys on rangaistava.”

Em. lähteen 36. luvun 2§:ssä kuvataan törkeän petoksen tunnusmerkistö, johon liittyy edellä mainitun lisäksi se, että petoksella tavoitellaan erityisen suurta hyötyä, aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuva vahinkoa, se tehdään käyttäen vastuulliseen asemaan perustuvaa erityistä luottamusta tai käyttämällä hyväksi toisen erityistä heikkoutta tai muuta turvatonta tilaa. Lisäksi petoksen tulee olla kokonaisuutena arvostellen törkeä. En käsittele tässä opinnäytetyössäni rikoksen (petos) törkeäksi muuttumisen kvalifiointiperusteita sen syvällisemmin, koska se on täysin oma aihepiirinsä. Joka tapauksessa petoksen ja törkeän petoksen välinen rajanveto kuuluu myös tutkijan, että erityisesti tutkinnanjohtajan ammattitaitoon. Lähtökohtaisesti tulee mieltää, että pelkästään euromääräinen summa ei ole rajana sille, onko esimerkiksi tilaus- tai myyntipetos ”tavallinen” vai törkeällä tekemuodolla toteutettu.

Muun muassa Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankeeseen raportissa, vaikkakin siinä käsitellään rangaistuksen määräämistä talousrikoksissa, avaa osaltaan rajanvetoa tavallisen ja törkeän tekemuodon välillä melko hyvin; ”Rikoksen vakavuuteen vaikuttavia seikkoja voi toisinaan olla vaikeaa erottaa kvalifiointi- tai koventamisperusteesta. Suunnitelmallisuus mainitaan useiden yksittäisten rikosten kvalifiointiperusteena ja myös yhtenä rangaistuksen koventamisperusteena. Jos tunnusmerkistö edellyttää jo itsessään jonkinasteista suunnittelua, kvalifiointiperusteena sovellettavan suunnitelmallisuuden tulee olla voimaperäisempää kuin puheena olevaan rikoslajiin säännönmukaisesti kuuluvan

harkinnan. Näissä tilanteissa on koventamisperusteen soveltamiselle asetettava aivan erityisen suuret vaatimukset” (Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2015, 13).

4.9.2015 voimaan tulleesta identiteettivarkaudesta on kirjoitettu rikoslain 38.luvun 9a pykälässä: ”Joka erehdyttääkseen kolmatta osapuolta oikeudettomasti käyttää toisen henkilötietoja, tunnistamistietoja tai muuta vastaavaa yksilöivää tietoa ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa sille, jota tieto koskee, on tuomittava *identiteettivarkaudesta* sakkoon.”

Huomioitavaa on, että petosrikoksiin monta kertaa liittyvä identiteettivarkaus on yksittäisenä tekona rangaistusasteikoltaan lievä (sakkorangaistus). Lisäksi on huomioitavaa petosrikosten osalta, että kuten esimerkiksi varkausrikoksessa - asianomistajalle aiheutunut omaisuuden menetys ei palaudu lain mukaan automaattisesti alkuperäiselle erehdytetyksi joutuneelle omistajalle. Tämä erityisesti sellaisissa (tilaus-)petoksissa, joissa asianomistaja on myynyt tuotteen petollisella tavalla toimivalle henkilölle. Tällä ei kuitenkaan ole mitään aikomusta maksaa siitä, vaan sen sijaan heti tuotteen haltuun saatuaan hän myy sen kolmannelle osapuolelle, joka mahdollisesti toimii vilpittömässä mielessä.

Asetus rikoslain voimaansaamisesta (19.12.1889/39B) 11§: *Jos siitä, mikä näytetään entiseltä haltijalta viedyksi näpistämisen, varkauden, ryöstön tahi kiristämisen kautta, syntyy riita, ja jos se, jonka haltuun esine on joutunut, todistaa sen ottaneensa vastaan vilpittömässä mielessä; antakoon kuitenkin pois riidanalaisen esineen ilman lunastusta ja hakekoon vahingonkorvausta saantomieheltään taikka siltä, jonka rikoksen kautta esine on hänelle joutunut.* Luettelossa ei mainita petosrikosta.

4.6 Tilaus- ja myyntipetoksista yleensä

Tilauspetoksella tarkoitetaan pelkistettynä tilannetta, jossa toisen ihmisen henkilötiedoilla tai satunnaisen yrityksen tietoja luvatta käyttämällä tilataan erilaista omaisuutta tai otetaan pikavippejä väärällä identiteetillä. Monta kertaa tilauspetoksiin liittyy myös identiteettivarkaus, josta kirjoitin edellä.

Myyntipetoksella tarkoitetaan yksinkertaistettuna tilannetta, jossa henkilö myy olematonta omaisuutta esimerkiksi internetin myyntipalstalla. Henkilö ottaa vastaan maksusuorituksen omalle tililleen, mutta omaisuus jää luonnollisesti toimittamatta.

Edellä mainitut petostavat kuulostavat ns. karvalakkimalleina kuvattuina varsin yksinkertaisilta. Todellisuudessa ne monta kertaa ovatkin juuri sitä, mutta tekoihin saattaa myös sisältyä erilaisia pieniä yksityiskohtia tai nyansseja, jotka mutkistavat em. rikosten tutkintaa ja niiden selvittämistä. Tekotapoja saatetaan mm. yhdistellä tai muunnella hieman. Lisäksi niissäkin käytetään monta kertaa mielikuvitusta ja tuottoisaksi havaittu muunnelma otetaan käyttöön yleisemmin ja laajemmin tekijäjoukon kesken – vain mielikuvitus rajana.

4.6.1 Tilauspetokset

Kuten edellä kuvasin, tilauspetoksen pelkistetty malli on hyvin yksinkertainen. Ihmisen tai yrityksen tiedoilla tilataan luvattomasti omaisuutta, esiintyen tilaavan henkilön henkilötiedoilla tai yrityksen edustajana. Samalla logiikalla toimitaan, mikäli ei tilatakaan konkreettista omaisuutta vaan ainoastaan käteistä rahaa, esimerkiksi ottamalla pikavippi.

Vastaavalla tavalla voidaan toimia myös ilman tietoverkkoa, eli esiinnyttään toisen henkilön henkilötiedoilla kivijalkaliikkeessä tilaten tuotteita tai palveluja. Tähän liittyen ns. hybridimalli on hyvin yleinen, eli tuote tilataan verkon kautta, mutta noudetaan joko postista tai kivijalkaliikkeestä esimerkiksi väärennetyn henkilötodistuksen tai valtakirjan avulla. Valtakirjaa käyttämällä voidaan rikoksen välilliseen tekemiseen tai rikoksen avunantoon valjastaa varsinaiseen tilaukseen osallistumaton henkilö, ns. bulvaani, jonka avulla tilauspetoksen tekijä pyrkii häivyttämään omia jälkiään.

Tilauspetoksen tekemiseen voidaan käyttää myös yrityksen tietoja. Yritys saattaa olla todellinen, mutta yrityksen tietoja käytetään täysin luvatta ja yrityksen laillisten edustajien tietämättä. Petoksen toteuttamiseen saatetaan käyttää myös sellaisen yrityksen tietoja, joka ei toimi aktiivisesti (ns. pöytälaatikkoyritykset) tai yritys on mahdollisesti perustettu petosten tekemistä varten.

Tilauspetoksissa yksittäisen rikoksen rikosvahingon skaala voi olla varsin laaja – muutamista euroista useisiin tuhansiin tai kymmeniin tuhansiin euroihin, jopa vieläkin

suurempiin summiin. Erityisesti tilauspetoksissa joissa käytetään todellisen, mahdollisesti suuren ja maksukykyisen yrityksen nimeä, voivat yksittäisen tilauspetoksen rikosvahingot olla varsin merkittäviä. Yrityksen nimissä tehdyn tilauspetoksen kaavaa kuvaillaan mm. FBI:n verkkosivuilla:

Huijauksella on useita variaatioita, mutta tavallisesti se toimii seuraavilla tavoilla:

- Rikolliset perustavat vale-web –sivustoja domain-nimillä, jotka ovat lähes täydellisesti samanlaisia oikeiden toimijoiden kanssa (esim. yritykset tai yliopistot). Sama tehdään sähköpostitileille ja käytössä on myös puhelintekniikkaa, jossa soittajan numero saadaan näyttämään tulemaan muualta kuin se todellisuudessa tulee.
- Seuraavaksi huijarit ottavat yhteyttä jälleenmyyjän asiakaspalveluun esiintyen esimerkiksi koulun tai yrityksen edustajana kerätäkseen mahdollisimman paljon tietoa organisaation ostotiliä koskien, käyttäen hyväkseen eri sosiaalisia taktiikoita.
- Tämän jälkeen rikolliset ottavat yhteyttä kohdeyritykseen tilataksaan erinäisiä tuotteita. He käyttävät aidon näköisiä väärennettyjä asiakirjoja oikeilla yritystiedoilla ja toisinaan käyttävät jopa yrityksen todellisten johtajien nimiä. He pyytävät toimitukseen (esim.) 30 päivän maksuajan ja koska oikeilla toimijoilla usein on luottotiedot kunnossa, tavarantoimittajat tavallisesti suostuvat tähän.
- Rikolliset käyttävät amerikkalaista toimitusosoitetta, joka saattaa olla varasto, jonkinlainen kylmävarasto tai jopa uhrille kuuluva huoneisto. Viimeksi mainittuun liittyy tavaran ohjaaminen erilaisia taktiikoita käyttäen muualle (ulkomaille esim. Nigeria).
- Toimittaja laskuttaa toimitetuista hyödykkeistä oikeata toimijaa, jolloin petos tulee esille (joskus aikamoisellakin viiveellä toim. huom.). Siihen mennessä tavarat ovat jo toimitettu muualle tai hävinneet toimituspaikasta, jolloin huijauksesta koituva taloudellinen tappio jää myyjäyrityksen kontolle. (FBI 2018)

Em. lähteen mukainen kuvaus liittyy yhteen tapaan Yhdysvalloissa tehtyyn tilauspetokseen, mutta vastaavalla kaavalla toimijoita on maailmanlaajuisesti, myös Suomessa.

Yksittäisen ihmisen tiedoilla tehtävän tilauspetoksen rikosvahingot ovat monta kertaa merkittävästi pienemmät kuin tapauksissa joissa on käytetty yrityksen tietoja. Mielenkiintoista näissä tapauksissa on erityisesti se, että sama rikoksenteekijä saattaa

käyttää useiden eri henkilöiden tietoja tilatessaan tavaraa tai muita hyödykkeitä. Vaikka yksittäisen tilauksen arvo em. tapauksissa saattaa olla verrattain pieni, voi rikoksella saadun hyödyn kokonaisarvo siitä huolimatta nousta merkittäväksi, koska sama rikoksentekijä voi käyttää jopa kymmenien eri ihmisten (asianomistajien) henkilöllisyyksiä petollisia tilauksia tehdessään. Useiden kymmenien – jopa satojen saman tekijän tekemät petossarjat eivät ole mahdottomia. Näiden tutkinnassa on haasteellista mm. se, että yksittäinen rikos tunnistetaan kuuluvaksi sarjaan ja siihen kohdistetaan oikeanlaisia toimenpiteitä.

4.6.2 Myyntipetokset

Kuten edellä kuvasin, pelkistettynä myyntipetoksissa on kyse olemattoman omaisuuden myymisestä. Myyntipaikkoina toimivat nykyään lähinnä internetissä toimivat kauppapaikat, joilla on erittäin suuria käyttäjämääriä, jopa kotimaan rajojen sisäpuolella. Samalla kaavalla toimitaan kansainvälisilläkin myyntiforumeilla, joissa käyttäjien määrä ja tavaran liikkuvuuden volyyymi on moninkertainen suomenkielisiin kauppapaikkoihin verrattuna.

Yksittäisen myytävän ”tuotteen” arvo saattaa olla verrattain pieni – muutamista kymmenistä euroista muutama sata euroon. Myyntipetos on mahdollista toteuttaa myös siten, että saman ilmoituksen sisältämä tavara ”myydään” useaan eri kertaan eri ostajille lyhyen ajan sisällä. Samalla olemattoman tavaran myyjällä on usein myös useita aktiivisia myynti-ilmoituksia internetin eri kauppapaikoissa, mahdollisesti eri nimillä. Internet -ajasta huolimatta on syytä muistaa myös perinteiset kauppapaikat, mm. ilmoitukset lehdissä tai eri kauppaliikkeiden ilmoitustauluilla. Myytävän tuotteen suhteellisen edullisella hinnalla tai hyvällä hinta-laatu -suhteella houkuttelee olemattoman tavaran ostajia ja kaikki petoksen uhreiksi joutuneet eivät useimmiten edes tee asiasta ilmoitusta, varsinkin jos heidän menettämänsä rahamäärä on pieni. Samalla kaavalla on mahdollista toteuttaa ja toteutetaan kuitenkin myös suurempia myyntipetoksia, joissa olemattoman tavaran ostajaan kohdistuva rikosvahinko saattaa nousta tuhansiin, jopa kymmeneen tuhansiin euroihin.

Samalla tavalla myyntipetoksen omaisuusarvot voivat nousta erittäin korkeaksi, kun samalla olemattoman tavaran myyjällä saattaa olla kymmeniä tai satoja uhreja, joiden

asuinpaikat sijaitsevat eri puolilla Suomea. Aktiivisella myyntipetoksia tekevällä henkilöllä on mahdollisuus lyhyessäkin ajassa saada aikaiseksi laajahko sarja, jossa rikoksen uhreja on paljon ja menetetyn rahan kokonaismäärä suuri. Nämä sarjat täytyy poliisin puolella tunnistaa nopeasti, jotta rikollinen toiminta saadaan pysäytettyä. Useiden kymmenien tai jopa satojen myyntipetosten sarjat näkyvät myös rikostilastoissa, kuten muun muassa taulukosta 1 on nähtävissä.

Myyntipetoksen tekijä on monta kertaa henkilö, jolla on taustallaan jo useita aiempia petoksia ja hän tietää jäävänsä kiinni jossain vaiheessa. Tällaisessa tapauksessa myyntipetoksen tekijä saattaa käyttää omaa tiliään, jolle pyytää olemattoman tavaran ostajan tekemään maksusuorituksen. Kuten edellisessä kappaleessa kuvasin, henkilö toimii suhteellisen nopealla aikataululla ja ehtii kerätä jopa erittäin suuren rikoshyödyn ennen kiinni jäämistään. Kiinnijäämisen tapahtuessa viiveellä, on henkilö jo ehtinyt käyttää tai mahdollisesti piilottaa rikollisesta toiminnastaan saamansa hyödyn, jolloin vahinko jää kärsittäväksi olemattoman tavaran ostajalle.

Samalla myyntipetosten tehtailijalla saattaa olla käytössään myös useampia tilejä eri pankeista. On myös mahdollista, että myyntipetoksen tekijä pyrkii aktiivisesti häivyttämään jälkiään käyttämällä ns. bulvaanitilejä, jotka kuuluvat esimerkiksi hänen tuttavilleen tai hyväuskoisille henkilöille, jotka ovat antaneet tilinsä petoksen tekijän käyttöön.

Myyntipetosten tekemisestä ja niiden ehkäisystä on poliisin toimesta tiedotettu ja varoitettu ihmisiä laajalti ja aktiivisesti. Kuten todettua siitä huolimatta erilaisten petosten lukumäärä on noussut voimakkaasti kuluvalla vuosikymmenellä. Tilauspetoksiin liittyvää materiaalia on saatavilla runsaasti sekä suomenkielisenä, että kansainvälisenä. Esimerkiksi Australian kilpailu- ja kuluttajaviraston (ACCC) ylläpitämä petoksien ehkäisyyn tähtäävä sivusto (Scamwatch) kuvaa hyvin klassista tilauspetosta:

Huijarit esiintyvät oikeina myyjinä (mm. yritys) ja lähettävät valheellisia mainoksia web-sivustoille tai painettuna. He saattavat lähestyä potentiaalista uhria myös sähköpostitse tai sosiaalisen median kautta.

Mainos saattaa olla kaikkea mahdollista, kuten esimerkiksi vuokrattava omaisuus, lemmikkieläimet, käytetyt autot, veneet, moottoripyörät, matkailuvaunut tai hevoset. Mainos sisältää monta kertaa valokuvia ja yksityiskohtia, jotka saattavat olla kopioitu esimerkiksi todellisen myyjän oikeasta mainoksesta. Saadakseen huijattua mahdollisimman

monia uhreja lyhyessä ajassa, huijarit mainostavat tuotteita todella edulliseen hintaan, joka usein on selkeästi alhaisempi kuin esimerkiksi samalla sivustolla olevien muiden vastaavien myynissä olevien tuotteiden hinta.

Kun uhri osoittaa kiinnostusta petollisesti myytävänä ollutta olematonta tuotetta kohtaan, hänelle saatetaan kertoa esimerkiksi, että toiminnot ovat kehitysvaiheessa tai he ovat muuttaneet ja tuote toimitetaan ennakkomaksua vastaan. Kun uhri maksaa tuotteen saattaa hän saada väärennetyn kuitin esim. sähköpostilla toimitettuna. Joka tapauksessa tuote jää luonnollisesti saamatta ja ”myyjään” ei tämän jälkeen saa enää mitään yhteyttä.

Vuokrattavan omaisuuden tapauksissa huijari esiintyy vuokrattavan omaisuuden omistajana ja käyttää usein oikean vuokrailmoituksen kopiota omissa nimissään (tarkoitukseen sopivaksi muokattuna toim. huom.). Kun potentiaalinen uhri ottaa huijariin yhteyttä, huijari esittää milloin mitäkin tekosyitä, miksi uhri ei voi tutustua vuokraohjeeseen, usein kertoen olevansa matkoilla tms.. Jos potentiaalinen uhri on edelleen kiinnostunut, huijari pyytää vakuutta tai koko vuokraa maksettavaksi etukäteen. Uhri ei koskaan saa kohteen avaimia ja huijari katoaa huijatun rahojen kanssa. (on myös mahdollista, että koko kohdetta ei ole olemassakaan toim. huom.). (ACCC 2018.)

Em. lähteessä tarjotaan hyviä neuvoja ostajalle myös siitä, mitkä ovat yleisiä vaaranmerkkejä tavanomaisessa myyntipetoksessa:

- Virallisen oloiset mainokset tuotteista, palveluista tai vuokrattavista kohteista huomattavan halpaan hintaan – selkeästi halvemmalla kuin hintataso keskimäärin samankaltaisilla verkkosivustoilla.
- Myyjä väittää olevansa tavoittamattomissa (esimerkiksi matkoilla tai muuttaneensa kauas) ja vaatii etukäteismaksua tuotteiden toimittamiseksi.
- Myyjä pyytää maksua kansainvälisten rahansiirtojen, shekkien tai suorien pankkisiirtojen kautta.

- Saat tekaistun sähköpostin, jonka kerrotaan olevan peräisin verkkosivuston turvalliselta maksunvahvistajalta.
- Oltessa tekemisissä vuokrattavan omaisuuden omistajan kanssa hän ei (erilaisten tekosyiden perusteella) anna sinun nähdä omaisuutta etukäteen, vaan vaatii vakuutta tai vuokraa maksettavaksi etukäteen. (ACCC 2018.)

Em. lähteestä löytyy samankaltaisuuksia myös Suomen poliisin monta kertaa tiedottamia vihjeitä siitä, miten tavallinen tavaraa ostava ihminen voi suojata itseään tavanomaisen myyntipetoksen uhriksi joutumiselta:

- Mikäli mainostettu tuote, palvelu tai vuokrattava omaisuus vaikuttaa liian hyvältä ollakseen totta, se luultavasti myös on sitä. Jos sinulle herää pieninkään epäily, älä ota selvää onko tarjottu palvelu olemassa.
- Älä luota mainokseen vain sen takia, että se löytyy viralliselta web-sivustolta tai luotettavasta sanomalehdestä. Huijarit käyttävät myös näitä lähteitä.
- Hae internetistä materiaalia täsmälleen mainoksessa käytettyjen sanamuotojen kautta. Monet tunnetut petokset voidaan löytää tällä tavalla.
- Vuokrattavan omaisuuden osalta käytä ainoastaan hyväksi havaittuja ja tunnettuja vuokraajia (esim. välittäjäyrityksiä). Vuokraajista ja heidän luotettavuudestaan löytää tietoa internetistä. Edellä mainittujen osalta kannattaa tarkastaa myös heidän suhtautumisensa maksujen palautukseen mahdollisten peruutusten osalta.

- Kalliiden esineiden osalta on aina parasta maksaa vasta, kun olet päässyt henkilökohtaisesti tutustumaan tuotteeseen. Käänteisesti – älä maksa ennakkomaksuja kokonaissummasta puhumattakaan, ennenkun olet päässyt itse näkemään tuotteen.
- Älä luota esimerkiksi mainokseen, jonka perusteella saat lemmikkieläimen kaukotuontina muutamassa viikossa. Erimaiden lainsäädännöt ja karanteenisäännökset estävät tämän (ei niin tavallinen huijaustapa Suomessa toim. huom.)
- Vältä minkäänlaista kaupankäyntiä tuntemattoman tahon kanssa, joka pyytää maksua maksumääräyksenä, kansainvälisen maksupalvelun kautta, kortille ladatulla rahalla tai sähköisellä valuutalla (mm. Bitcoin). On harvinaista, että oikeat kaupat syntyvät tällä tavalla. (ACCC 2018.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUKSESTA

5.1 Kyselylomake ja sen sisältö

Tähän tutkimukseen liittyvässä kyselylomakkeessa, joka on välitetty jokaiselle Poliisiammattikorkeakoulun syksyllä 2018 järjestettävän petosrikosten tutkintakurssin osallistujalle, olen laatinut sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä.

Hirsjärvi (2005) määrittelee monivalintakysymykset seuraavalla tavalla: Monivalintakysymyksissä tutkija on laatinut kysymyksen ja siihen valmiit, numeroidut vastausvaihtoehdot. Vastaaaja rengastaa tai merkitsee rastilla lomakkeesta valmiin vastausvaihtoehdon tai useampia, jos ohjeessa sallitaan useamman vaihtoehdon

valitseminen. Vaihtoehdon rastittaminen on osoittautunut helpommaksi vastaajille, sillä rengastaminen voi joskus aiheuttaa sekaannuksia. Monivalintakysymykseen voi yhdistää myös avoimen kysymyksen eli valmiiden vastausvaihtoehtojen jälkeen esitetään avoin kysymys. (Hirsjärvi 2005, 188.)

Heikkilän (2008, 49) mukaan avoimia kysymyksiä käytetään varsinkin kvalitatiivisissa tutkimuksissa. Niiden etu on se, että ne ovat helppoja laatia, mutta niiden käsittely on työläämpää kuin monivalintakysymysten. Em. lähteen mukaan sanallisten vastausten luokittelu on vaikeaa, kun taas vastaavasti numeeriset vastaukset ovat helposti luokiteltavissa jonkin ohjelman avulla. Heikkilä (2008) kuvaa myös, että avoimille kysymyksille on tyypillistä myös se, että ne saattavat houkuttaa vastaamatta jättämiseen. Siitä huolimatta vastauksille on jätettävä tarpeeksi tilaa, ja yleensä avoimet kysymykset kannattaa sijoittaa tutkimuslomakkeen loppuun.

Olen pyrkinyt noudattamaan kyselylomakkeen laadinnassa mm. edellisissä lähteissä mainittuja asioita ja pyrkinyt myös pitämään kyselylomakkeen sisällön sellaisena, että siihen olisi mielekästä vastata. Toivon myös, että kyselylomakkeeseen vastaaja on kokenut, että vastaamisella siihen voi olla jotain merkitystä erityisesti silloin, jos vastaaja kokee hänellä oikeasti olevan vaikuttamisen mahdollisuus kysymyksen liittyen. Edellä mainittu seikka on luonnollisesti myös merkittävä tekijä siinä, että pyrin käsittelemään sekä analysoimaan lomakekyselyllä saadut vastaukset mahdollisimman objektiivisesti, myös yksittäiset mahdollisesti yleisestä linjasta poikkeavatkin vastaukset huomioiden.

Lomakkeeseen olin laatinut 16 monivalinta- ja 7 avointa kysymystä, joiden avulla pyrin hakemaan vastauksia luvussa 2.2 mainitsemiini tutkimuskysymyksiin. Lisäksi lomakkeessa oli esikysymyksiä, joiden avulla pyrin kartoittamaan sitä, miten valtakunnallisesti kattavalta alueelta (eri poliisilaitoksista) kyselyyn vastaajat olivat. Lisäksi esikysymyksinä oli kyselylomakkeeseen vastanneiden petosrikosten torjuntaan liittyvän kokemuksen kartoittaminen (poliisikokemus yleensä, kokemus rikostutkinnasta ja substanssikokemus petosrikostutkinnasta).

Kyselylomakkeiden analysoinnissa sovelsin aineistolähtöistä analyysiä, jossa aineistosta pyritään tekemään teoreettinen kokonaisuus (Sarajärvi & Tuomi 2009, 95). Kuten em. lähteessä kirjoitetaan, muodostuu analysointi tällöin kolmesta eri vaiheesta, joita ovat aineiston pelkistäminen eli redusointi, ryhmittely eli klusterointi ja teoreettisten käsitteiden

luominen eli abstrahointi. Redusointivaiheessa aineisto pelkistetään siten, että epäolennaiset asiat karsitaan pois ja aineisto pilkotaan tai tiivistetään. Aineisto tiivistyy muuttamalla avoimet vastaukset pelkistetyiksi ilmaisuiksi nostamalla esiin asian ominaisuuden, piirteen tai käsityksen. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 10, 109.)

Em. lähteessä kuvataan ryhmittely- eli klusterointivaihetta siten, että aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä ja asioita. Tämän jälkeen niistä pelkistetyistä asioista ja käsitteistä, jotka tarkoittavat samaa, muodostetaan ryhmä eli alaluokka, joka kuvaa kattavasti ryhmän alakäsitteiden sisältöä. Tästä jatkaen alaluokat ryhmitellään yläluokkien alle, yläluokat yhdistetään pääluokiksi. Näiden vaiheiden jälkeen on vielä yksi ryhmittelyä yhdistävä luokka. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 110.)

Aineiston klusterointia seuraa aineiston abstrahointi, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2011, 110-111). Kuten em. lähteessä kuvataan - abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Tämän jälkeen sitä jatketaan yhdistelemällä luokituksia, niin kauan kuin se on mahdollista aineiston sisällön näkökulmasta (Tuomi & Sarajärvi 2011, 110-111).

Latvalan & Vanhanen-Nuutisen (2003) teoksessa puhutaan sisällönanalyysistä, josta löytyy samoja elementtejä kuin Sarajärven & Tuomen (2009) kuvailemasta aineistolähtöisestä analyysistä. Kuten edellä olen maininnut, tutkimuksessa on myös laadullisia elementtejä määrällisten lisäksi ja nämä muodostuvat osittain petosrikostutkintakurssille jaetun lomakekyselyn avointen kysymysten aineistosta.

Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla on mahdollista analysoida kirjoitettua ja suullista kommunikaatiota ja jonka avulla voidaan tarkastella asioiden ja tapahtumien merkitystä, yhteyksiä ja seurauksia. Edellä mainitussa menetelmässä kerätty tietoa aineisto tiivistetään niin, että tutkittavia ilmiöitä voidaan lyhyesti ja yleistettävästi kuvailla tai saada selkeästi esille tutkittavien ilmiöiden välisiä suhteita. Sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä havaintoja dokumenteista ja analysoida niitä systemaattisesti. Dokumenttien sisältöä selitetään tai kuvataan sellaisenaan. Dokumenteista saadaan tietoa ja tehdään päätelmiä muista ilmiöistä. Olennaista sisällönanalyysissä on, että samanlaisuudet ja erilaisuudet erotetaan tutkimusaineistosta. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 21, 23.)

Vilka (2005) kirjoittaa, että analyysiyksikkö muodostetaan esimerkiksi sanoista, lauseista tai ajatuskokonaisuuksista. Vilkan mukaan sisältöanalyysissä etsitään merkityssuhteita sekä merkityskokonaisuuksia ja tutkijan on päätettävä tutkimusaineiston keräämisen jälkeen, miten toiminnan logiikkaa tai tavanomaista kertomusta lähdetään etsimään. Tämän jälkeen tutkimusaineisto pelkistetään siten, että tutkimusaineistosta nostetaan esiin tutkimuksen kannalta tärkeä tieto hävittämättä kuitenkaan tärkeää informaatiota. Edellä mainittu lähde jatkaa, että tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset ohjaavat tiivistämistä ja vuorossa on tutkimusaineiston uudelleen ryhmittely johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Sitten aineisto jaetaan vielä ryhmiin, jossa muodostetaan sisältöä kuvaavat kattokäsitteet. Käytettäessä tällaista ryhmittelyä, on mahdollista synnyttää luokitteluja, käsitteitä tai teoreettinen malli. Edellä mainitun menettelyn tarkoituksena on ymmärtää tutkittavan kuvaamaa merkityskokonaisuutta. Lisäksi tutkimusaineisti pilkotaan osiin tai se tiivistetään (Vilka 2005, 139-140).

Olen soveltanut Tuomen & Sarajärven (2011), Latvalan & Vanhanen-Nuutisen (2003) sekä Vilkan (2005) kuvaamia malleja tätä opinnäytetyötä varten laatimani kyselylomakkeen avointen vastausten käsittelyssä. Kuten aiemmin tässä kappaleessa toin esille, olen pyrkinyt pitämään kyselylomakkeen kokonaisuudessaan mahdollisimman miellyttävänä sekä myös kirjoittamaan sen avulla saadut vastaukset siihen muotoon, että ne olisivat mahdollisimman yksinkertaisia ja helposti lähestyttäviä.

5.2 Edelliseltä petosrikostorjuntakurssilta saatu palaute

Edellinen petosrikosten tutkintakurssi järjestettiin Poliisiammattikorkeakoulussa 18. - 21.9.2017. Edellä mainitun kurssin lisäksi olisi hyvä, jos koulutusta olisi järjestetty myös paikallisyksiköissä, vaikka ainoastaan pienempiin kokonaisuuksiin liittyen. Kuten olen edellä tuonut esille, eräänä opinnäytetyöni tavoitteena on ollut suorittaa kartoittavaa tutkimusta petosrikosten torjunnan nykytilasta ja palaan näihin havaintoihin myöhemmin, mutta edelliseltä valtakunnalliselta kurssilta kurssinjärjestäjille annettu palaute heijastelee osittain koulutuksen puutetta, joten katson aiheelliseksi laittaa tästä välimaininnan myös tähän kappaleeseen.

Kurssin jälkeen opiskelijalla on petosrikostutkintaan tarvittavat perustiedot. Opiskelija osaa itsenäisesti tutkia tai olla mukana tutkimassa tavanomaisia petosrikoksia ja toimia yhteistyössä eri yhteistyöviranomaisten kanssa sekä hakea tarvittaessa asiantuntija-apua tutkinnassa oleviin petosrikosasioihin ja tunnistaa ICT-tutkinnan haasteet sähköisessä rikosympäristössä. (Petosrikosten tutkintakurssi 2017.)

Petosrikosten torjuntaan liittyvää materiaalia on olemassa runsaasti ja kokonaisuus on laaja. Tästä syystä on luonnollista, ettei aika voi riittää kaikkeen koulutuksellisessa mielessä sekä myös varsinainen työelämä huomioon ottaen. Tämäkin on nähtävissä edelliseltä kurssilta saadusta sanallisesta palautteesta, jossa kurssia pidettiin usean eri palautteen kautta liian lyhyenä käsiteltävänä olevaan asiaan ja materiaaliin nähden:

”Liian lyhyt ja tiukkaan ahdettu. Kaksi viikkoa olisi optimi. Vähintään viikko.”

”Pidentäisin sen kestoaikaa jos mahdollista. Lisäisin käytännön harjoittelua avoimista lähteistä hakuun.”

”Kurssi oli mielestäni erittäin mielenkiintoinen ja hyödyllinen. Kurssi voisi olla koko viikon mittainen. Osa tärkeistä aiheista, kuten verkossa tapahtuva osio jäi vain pintaraapaisuksi, vaikka liittyy oleellisesti petosrikosten tutkintaan. Kurssi oli tasapainoinen kokonaisuus, jossa tuotiin esille hyvin erilaisia näkökulmia petosrikoksiin ja niiden tutkintaan.”

”Kurssiin oli hyvin sisällytetty asiaa käytössä oleva aika huomioiden. Itseäni olisi vielä kiinnostanut nähdä, miten muut kurssilaiset ovat jäsennelleet esitutkintapöytäkirjoja laajoista petosvyyhdeistä tai muuten käyty läpi hyväksi havaittuja tapoja jäsennellä laajoja kokonaisuuksia.”

”Olin itse jo tutkinut useita erilaisia petosrikoksia ennen kurssia, joten kurssi tuki aiemmin oppimaani, antoi useita uusia näkökulmia ja avasi uusia mahdollisuuksia. Kurssi voisi olla kuitenkin pidempi, koska asiaa oli paljon ja se jäi osittain käsittelemättä.”

Toisaalta kurssin kestosta annettiin myös palautetta, jossa kiiteltiin kurssin sopivaa kestoaikaa. Toki monen kurssille osallistuvan henkilön elämäntilanne saattaa poiketa toisistaan merkittävästi ja joillakin on helpompi järjestää itselleen pidempiä poissaoloja esimerkiksi kotoaan tai kotipaikkakunnaltaan kuin toisilla:

”Kurssi oli yleisesti ottaen oikein hyvä. Hyvänä puolena oli myös se, että se oli kestoltaan sellainen, että perheellisenkin oli siihen mahdollisuus osallistua. Oppitunnit olivat hyvät ja

ja on erittäin tärkeää, että kursseilla käydään läpi viimeisimmät lainsäädäntömuutokset, koska niitä ei juuri työpaikoilla yhteisesti käsitellä.”

”Palaan vielä kurssin keston, joka oli mielestäni sopiva. Olisi hyvä, että myös muita kursseja voitaisiin järjestää lyhyempinä ja vain ihan olennaisimpiin asioihin keskittyvinä. Monet nykyiset kurssit ovat kestoltaan niin pitkiä, että monien pienten / kouluikäisten lasten vanhempien on mahdotonta osallistua niihin. Tästä on ollut usein puhetta perheellisten kollegoiden kesken.”

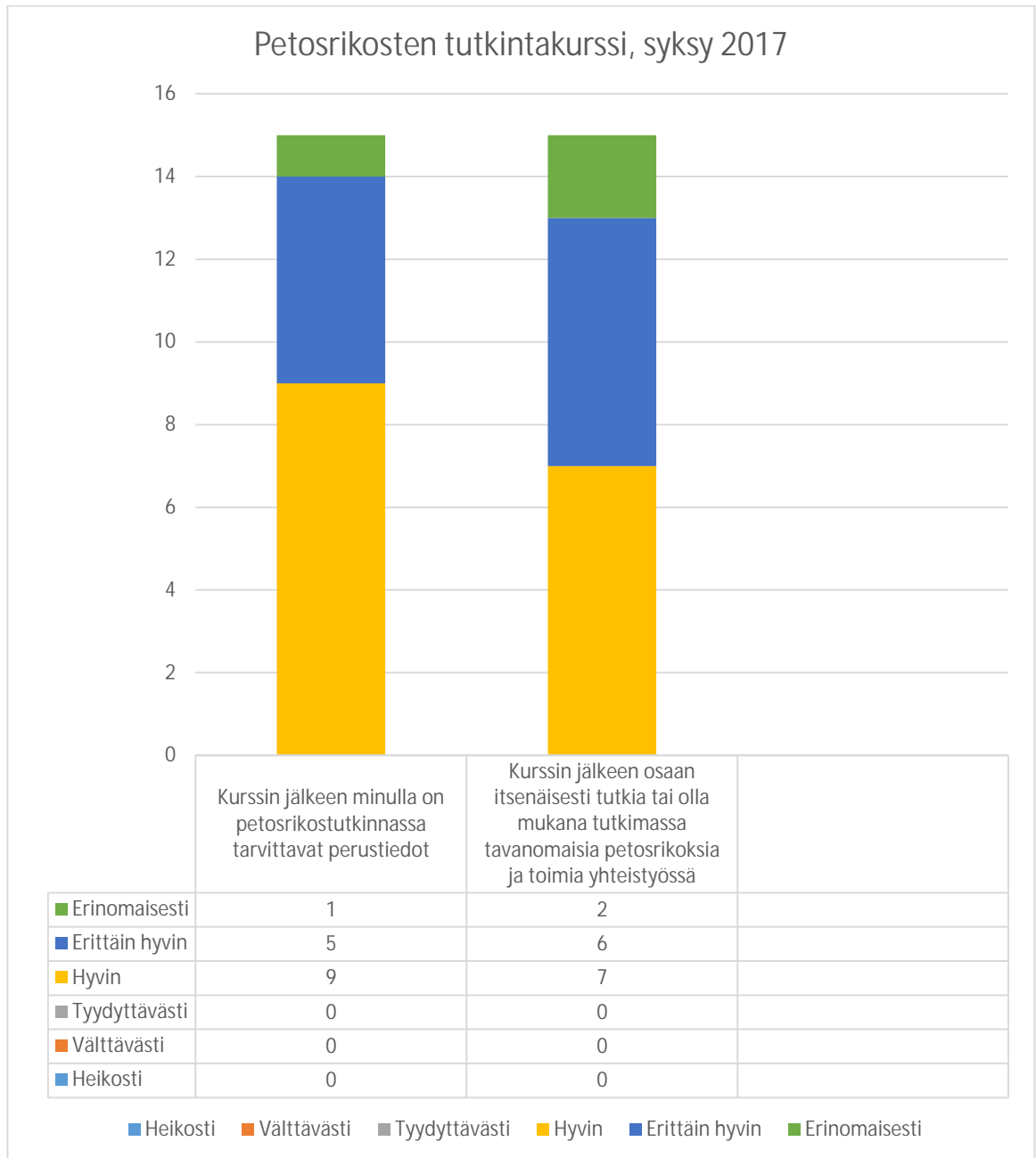
Joka tapauksessa kurssilta annetussa suusanallisessa palautteessa kävi läpileikkauksena ilmi se, että petosrikosten torjuntaan sekä niiden tutkintaan liittyvää koulutusta ei kenties ole saatavilla siinä mittakaavassa kuin olisi tarpeen. Tämä ainoastaan sivuhuomiona tässä vaiheessa ja tulen palaamaan aiheeseen tarkemmin luvussa 7.

Olin aluksi sitä mieltä, että kuusiportaisella asteikolla kysyttyä ”numeraalista” palautetta ei ole tässä syytä käydä läpi, koska se ei välttämättä palvele millään tavalla tämän opinnäytetyön tarkoitusta. Tarkemmin asiaa mietittyäni tulin kuitenkin siihen lopputulokseen, että vuotta aiemman kurssin numeraalisella palautteella kuitenkin saattaa olla merkitystä myös tämän opinnäytetyön viitekehysten kannalta, varsinkin mahdollista myöhempää vertailua suoritettaessa. Kovin yksityiskohtainen numeraalisen palautteen avaaminen ei välttämättä olisi mitenkään tarkoituksenmukaista, mutta kuten edellä toin esille, mielestäni sitä täytyy joka tapauksessa sivuta.

Palautteeseen oli kaikkiaan vastannut 15 henkilöä kuusiportaisella asteikolla: ”heikosti, välttävästi, tyydyttävästi, hyvin, erittäin hyvin, erinomaisesti”. Numeraalista palautetta oli kysytty koulutuksen toteutuksen ja osaamistavoitteiden toteutumisen kannalta. Koulutuksen toteuttamiseen en mene sen tarkemmin, koska käytössäni ei ole riittävän yksityiskohtaista aineistoa siitä, mitä kurssilla käytiin läpi ja millä tarkkuudella. Joka tapauksessa kokonaisuutena koulutuksen toteuttamisesta saatu palaute oli hyvää.

Sen sijaan omaan opinnäytetyöhöni ja sen viitekehukseen peilaten mielenkiintoisempaa oli nähdä (numeraalinen) palaute osaamistavoitteiden toteutumisen kannalta. Erityisesti tämä näytti mielenkiintoiselta kysymyksenasettelun näkökulmasta. Em. teemaan liittyen oli esitetty kaksi kysymystä / väittämää: ”Kurssin jälkeen minulla on petosrikostutkinnassa tarvittavat perustiedot” ja ”Kurssin jälkeen osaan itsenäisesti tutkia tai olla mukana tutkimassa tavanomaisia petosrikoksia ja toimia yhteistyössä”. Kokonaisuutena syksyllä

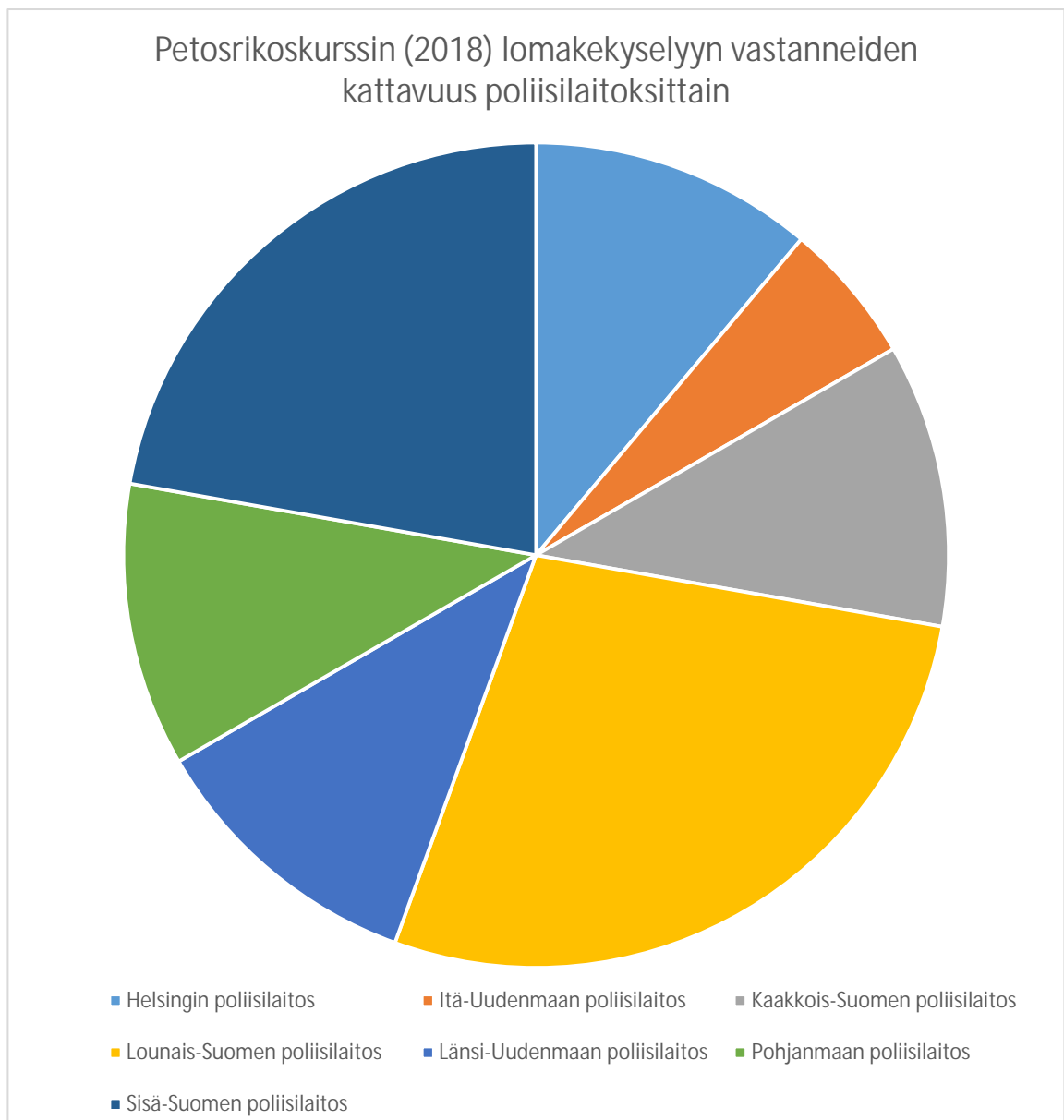
2017 järjestetty petosrikosten tutkintakurssi koettiin palautteen perusteella hyödyllisenä ja mielekkäänä (kts. kaavio 1 alla).

Kaavio 1: Petosrikosten tutkintakurssin palaute (Petosrikosten tutkintakurssi 2017.)

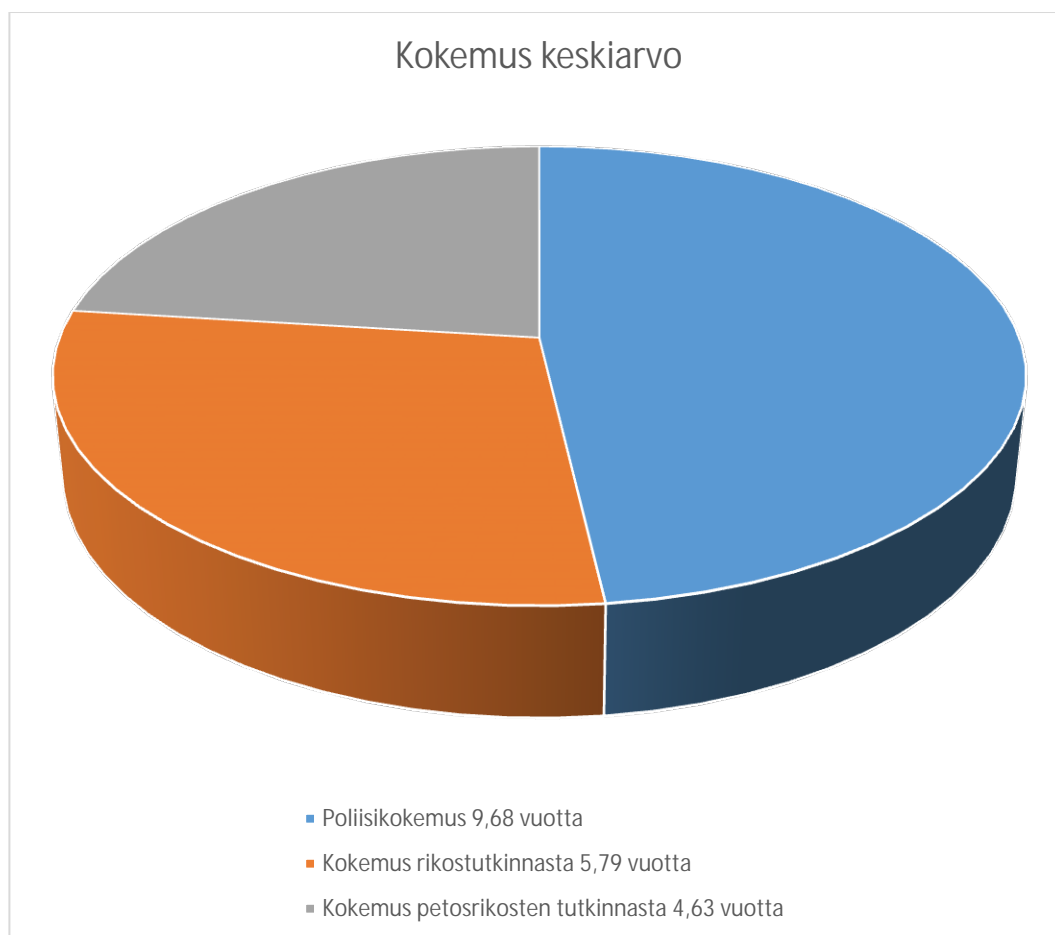
5.3 Lomakekyselyyn vastaajat

Kyselylomake välitettiin kaikille syksyllä 2018 Poliisiammattikorkeakoululla järjestettävän petosrikosten tutkintakurssin osallistujille täytettäväksi yhtenä ennakkotehtävänä. Vastaajien määrä oli kaikkiaan 19 henkilöä. Tutkimuksen kannalta erittäin hyvä asia oli myös se, että vastaajat kattoivat suurimman osan Suomen poliisilaitosten määrästä (kokonaismäärä 11 kappaletta). Kaikkiaan vastaajia oli seitsemältä eri poliisilaitokselta. Suomen poliisilaitoksista jäi vastausten osalta edustamatta Itä-Suomen, Lapin, Oulun ja Hämeen poliisilaitokset. Tarkempi jaottelu vastaajista on esitetty alla olevassa kaaviossa 2 ja siitä pystyy toteamaan, että valtaosa kurssin osallistujista / ennakkokyselyyn vastanneista edustaa Etelä-Suomessa toimivaa poliisilaitosta. Henkilömäärällisesti vastauksia tuli eniten Lounais-Suomen poliisilaitokselta (5 kappaletta).

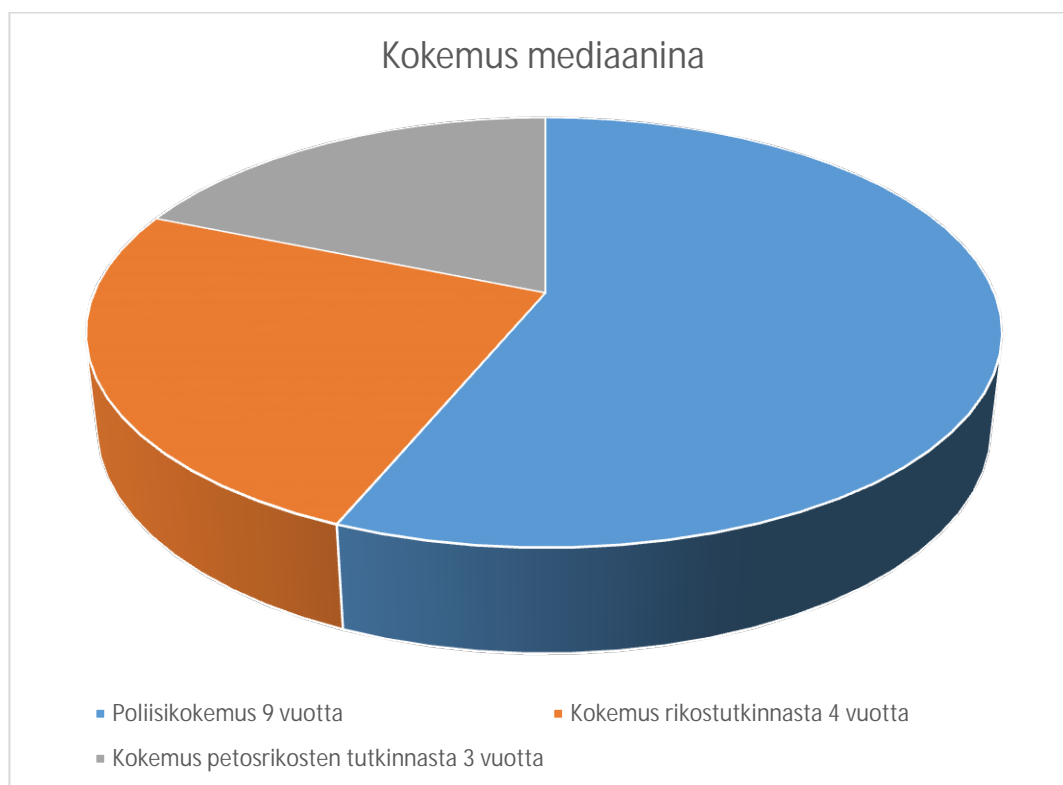

Kaavio 2: Petosrikosten tutkintakurssin lomakekyselyyn vastanneet poliisilaitoksittain.

Tarkasteltaessa lomakekyselyyn vastanneiden kokemusta – oli havaittavissa, että osalla vastaajista poliisikokemuksen määrä oli mitaltaan varsin merkittävä (pisin poliisikokemus 37 vuotta!), kun taas muutamalla vastaajalla poliisikokemusta oli noin 1 vuosi. Rikostutkinnan kokemuksessa ja kokemuksessa erityisesti petosrikosten tutkinnasta hajonta oli luonnollisesti jonkin verran vähäisempää. Kuten alla olevasta kaaviosta 3 voi todeta hajonnasta huolimatta rikostutkinnan kokemus (1-17 -vuotta) ja petosrikosten tutkinnan kokemus (1-17 -vuotta) on kokemuksen määrä keskiarvona laskettaessa on jokaisella sektorilla useita vuosia. Pelkästään keskiarvoa ei kuitenkaan voida katsoa, koska yksittäisenkin vastaajan pitkä kokemus nostaa keskiarvoa jopa 19 vastaajan vastaajajoukossa. Asia perustuu puhtaasti matematiikkaan ja sitä selitetään mm. menetelmäopetuksen tietovarannon (2018) web-sivustolla: Keskiarvon keskivirheen kaavaa voidaan käyttää hyväksi tarkasteltaessa otoskoon merkitystä tilastollisessa päättelyssä. Kaavassa on jakajana otoskoon neliöjuuri. Tämä tarkoittaa sitä, että otoskoon kasvaessa keskivirhe pienenee ja valitun luottamustason luottamusvälit kapenevat. Toisin sanoen tämä vahvistaa sinänsä intuitiivisestikin selvän havainnon, että ”otoskoon kasvaessa pystytään tekemään tarkempia arvioita kiinnostuksen kohteena olevista ilmiöistä” (Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto – Menetelmäopintojen tietovaranto, 2018). Tästä syystä lomakekyselyyn vastaajien kokemusta on syytä tarkastella myös mediaanina (tasan puolet vastaajista yli ja puolet alle lukuarvon). Tällä tavalla tarkasteltu kokemus on esitetty alla kaaviossa 4.

Kaavio 3: Lomakekyselyyn vastanneiden kokemus (vuosi) keskiarvona.

Kaavio 4: Lomakekyselyyn vastanneiden kokemus (vuosi) mediaanina

Tarkasteltaessa lomakekyselyyn vastanneiden petosrikostutkinnan kurssille osallistuneiden henkilöiden kokemuksen määrää raakana, keskiarvona tai mediaanina on havaittavissa, että kokonaisuutena kokemusta on olemassa hyvä määrä. Tämän seikan uskon olevan merkittävässä roolissa lomakekyselyllä saatujen vastausten validiuden kannalta.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Monivalintakysymykset

Käytän myös monivalintakysymysten vastausten purkamisessa osittain sisällönanalyysiä ja siihen liittyviä kattokäsitteitä (ks. luku 5.1) selkeyttääkseni vastausten teemaa. Lisäksi koen, että tiettyjen kattokäsitteiden avulla monivalintakysymysten vastauksesta saa poimittua esiin muutamia mielenkiintoisia havaintoja. Monivalintakysymysten vastaukset ovat kokonaisuudessaan nähtävissä alla olevasta taulukosta 2. Taulukossa on käytetty numeraalisia lukuarvoja 1-5, joista 1=vähän, 2=melko vähän, 3=ei vähän eikä paljon, 4=melko paljon ja 5=paljon.

	1=vähän	2=melko vähän	3=ei vähän eikä paljon	4=melko paljon	5=paljon	KA
Kuinka hyväksi koet yleisen osaamisesi petosrikoksen tunnusmerkistön tunnistamisessa ja sen tutkimisessa?	0	1	7	10	2	3.65
Kuinka suuren osan perusmuotoisten tilaus- ja myyntipetosten tutkiminen vie työajastasi?	2	3	5	8	2	3.25
Oletko mielestäsi saanut petosrikosten tutkintaa edistävää koulutusta riittävästi?	3	12	4	1	0	2.15
Kuinka mielekkäänä pidät kotimaan rajojen sisäpuolella tapahtuvien tilaus- ja myyntipetosten tutkintaa?	1	0	12	5	2	3.35
Onko tutkijoiden osaamiseen panostettu mielestäsi riittävästi petosrikosten tutkinnan osalta?	6	10	3	1	0	1.95
Onko saamasi esimiestuki riittävä petosrikosten tutkinnassa?	1	4	5	6	4	3.4
Kuinka hyvin petosrikosten torjunta on mielestäsi resursoitu työpaikallasi?	3	7	6	3	1	2.6
Onko perusmuotoisten petosten osalta yhteistyötä muiden poliisilaitosten kanssa (mm. tutkinnan keskittäminen)?	3	5	4	7	1	2.9
Hyödynnetäänkö petosrikosten tutkinnassa muualta saatuja toimivia malleja ja parhaita käytänteitä?	4	7	7	2	0	2.35
Oletko työssäsi havainnut alueellisia eroja petosrikosten tutkinnassa (sitä, että samanlainen juttu tulee päätymään täysin erilaiseen lopputulokseen)?	2	6	5	4	3	3.0
Onko petosrikosten tutkinnassa ja pöytäkirjojen laadinnassa käytössä minkäänlaista laadunvalvontaa?	2	2	12	3	1	2.95

Kuinka hyväksi koet tietoteknisen osaamisesi?	1	1	6	10	2	3.55
Kuinka hyvin pystyt hyödyntämään avoimia tietolähteitä tilaus- ja myyntipetosten torjunnassa?	1	2	10	5	2	3,25
Onko sinulla kokemuksesi perusteella riittävät työkalut perusmuotoisten petosten torjuntaan (mm. riittävät oikeudet ja taito käyttää eri tietojärjestelmiä)?	1	4	5	5	5	3.45
Hyödynnetäänkö petosrikosten tutkinnassa ICT-tutkinnan erityisosaamista?	3	5	7	4	1	2,75

Taulukko 2: Petosrikosten tutkintakurssille 2018 toteutettu lomakekysely (monivalintakysymysten osuus).

Monivalintakysymyksien vastausten perusteella lomakekyselyyn vastaajat kokevat lähtökohtaisesti oman osaamisensa petosrikosten tunnistamisessa olevan hyvällä tasolla. Annettuja vastauksia kohtaan 4 (melko paljon) oli puolet vastauksista, keskiarvon ollessa 3.65 / 5. Huomioitavaa asiassa on, että osaamiseen kiinteästi liittyvää koulutusta vastaajat eivät katso saaneensa kovinkaan paljon. Kysymykseen ”Oletko mielestäsi saanut petosrikosten tutkintaa edistävää koulutusta riittävästi?”, suurin osa vastaajista katsoo saaneensa sitä melko vähän (12 / 20), keskiarvon ollessa 2.15. Edelleen osin samaa teemaa käsittelevään kysymykseen ”Onko tutkijoiden osaamiseen panostettu mielestäsi riittävästi petosrikosten tutkinnan osalta?” oli puolet vastaajista (10 / 20) valinnut vastausvaihtoehdoksi ”melko vähän”. Huomioitavaa on lisäksi, että vastaajista seuraavaksi suurin ryhmä (6 / 20) oli valinnut vaihtoehdon ”vähän”, keskiarvon ollessa 1.95.

Tietoteknistä osaamista käsittelevissä kysymyksissä vastaajat katsoivat tietoteknisen osaamisensa pääosin hyväksi ja vastaajista valtaosa oli valinnut vastausvaihtoehdon ”melko paljon” (10 / 20), keskiarvon ollessa 3.55. Muuten tietoteknistä osaamista koskevissa kysymyksissä oli havaittavissa selkeää hajontaa eri vastausvaihtoehtojen välillä koko asteikolla 1-5. Avoimia tietolähteitä koskevaan kysymykseen: ”Kuinka hyvin pystyt

hyödyntämään avoimia tietolähteitä tilaus- ja myyntipetosten torjunnassa?” oli kuitenkin selkeä enemmistö (10 / 20) vastannut neutraalin vaihtoehdon ”ei paljon eikä vähän”, keskiarvon ollessa 3.25.

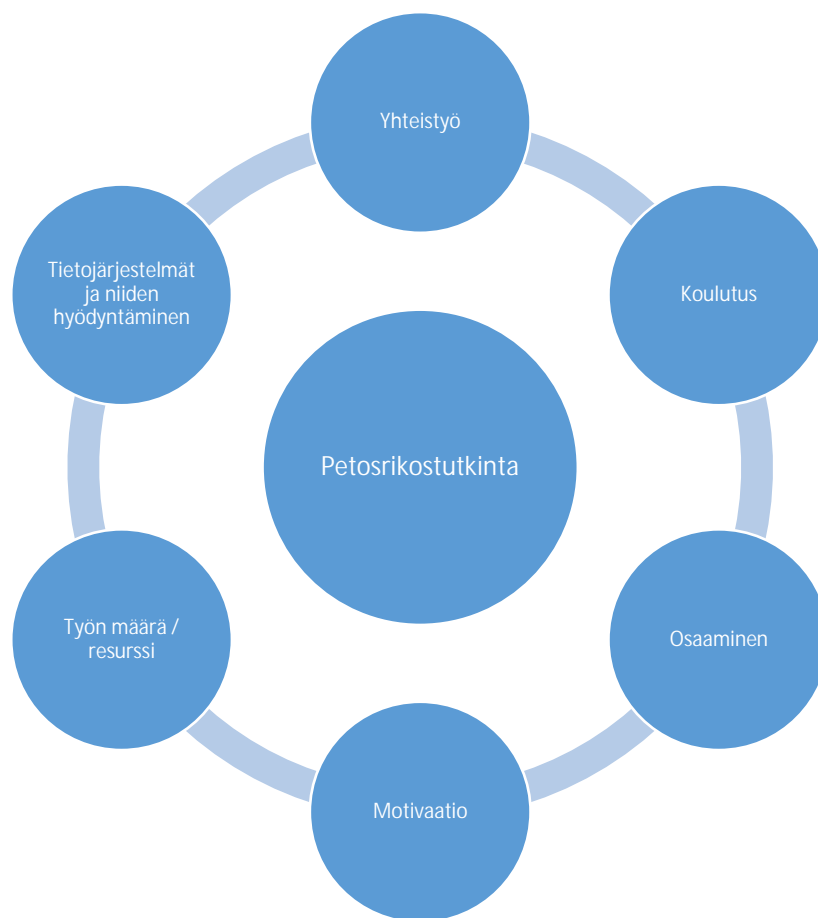
Yhteistyötä koskevissa kysymyksissä oli vastauksissa selvää hajontaa eri vastausvaihtoehtojen välillä, eikä mikään vastausvaihtoehto noussut selkeästi yli muiden. ”Hyödynnetäänkö petosrikosten tutkinnassa muualta saatuja toimivia malleja ja parhaita käytänteitä?” -kysymyksen vastaukset painoutuivat kuitenkin selkeästi vastausvaihtoehtojen alkupäähän: ”vähän” (4 / 20 vastausta), ”melko vähän” (7 / 20 vastausta) ja ”ei paljon eikä vähän” (7 / 20 vastausta), keskiarvon ollessa ainoastaan 2.35. Palaan tähänkin vastaukseen vielä tarkemmin, mutta keskiarvo vaikuttaa matalalta siihen nähden, miten hyviä malleja ja käytänteitä petosrikosten torjuntaan on eri poliisilaitoksilla olemassa käytyihin keskusteluihin ja empiriaan peilaten.

Monivalintakysymysten vastausten perusteella petosrikostutkinta ei ole keskimäärin riittävästi resursoitu. Kysymykseen ”Kuinka hyvin petosrikosten torjunta on mielestäsi resursoitu työpaikallasi?” oli valtaosa vastaajista (7 / 20) valinnut vastausvaihtoehdon ”melko vähän”, keskiarvon ollessa 2.6. Osin samaan teemaan liittyen valtaosa vastaajista oli kokenut, että petosrikosten tutkinta vie suuren osan heidän käyttämästään työajasta. Kysymykseen ”Kuinka suuren osan perusmuotoisten tilaus- ja myyntipetosten tutkiminen vie työajastasi?” oli suurin osa vastaajista (8 / 20) valinnut vastausvaihtoehdon ”melko paljon”, keskiarvon ollessa 3.25. Palaan vastaajien näkemyksiin työajan suuresta kulutuksesta petosrikosten tutkinnassa tarkemmin seuraavassa luvussa, jossa käsitellään avointen kysymysten vastauksia.

6.2 Avoimet kysymykset

Luvussa 5.1. mainitseni mm. Tuomen & Sarajärven (2011), Latvalan & Vanhanen-Nuutisen (2003) sekä Vilkan (2005) malleja soveltamalla olen luonut lomakekyselyn avoimien kysymysten vastausten epäolennaisuuksia pois sulkemalla ja samankaltaisia teemoja yhdistelemällä eräänlaisia kattokäsitteitä, joiden avulla olen käsitellyt käsitteiden alle sopivia vastauksia. Nämä kattokäsitteet ovat yhteistyö, koulutus, osaaminen, työn määrä / -resurssi ja tietojärjestelmät / niiden hyödyntäminen (kuva 8). Hieman irrallisena osana käsitteeseen ”osaaminen” liittyy myös käsite ”motivaatio”. En pyrkinyt tällä

kyselyllä mittamaan motivaatiota, mutta sen merkitys petosrikostutkinnassa heijastelee useissa vastauksissa. Motivaatio näkyy yhtenä kattokäsitteenä alla olevassa kuvassa 8, mutta tarkemmin palaan tähän johtopäätösosiossa (luku 7). Tämän luvun selkeyttämiseksi, olen avannut jokaiseen kattokäsitteeseen liittyvää materiaalia omana alalukunaan. Osittain avoimilla kysymyksillä saadut vastaukset olivat eri kattokäsitteiden kanssa päällekkäisiä ja vastauksessa saatettiin sivuta useampaa kattokäsitettä. Kutakin alaluvuissa esitettyä esimerkkivastausta olen käyttänyt vain yhden kerran eli sama vastaus ei esiinny useammassa alaluvussa.

Kuva 8: Lomakekyselyn vastausten jalostaminen kattokäsitteiden alle

6.2.1 Yhteistyö

Yhteistyö-käsitteen alle meni avoimissa kysymyksissä lähinnä kysymys: ”Mikäli edustamasi poliisilaitoksen sisällä on sovittu petosrikoksia koskevista yhteistyömalleista

eri laitoksien välillä (mm. tutkinnan keskittämiseen liittyen), millaisia tiedossasi olevat mallit ovat?” Lisäksi asiaa sivuavia vastauksia tuli esille muun muassa petosrikostorjunnan kehittämiseen liittyvässä kysymyksessä (”Miten näkemyksesi mukaan petosrikosten torjuntaa voisi tai tulisi kehittää lähinnä kotimaan rajojen sisäpuolella tapahtuvien tilaus- ja myyntipetosten osalta?”). Yksi viimeksi mainittuun kysymykseen annettu vastaus oli mielestäni erinomainen ja siinä oli nostettu esille varsin hyviä kehittämiseen liittyviä asioita.

Ensimmäinen havainto yhteistyöhön liittyen on, että sitä koskevaan suoraan kysymykseen oli annettu ainoastaan neljä vastausta, joista kolme käsitteli samaa asiaa. Yhden annetun vastauksen mukaan vastaajalla ei ollut tiedossa minkäänlaisia yhteistyömalleja. Mainitut kolme annettua vastausta liittyivät siihen, että petosrikokset keskittyvät rikoksesta epäillyn asuinpaikan mukaan samalle poliisilaitokselle. Käytäntö on voimassa joissakin poliisilaitoksissa (varmuudella ainakin pääkaupunkiseudun) ja kokemukseen perustuen se on erittäin toimiva ja merkittävässä roolissa petosrikosten sarjoituksessa.

Kehittämiskysymykseen annettu vastaus, joka liittyy oleellisesti yhteistyöhön, kuului kokonaisuudessaan:

- *Iso vastuu menee verkkokaupoille, jotka myyvät tavaraa usein kovin matalalla kynnyksellä. HPL on ollut menestyksekkäästi yhteydessä tiettyihin verkkokauppoihin ja operaattoreihin. Toisaalta myyntipetoksissa kiinnittäisin huomiota siihen, että mahdolliset ostajat huomioisivat kaupanteosta epäilyttäviä piirteitä. Poliisitoiminnallisesti olisi suotavaa, että identiteettivarkauden uhri saisi mahdollisimman nopeasti tiedon luottokiellon mahdollisuudesta, esim. jo netissä rikosilmoitusta tehdessään. Kehittäisin myös yhteistyötä ennen kaikkea asianosaisten yritysten ja poliisin välillä, niin että tutkintaa varten tarvittavat tiedot saadaan kattavasti ja nopeasti, että poliisilla on mahdollisimman hyvät yhteydet ko. yrityksiin ja että yritykset toimivat myös keskenään petosten ehkäisemiseksi. Mikäli valtakunnallisella tasolla on eroavaisuuksia petosten tutkinnassa, mielestäni käytänteitä pitäisi yhtenäistää. Hyvä ratkaisu voisi olla petoksiin erikoistuneet ryhmät poliisilaitoksittain, sillä petosten tutkinta edellyttää mielestäni erikoitumista ja harjaantumista, ja ennen kaikkea ihmisiä jotka haluavat petoksia tutkia.*

Kirjoitan tutkimuksen johtopäätöksistä luvussa 7, mutta kaikesta päätellen kysymykseen on vastannut Helsingin poliisilaitoksen edustaja. Ainakin pääkaupunkiseudun

poliisilaitoksilla on laajalti tiedossa, että Helsingistä löytyy petosrikostorjuntaan useita hyviä malleja, joita voisi valtakunnallisesti hyödyntää laajemminkin.

Kokonaisuudessaan yhteistyöhön eri poliisilaitosten välillä koskevaan kysymykseen vastauksia tuli siis varsin niukasti. Huomioitavaa on, että myös monivalintakysymyksissä kyseistä teemaa koskeva kysymys sai ainoastaan keskiarvon 2.35 (ks. mm. taulukko 2). Analysoin tätäkin hieman tarkemmin johtopäätösosiossa, missä käsitelen asiaa kokonaisuutena. Jokin syy tai ainakin osatekijä vastausten vähyyteen todennäköisesti on löydettävissä kokonaisuutena perusteella.

6.2.2 Koulutus

Monivalintakysymyksillä saatujen vastausten perusteella (ks. mm. taulukko 2) petosrikosten tutkintaa koskevan koulutuksen määrä jää vastaajien kokonaisnäkömyksen mukaan vähäiseksi. Avoimissa kysymyksissä oli yksi suoraan koulutukseen liittyvä kysymys (”Koetko petosrikoskoulutuksen mielekkäämpänä oman poliisilaitoksen järjestämänä vai Poliisiammattikorkeakoulun/muiden poliisilaitosten toimesta?”), mutta koulutusta sivuavia vastauksia annettiin myös muiden kysymysten alle ja käsitelen niitä myös tämän käsitteen alla. Saatujen vastausten perusteella vastaajat pitivät tärkeimpänä seikkana sitä, että koulutusta järjestetään ja se on laadukasta, koulutuksen järjestämispaikasta riippumatta. Esimerkkejä koulutusta koskevistä vastauksista:

- *Koulutus on hyvä järjestää poliisikoululla kunnon koulutuksena kuin lyhyenä tietoiskuna poliisilaitoksella*
- *Jos halutaan vahvistaa omalla poliisilaitoksella jo olevia tietoja ja taitoja petosrikosten tutkinnassa, silloin on hyvä, että koulutus järjestetään oman poliisilaitoksen toimesta, jolloin keskustelu on kohdennetumpaa. Poliisiammattikorkeakoululla järjestetystä kurssista voi puolestaan saada uutta näkökulmaa ja ratkaisumalleja petosrikosten tutkintaan liittyen, joita pystyy sitten tuomaan oman tutkintaryhmän ja poliisilaitoksen tietoisuuteen.*
- *Olennaista on mielestäni se, että petosten tutkintaan saa asianmukaista koulutusta.*
- *Järjestävällä taholla ei ole mitään merkitystä, koulutuksen sisältö ja tulos ratkaisee*
- *Koulutuksella, kun tietää mitä tekee, tutkinta käy helpommin, ja annetaan tutkinta niille ketä asia kiinnostaa ja keneltä se sujuu.*

- *Koulutuksella. Useimmat eivät tiedä mitään petosrikosten tutkinnasta ja tämän takia eivät halua niitä tutkia.*

Huomioitavaa on, että kaksi em. listassa viimeisenä mainittua vastausta on annettu petosrikosten tutkintaa koskevien vetovoimatekijöiden parantamista koskevan kysymyksen alle.

6.2.3 Osaaminen

Osaaminen on valittuna kattokäsitteenä laaja ja siinä on useita elementtejä. Osaamiseen liittyviä asioita ja elementtejä käsiteltiin mm. tämän opinnäytetyön luvussa 3. Osaamista sivuavia vastauksia oli luonnollisesti useammankin avoimen kysymyksen alla. Parhaat ja osaamisen ytimessä olevat vastaukset oli kuitenkin kirjattu kahden avoimen kysymyksen alle: ”Koetko, että rikosnimikkeellä ”petos” ja/tai ”identiteettivarkaus” tutkintaryhmässä jakoon tuleva juttu aiheuttaa tutkijoissa ns. hylkimisreaktion ja toiveen, että em. juttu ei tulisi ainakaan itselle tutkittavaksi ja mistä tämä mielestäsi johtuu?” Toinen avoimista kysymyksistä oli yhdistelmämuotoinen: ”Kykeneekö edustamasi tutkintaryhmä puuttumaan/estämään tai rajoittamaan esim. alkavien tilaus- /myyntipetossarjojen määrää poliisin toimenpiteillä? Jos pystyy, niin millä toimenpiteillä ja tehdäänkö niin säännöllisesti?”. Alla on ensin mainitun kysymyksen alle kirjattujen vastausten esimerkkejä:

- *Jonkin verran. Näille rikoksille on tyypillistä se, että teko ei ole jäänyt yhteen kertaan, vaan tutkinnan edetessä paljastuu muitakin samanlaisia rikoksia, jolloin on helposti käsissä kokonainen rikossarja. Myös näytön hankkiminen on erilaista kuin vaikkapa näpistysrikoksissa, joista myös saattaa kasaantua rikossarja.*
- *Kyllä, joskus. Riittävä tietotaito välttävää tai niiden vaikeus tutkia petoksia tai selvittää niitä. Myös paperityön määrä saattaa vaikuttaa.*
- *Ainakin jälkimmäinen varmasti kyllä, ja johtunee siitä että asiaa ei koeta kovin merkitykselliseksi, tunnusmerkistö on valtaosalle tutkijoista epäselvä, ja asiaan liittyy monesti sähköiset alustat kuten instagram facebuugie tms, ja näiden toimijoiden esim. viestintä koetaan (ihan syystäkin) kankeaksi.*
- *Tutkiminen on hankalaa ja juttu on pieni.*

- *jonkin verran, em. jutut yleensä koetaan hankalina tai haastavina, on paljon epätietoisuutta.*
- *Joillakin henkilöillä kyllä. Johtunee eniten siitä, ettei ole tarpeeksi ammattitaitoa hoitaa esitutkintaa kyseiseen juttuun liittyen. Asia koetaan hankalana.*
- *Osaamisen puute*
- *En ole huomannut minkäänlaista hylkimisreaktiota, sillä ryhmämme tutkii ainoastaan petos-identiteettivarkaus- kokonaisuuksia. Muista ryhmistä en osaa sanoa, sillä heille ei pitäisi näitä rikosasioita päätyä. Jos asiaa spekuloi, uskoisin että jossain paikassa mahdollinen hylkimisreaktio voisi syntyä siitä, että petosten ja identiteettivarkauksien tutkinta edellyttää mielestäni huomattavan paljon eri tietojärjestelmien käyttöä, pitkäjänteisyyttä, kykyä ja halua koota näyttöä pienistä palasista ja pitää isoja kokonaisuuksia ymmärrettävässä muodossa." Teknisen osaamisen vaatimukset ovat petostutkinnassa mielestäni myös korkeampia kuin monien muiden rikosasioiden kohdalla.*

Toisen kysymykseen liittyviä vastausesimerkkejä:

- *Mielestäni nopea puuttuminen =tilausten peruutus tai etsintä ensitilassa rikoksella saatavan hyödyn poistamiseksi olisi toimiva malli. Näin ei tehdä, koska suurin osa tutkijoista ei lähde nopealla aikataululla, tai ollenkaan etsinnälle, eikä jutuille ylipäättään tehdä riittävän nopealla aikataululla mitään.*
- *Kykenee, kuitenkin tutkijasta ja tapauksesta riippuen.*

Vastauksista on pääteltävissä, että osaaminen ei välttämättä ole ollenkaan tasalaatuista ja se voi aiheuttaa ongelmia myös petosrikosten tutkinnassa.

6.2.4 Työn määrä ja resurssit

Avoimilla kysymyksillä saadut vastaukset tukivat ja olivat samansuuntaisia monivalintakysymyksillä saatuihin vastauksiin nähden (ks. mm. taulukko 2). Petosrikokset koettiin keskimäärin hyvin työllistäviksi ja niiden tutkiminen aikaa vieväksi. Monessa vastauksessa korostui myös sama elementti siitä, että monta kertaa tutkittava juttu paisuu

paljon isommaksi kuin aluksi näytti, koska siitä muodostuu sarja. Esimerkkivastauksia, jotka on annettu avoimen kysymyksen numero 6 (Koetko, että rikosnimikkeellä ”petos” ja/tai ”identiteettivarkaus” tutkintaryhmässä jakoon tuleva juttu aiheuttaa tutkijoissa ns. hylkimisreaktion ja toiveen, että em. juttu ei tulisi ainakaan itselle tutkittavaksi ja mistä tämä mielestäsi johtuu?) alle, on koottuna alla:

- *Osaltaan voi olla kyllä että näin on, koska nämä jutut vaativat vähän enemmän työtä ja aikaa juttujen tutkimiseen ei välttämättä ole paljon.*
- *Jonkin verran. Näille rikoksille on tyypillistä se, että teko ei ole jäänyt yhteen kertaan, vaan tutkinnan edetessä paljastuu muitakin samanlaisia rikoksia, jolloin on helposti käsissä kokonainen rikossarja. Myös näytön hankkiminen on erilaista kuin vaikkapa näpistysrikoksissa, joista myös saattaa kasaantua rikossarja.*
- *Uskon että pelätään jutun päisumista"jolloin työtaakka suurenee varsinkin kun muitakin juttuja tulee jakoon.*
- *Rikosnimikkeet ei sinänsä aiheuta tätä reaktiota, vaan enemmänkin asiakkaat, jotka näitä tehtailevat. Se on varmaa, että jos saa yhden petostelijan jutun, niin hetken päästä kaikki saman epäillyn jutut tulevat itselle, ja niitähän voi olla monta kymmentä hetken päästä.*
- *Välillä, ja jos, niin johtuu muusta työkuormasta ja siitä että yksi havaittu petos on yleensä vaan jäävuoren (rikossarjan) huippu. Sarjat vaatii paljon työtä ja yleensä havaittaessa petosta/identiteettivarkautta on yleensä kulunut jo (liikaa) aikaa. Monta aikarajaa jotka vaativat toimenpiteitä; Kameravalvonta-tallenteiden tallennusaika, Salpa-mahdollisuuksien aikarajat, postin kuvien ja tietojen tallennusajat, ja kiinniottaessa tekijällä on yleensä monta hoidettavaa rikosasioita / mahdollisesti iso kasa takavarikkoja joka vaatii työnsä uusien aikarajojen sisällä.*

Aiheeseen liittyviä vastauksia oli kirjattu myös kysymyksen, jossa kysyttiin petosrikostutkinnan vetovoimatekijöiden kasvattamisen alle (kyselylomakkeen avoin kysymys numero 7):

- *Annettaisiin enemmän aikaa tutkia kyseisiä juttuja eikä annettaisi kaikkea muuta lisäksi niin paljon niin ehkä innostus jutun hoitamiseen lisääntyisi.*
- *En tiedä onko petosrikosten tutkinnasta saatavissa mitenkään mediaseksikästä" Luulen että kyseessä on ennemminkin tilanne, jossa pitäisi saada oikeat ihmiset oikeaan paikkaan töihin. Jos ihminen on teknisesti suuntautunut, pitkäjänteinen,*

keskittymiskykyinen, halukas ratkomaan ongelmia ja pystyy pitämään isoja kokonaisuuksia hallinnassaan, silloin suosittelisin hänelle petosten tutkintaa. Voin puhua vain (tietyn toim. huom.) poliisilaitoksen puolesta, mutta ajattelen petosten tutkinnan sopivan ihmiselle, joka ei kavahda tekniikkaa ja tietojärjestelmiä, monimutkaisia kokonaisuuksia, ja joka viihtyy tietokoneen ääressä.

6.2.5 Tietojärjestelmien hyödyntäminen

Tietojärjestelmien käyttöön liittyvissä kysymyksissä monivalintakysymysten puolella oli havaittavissa jonkin verran hajontaa (ks. mm. taulukko 2) ja sama ilmiö oli havaittavissa tietojärjestelmiin (Salpa) liittyvissä kysymyksissä myös avoimiin kysymyksiin annettujen vastausten perusteella. Kysymykseen ”Onko sinulla Salpa-oikeudet?” oli vastannut 19 henkilöä. Näistä kuudellatoista henkilöllä oli Salpa-oikeudet ja 3 vastaajaa kertoi, ettei oikeuksia ole. (Salpa-järjestelmä sisältää tietoja muun muassa telepakkokeinoista ja tiedonsaantioikeuksista – toim. huom.). Sen sijaan kysymykseen ”Osaatko hyödyntää Salpaa petosrikosten (lähinnä tilaus- ja myyntipetokset) tutkinnassa?” tuli melko merkittävää hajontaa. Suoran ”kyllä” -vastauksen antoi vastaajista 6 henkilöä. Suoran ”ei” -vastauksen antoi vastaajista 3 henkilöä. Loput vastauksista oli jotain siltä väliltä, esimerkiksi:

- *En mielestäni ole toistaiseksi käyttänyt Salpaa näiden rikosten tutkinnassa, ei ainakaan käynyt mielessä sen liittyminen petosrikoksiin.*
- *Välttävästi.*
- *Vähän, koska Salpa-osaaminen ja kokemukset omassa yksikössä vähäiset*
- *Vähän. En ole saanut siihenkään mitään erityisempää koulutusta.*
- *Auttavasti.*
- *En tarpeeksi.*
- *Kokemukset vielä hyvin vähäisiä, joten hyödyntäminenkin varsin vähäistä.*

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuten tiedämme, tutkimuksen aineiston tai tulosten tulkinta ja johtopäätösten tekeminen ovat, jos mitkä, luovaa ja ideoivaa ajattelua sekä tieteellisen mielikuvituksen ja päättelytaitojen hyödyntämistä. Kvantitatiivisessa ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa teorialla on hieman erilainen asema, merkitys ja rooli. Tosin teorian asemaa arvioitaessa on aina otettava huomioon, millaisesta kvantitatiivisesta tai kvalitatiivisesta tutkimuksesta on kulloinkin kyse. Rutiininomainen karsiminen ei ole mielekästä, ei tutkimuksen eikä teoriankaan näkökulmasta, jos asian näin tohtii ilmaista (Pihlaja 2004, 165.) Edellä mainittu lähde jatkaa, että asian ydin on siinä, että tutkija tarvitsee aina teoriaa. Jos ei muuta, niin vähintäänkin jonkinlaisen teoreettisen idean, näkökulman, löyhän viitekehyksen tai muun sellaisen konstruktion, joka seuraa häntä koko tutkimuksen ajan (Pihlaja 2004, 165).

Tulkintojen tekemisen, päätelmien sorvaamisen ja merkitysten löytämisen ongelmat palautuvat monesti juuri teoreettisen ajattelun vajavaisuuksiin. Useimmat tekevät tutkielmansa miltei raa'an empiirisesti, hyvin käytännönläheisesti. Sinänsä käytännönläheisyydessä ei ole mitään moitittavaa, mutta jos tutkija ei pysty nousemaan niin sanotusti ylöspäin teorioiden maailmaan, eikä kykene ajattelemaan teoreettisten käsitteiden avulla, on hänen tutkimuksensa jokseenkin empiirinen selvitys, ei tieteellinen tutkimus, jonka tulee kytkeytyä johonkin teoriaan, johonkin yleisempään teoreettiseen taustaan tai joka tapauksessa johonkin teoreettiseen periaatteeseen, ideaan tai näkökulmaan (Pihlaja 2004, 165-166.)

Edellä mainitussa lähteessä kuvataan juuri sitä asiaa, joka itseäni on tässä opinnäytetyössä ainakin alitajuisesti askarruttanut pitkän matkaa. Pihlaja (2004) jatkaa vielä, että tutkimusta varten hankitusta aineistosta ei sen analysoinnin jälkeen ole enää pitkä matka tulkintoihin ja johtopäätöksiin, mutta silti tuo matka on monille pitkä, tuskainen ja täynnä kivikkoja. Ohjeita tälle matkalle ei toden totta ole juurikaan tarjolla (Pihlaja 2004, 166). Kuten aiemmin tässä työssä toin esille, tarkoitus on pitää tässäkin johtopäätösten esittäminen mahdollisimman yksinkertaisena ja helppolukuisena, Pihlajan (2004) edellä kuvaamaa teoriaa kuitenkin unohtamatta.

Käsittelin osaamiseen ja sen kehittämiseen liittyvää teoriaa luvussa 3 ja samassa luvussa käsittelin myös sisäistä motivaatiota sekä sen johtamista, joka linkittyy osaamiseen hyvin vahvasti. Kuten luvusta 3 on havaittavissa, ei osaamisessa ja sen kehittämisen teoriassa ole

löydetty alan asiantuntijoiden / tutkijoiden välillä suurtakaan konsensusta, miten osaaminen (ja sen kehittäminen) virallisesti määritellään. Em. luvussa toin kuitenkin esille esitettyjä määritelmiä ja mielestäni muun muassa Viitala (2013) kuvaa osaamista hyvin kirjoittaessaan, että organisaation kilpailukyky riippuu hyvin paljon siitä, mitä organisaatiossa osataan, miten osaamista käytetään ja kuinka nopeasti opitaan uutta. Organisaation koko kilpailukyky perustuu osaamiselle. Toiminta on ihmisten varassa; heistä riippuu, millaisena organisaation perustehtävä tai kilpailustrategia toteutuu, ympäristön tarjoamat mahdollisuuden huomioon ottaen. Organisaatiossa työskentelevät ihmiset ovat toiminnan kivijalka. (Viitala 2013, 170.) Olen tässä Viitalan kanssa täsmälleen samaa mieltä ja lomakekyselyllä kerättyjen vastausten perusteella vastaajilla on samansuuntaisia ajatuksia.

Lomakekyselyn vastauksissa tuodaan selkeästi esille muun muassa se seikka, että ylipäätään petosrikosten tutkimisen aloittaminen on hyvin hankalaa puutteellisilla tiedoilla tai taidoilla ja mahdollisesti yksinkertainkin asia koetaan hankalaksi siinä kohtaa, jos ei tiedetä miten edetä asiassa. Vastaavasti erään annetun vastauksen perusteella vastaaja ei kokenut petosrikosten tutkintaa mitenkään hankalaksi ja petoksen rikosnimikettä mitenkään luotaan työntäväksi, koska vastaaja mainitsi työskentelevänsä yksikössä, jossa tutkitaan pelkästään petosrikoksia. Vastaajalla oli selkeästi substanssiosaamista kyseisen rikoslajin tutkintaan ja hän koki sen mielekkäänä. Em. vastaaja toi vastauksessaan esille myös seikan, että nykyisellään petosrikosten tutkinta on sinällään laji, joka vaatii erityisosaamista. Mikäli osaaminen ei kokonaisuudessaan ole riittävällä tasolla olen ehdottomasti sillä kannalla, että nykypäivän suomalaisessa poliisitoiminnassa ei petosrikosten tutkinnalla voida saada aikaan merkittäviä vaikutuksia, vaikuttavuudesta puhumattakaan.

Kiinteänä osana osaamiseen liittyy myös motivaatio, jota käsittelin myös luvun 3 alla. Eräässä lomakekyselyyn annetussa vastauksessa viitattiin myös siihen, että oikeille paikoille tulisi valita oikeanlaisia henkilöitä, eli tässä tapauksessa sellaisia, jotka ovat erityisen kiinnostuneita petosrikosten tutkinnasta ja joilla on kyky ja halu kehittyä siinä entistä paremmaksi ja viedä osaamistaan sekä itseään entistä pidemmälle. Luvussa 3 käsittelin myös sisäistä motivaatiota ja sen johtamista. Useiden eri lähteiden (mm. Martela 2018) yksilön perustarpeiden huomioonottaminen on erittäin tärkeää motivoinnissa ja sen johtamisessa. Martela (2018) esittää asian lyhyesti ja ytimekkäästi kuvassa 5. Mikäli jo rekrytointivaiheessa onnistutaan löytämään oikeita ihmisiä oikeille paikoille – petosrikosten tutkintaan orientoituneita tutkijoita tutkimaan petosrikoksia, tekee se

tilanteen takuulla helpommaksi tulevaisuudessa. Tällöin pystytään tukemaan ihmisten osaamista ja kehittymistä entistä paremmin ja työntekijän (tutkijan) on mahdollisuus paljon helpommin säilyttää tietynlainen itseohjautuvuus ollessaan motivoitunut. Lisäksi on vaikea nähdä sitä, ettei motivoitunut tutkija, jolla on halu tutkia ja tulla entistä paremmaksi ydinosaamisalueessaan ei kokisi tekevänsä jotain merkityksellistä ja tärkeää – osana tutkintaryhmää.

Luvussa 4 käsittelin petosrikollisuuden kehittymistä ja sen määrän suurta sekä merkittävää kasvua (sekä Suomessa että globaalisti) hyväksikäyttäen tilastoja ja asiasta tehtyjä tutkimuksia (mm. Helsingin yliopisto 2017). Asiaan liittyy kiinteästi lomakekyselyn vastausten perusteella valitsemani ”kattokäsite” – työn määrä ja resurssi. Kuten luvusta 4 kauttaaltaan ja yhdellä silmäyksellä esimerkiksi taulukosta 1 voi havaita, on petosrikosten kasvu viime vuosina ollut merkittävää, kenties jopa räjähdysmäistä. Samalla kun petosrikokset (erityisesti arvoltaan suhteellisen pienet myynti- ja tilauspetokset) muodostuvat helposti suuriksi sarjoiksi, on niiden tekemiseen tullut ja tulee jatkuvasti lisää uusia variaatioita. Samaan aikaan useassa eri poliisilaitoksessa petosrikoksia tutkitaan perustutkintayksiköissä, joissa muutenkin on juttuja nimikkeittäin ja luonteeltaan laidasta laitaa. Lisäksi saman rikoksesta epäillyn juttuja on monta kertaa jakautunut usealle eri tutkijalle ja päälle painavat lisäksi muut prioriteetiltaan kiireellisemmät asiat (muun muassa vakavien henkeen tai terveyteen kohdistuneiden rikosten tutkinta).

Kuten lomakekyselyillä saatujen vastaustenkin perusteella käy ilmi, osassa tutkijoista aiheuttaa tietynlaisen lamaantumisreaktion petosrikosjuttuihin liittyvä työn määrä. Erityisesti tämä tapahtuu siinä vaiheessa, kun juttukokonaisuus alkaa muodostua sarjaksi. Jos samaan aikaan tutkijalla on useita muita keskeneräisiä juttuja, aiheuttaa se helposti tukkoon menemisen, eikä mahdollisesti alkamaisillaan olevaan petosrikossarjaan pystytä reagoimaan nopealla aikataululla (sen katkaisemiseksi välittömästi). Juttuja alkaa kertyä ja ne jakautuvat helposti myös henkilöille, jotka eivät ole niin orientoituneita tutkimaan petosrikoksia, osittain johtuen mm. esille tulleesta epävarmuudesta ja osaamisvajasta. Tämä ongelma voisi paikkautua merkittävästi sillä toimenpiteellä, että poliisilaitoksissa siirryttäisiin takaisin nimenomaan petosrikosten tutkintaan keskittyneisiin ja erikoistuneisiin yksiköihin. Tällöin reagointi ja yleinen osaaminen olisivat paremmin hallinnassa. Nopea reagointi on eräs merkittävä työkalu siinä, millä petosrikosten määrään on nimenomaan mahdollista saada vaikuttavuutta. Joissakin laitoksessa on jo palattu takaisin ”vanhaan” ja siirrytty tutkimaan petosrikoksia omissa yksiköissään, kuten muun muassa lomakekyselyn vastauksista kävi ilmi. Lisäksi tiedossani on, että joissakin

laitoksissa paluu on meneillään ja toisaalla taas petosrikoksia ainakin toistaiseksi tutkitaan muiden rikosten ohella niin sanotuissa perustutkintayksiköissä.

Kuten Paloniemi (2004) kirjoittaa – työ on yksi tärkeimmistä oppimisympäristöistä, jossa ammatillista osaamista kehitetään. Työ ja työpaikka ovat ympäristöjä, joissa oppiminen mahdollistuu usealla eri tavalla. Edellä mainittu liittyy muun muassa osaamiseen ja sen kehittämisen teoriaan, mutta kenties vielä enemmän koulutukseen, joka oli myös yksi kattokäsitteistä tämän opinnäytetyön lomakekyselyssä. Em. kyselyssäkin saatujen vastausten perusteella vastaajien yleinen mielipide vaikutti olevan se, ettei koulutusta ole järjestetty eikä sitä ole ollut tarjolla riittävästi petosrikosten tutkintaan liittyen. Vastausten perusteella vastaajat myös katsoivat, että koulutuksen järjestämispaikalla ei sinällään ole mitään merkitystä, kunhan koulutus ja sen sisältö on laadukasta. Poliisiammattikorkeakoululla on nyt järjestetty petosrikostutkinnan kurssi kerran vuodessa kahden viimeisimmän vuoden aikana, mutta pitäisikö kollektiivista koulutusta järjestää kattavammin muutenkin. Voisiko tämä tapahtua esimerkiksi poliisilaitoksilla paikallisesti, aiheeseen perehtyneen osaajan (joita on) järjestämänä. Lomakekyselyn perusteella oli havaittavissa myös, että tiettyihin toimenpiteisiin toivottaisiin enemmän niin sanottuja yksinkertaisia rautalankamalleja sekä yhteneväisiä käytäntöjä.

Käyttämäni kattokäsitteeseen ”yhteistyö” liittyen, lainasin Helakorpea (2005) luvussa 3: ”Työelämän uudenlaiset oppivat organisaatiot perustuvat joustavuuteen, asiakaskeskeisyyteen ja korkeatasoiseen laatuun. Ne ovat matalia, kevyitä, monitaitoisuudelle, tiimeille ja verkostoille perustuvia joustavia rakenteita. Niissä johtamisesta on tullut valtuuttamista ja ihmisten valmentamista”. Nimenomaan – työelämän uudenlaiset oppivat organisaatiot perustuvat edellä mainittuihin asioihin ja muun muassa joustavuus voisi olla merkittävässä roolissa myös poliisiorganisaatiota ajatellen, yhteistyön näkökulmasta. On tiedossa, että petosrikosten tutkintaan liittyen tietyillä poliisilaitoksilla on olemassa valmiina loistavia toimintamalleja ja käytänteitä, kun taas toisaalla tehtävät toimenpiteet perustuvat enemmän yksittäisten ihmisten osaamiseen tai tehtyihin toimenpiteisiin. Voisiko näitä käytänteitä entistä tehokkaammin jakaa vaikka siten, että tietyt eri poliisilaitosten vastuuhenkilöt istuisivat alas saman pöydän ääreen ja sopisivat käytänteiden kouluttamisesta ja jakamisesta toisilleen – esimerkiksi lyhyinä työpaikkakoulutuksina. Tällä tavalla yhteistyön avulla olisi osaamista mahdollista levittää enemmänkin myös valtakunnan tasolla. Yksittäisten yritysten ja kolmannen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö on myös tärkeää ja tiedossani on, että joillakin poliisilaitoksilla

sitä on tehty merkittävälläkin tavalla. Myös tämän tietämyksen jakaminen oikeassa forumissa voisi olla merkityksellistä.

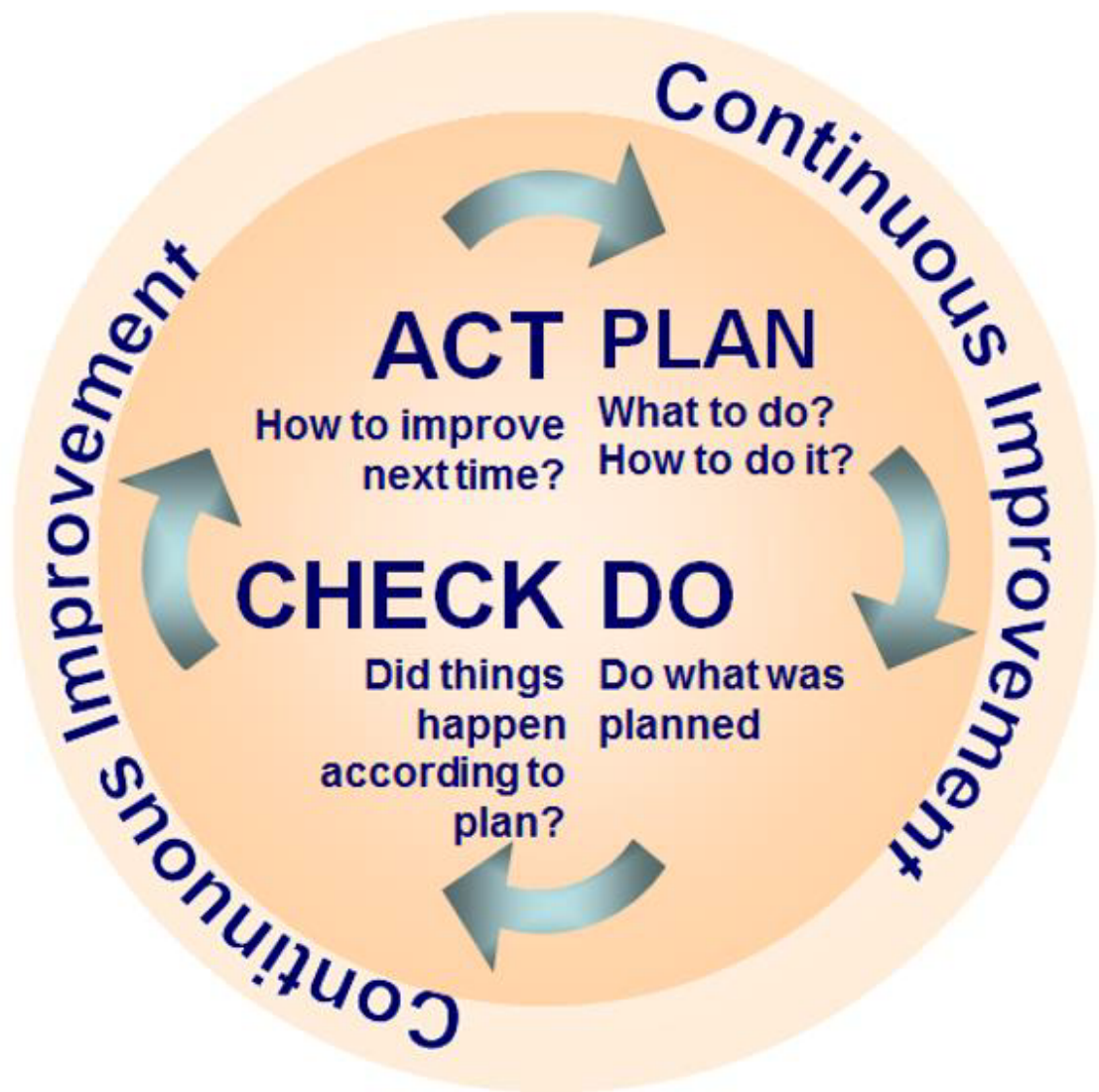
Tietojärjestelmien ja niiden hyödyntämisen tärkeys linkittyy monellakin tavalla myös muihin lomakekyselyn tuloksissa käyttämiini kattokäsitteisiin, mm. osaamiseen, koulutukseen ja yhteistyöhön. Kuten mm. Martela (2018) luvussa 3 tuo esille – esimiehen toiminnalla on merkittävä rooli siinä, miten työntekijän sisäistä motivaatiota johdetaan ja organisaatio voi tukea työntekijöitä sisäisen motivaation tunnistamisessa ja vahvistamisessa. Martelan (2014) mukaan tärkeimpiä asioita ovat yksilön autonomian tukeminen, toiminnan merkityksen kirkastaminen ja taitojen kehittämisen mahdollistaminen. Lisäksi sisäisen motivaation johtamisen tavoite on auttaa työntekijää löytämään sisäiset vahvuutensa ja voimavaransa sekä onnistua saamaan hänet käyttämään niitä organisaation tavoitteiden saavuttamiseksi. Edellä mainittu asia on erittäin tärkeää liittyen myös mahdolliseen laajempaan yhteistyöllä järjestettävään koulutukseen, mutta myös pienempiin ja paikallistasolla järjestettäviin koulutustilaisuuksiin. Laajojen empiiristen havaintojen ja käytyjen keskustelujen pohjalta on tiedossa, että poliisilaitoksilla on tiettyjen osa-alueiden superosaajia (esimerkiksi Salpa- tai avoimet tietoverkot). Voisiko olla niin, että nämä osaajat voisivat tai jopa haluaisivat jakaa tietämystään / osaamistaan myös muille – mahdollisesti mm. petosrikosten tutkinnan kanssa työskenteleville ihmisille. Kuten lomakekyselyjenkin vastausten perusteella kävi ilmi, esimerkiksi Salpan käytön osalta ainakin kyselyyn vastanneella perusjoukolla on suurtakin osaamisvajetta tai ainakin epävarmuutta omasta osaamisestaan. Esimerkiksi Salpa sellainen osa-alue, jota käytetään tutkintayksiköissä kauttaaltaan. Esimiehen tunnistamalla tarpeella ja viestinnällä voisi tulla ilmi osaajan halu kouluttaa muita tai jo koulutusta järjestänyt osaaja voitaisiin saada aktivoitua esittelemään toimintaa valitulle joukolle.

Petosrikostutkintaan liittyy useita eri piirteitä ja kaiken materiaalin perusteella, johon olen tätä työtä varten perehtynyt, empirian ja oman kokemukseni perusteella petosrikosten tutkinta ja siihen liittyvän määrällisen massan hallinta on muuttunut entistä haasteellisemmaksi. Toisaalta se on osittain edellä mainituista syistä muuttunut myös erittäin mielenkiintoiseksi, mikäli tutkija sen niin haluaa nähdä. Perusmuotoiset myynti- ja tilauspetokset muodostavat prosentuaalisesti huomattavasti suurimman osan massasta, mutta eri variaatioiset mutkikkaammat petokset voivat olla hyvinkin monimutkaisia ja mielenkiintoisia tutkittavia kaikkine mahdollisuuksineen. Petosrikoksen törkeä tekemuoto mahdollistaa muun muassa hyvin laajojen pakkokeinojen käytön, telekuuntelusta lähtien.

Itsensä työn tekeminen on myös merkittävä osa itsensä ja osaamisensa kehittämistä, kuten myös Paloniemen (2004) mukaan työ ja työpaikka ovat oppimisympäristöjä joissa oppiminen mahdollistuu usealla eri tavalla. Empiriaan perustuen mielenkiintoiset työtehtävät ja niissä tehdyt toimenpiteet jäävät useasti mieleen ja kerran laadukkaasti tehdyt sekä opitut asiat kantavat monta kertaa myös myöhemmissä jutuissa eteenpäin.

Vastasinko tällä opinnäytetyöllä, tutkimuksella ja siinä esitetyillä johtopäätöksillä luvussa 2 esittämiini kolmeen tutkimuskysymyksen? Uskoisin, että onnistuin tässä ainakin osittain. Esimiesten vastuulla on suurilta osin toimintojen järjestäminen petosrikostutkintaan liittyvissä haasteissa, joita siis on. Apuna näiden haasteiden tai suoranaisten ongelmien selättämisessä voisi käyttää kenties dialogista strategiatyötä. Kuten Vaara (2011, 32) kuvaa taulukossaan, hierarkkisen ja dialogisen strategiatyön keskeisimmät erot ovat avoimuudessa ja viestinnässä. Siinä missä hierarkkisessa strategiatyössä työn tekijä nähdään johdon tekemänä ja vastarinta ja poikkipuoliset kommentit kitkana, dialogisessa strategiatyössä osallistetaan koko organisaation jäsenet strategiatyön tekemiseen palautteen antamisen ja avoimen keskustelun kautta. Henkilöstöä, eli sitä porrasta joka ydintyötä tekee ja suorittaa, kannattaa kuunnella. Voisiko jollain heistä olla hyviä ideoita siinä, millä tavalla petosrikosten tutkintaa saadaan parannettua entisestään. Ainakin omalla työpaikallani esimiehiä on kannustettu poliisipäällikön sanoin kokeilevaan kulttuuriin, jossa epäonnistuminenkin on sallittu.

Mikäli epäonnistumiseen päädytään, ei sen tarvitse olla pysyvä tila. Apuna voi käyttää esimerkiksi William Edwards Demingin kehittämää laadun parantamisen, ongelman ratkaisun ja kehittämisen työkalua – PDCA-sykliä, joka tunnetaan myös nimellä The Shewhart Cycle (kuva 9).

Kuva 9: The PDCA Cykle (Craftech Industries 2018).

Nimensä mukaisesti PDCA-syklillä tarkoitetaan suunnittelua (Plan), tekemistä (Do), tarkastamista (Check) ja korjausten tekemistä (Act). Walton (1990, 21-22) kuvaa PDCA-sykliä toimivaksi nimenomaan prosesseissa ennemmin kuin tarkasti määritellyissä asioissa tai ongelmissa. Prosessit ovat luonteeltaan sellaisia, jotka eivät koskaan tule täydelliseksi, mutta niitä voidaan aina parantaa ja siinä sivussa ratkoa ongelmia.

PDCA-sykli voisi toimia myös petosrikostutkintayksikön toiminnan sekä henkilöstön osaamisen kehittämisessä erinomaisesti ja mallin käyttö kannattaisi ainakin pitää mielessä suunniteltaessa koulutustilaisuuksia ja muokatessa entistä toimivampia sekä tehokkaampia yhdenmukaisia toimintatapoja. Se kuinka tiheään kehää kierretään, riippuu osittain

olosuhteista, mutta toiminnan seurannan tulisi kuitenkin olla säännöllistä, jotta siihen olisi mahdollista reagoida ja kehittää henkilöstöä ja sen osaamista edelleen, vaikka suoranaisia ongelmia ei olisikaan tullut vastaan tietyllä sovitulla sykliperiodilla.

On syytä muistaa ja tiedostaa, että toiminnan ja laadun kehittämiseen on olemassa paljon muitakin työkaluja, joista osa saattaa toimia joidenkin prosessien / petosrikostutkinnan kehittämisessä paremmin kuin PDCA-sykli. Em. työkalu voisi kaikessa yksinkertaisuudessaan ja joustavat käyttömahdollisuudet omaavana toimia hyvänä apuna kehitettäessä petosrikosten torjuntaa eteenpäin, huomioiden muun muassa henkilöstön osaaminen – koulutustilaisuudet, prosessit – töiden järjestäminen ja tietojärjestelmät.

8 LOPUKSI

Koko tutkimusprosessia arvioidessaan voi kysyä, mitä olisi pitänyt tehdä toisin, ja olisiko joku ja jotkut toimenpiteet kenties voitu jättää syrjään, ja syntyikö tutkimuksesta jäntevä, looginen ja selkeä kokonaisuus. Ovatko esimerkiksi tutkimuksen teoreettinen ja empiirinen osa löytäneet toisensa, vai jäivätkö ne irrallisiksi osikseen, omiksi maailmoikseen. Onko teoreettinen tausta riittävän laaja ja soveltuuko se juuri siihen tutkimukseen välttämättömänä kivijalkana. Tutkijan on syytä rehellisesti pohtia myös tutkimuksesta saamaansa mielikuvaa. Oliko tutkimusprosessi tutkimuksen tekemisenä pettymys, kenties aivan odotettu tapahtuma vai mahdollisesti iloinen yllätys? Voiko tutkimusta pitää hyödyllisenä, vai onko se esimerkiksi opinnäytetutkielmana vain väkisin kokoon harsittu työ vailla mitään tieteellisiä piikkejä? (Pihlaja 2004, 168.)

En tiedä. Edellä mainittu vastaus voisi olla hyvä yhteenveto kysymyksiin, joita em. lähteessä on osuvasti kysytty, osin retorisenä. Lennokkaiden opinnäytetyötä koskevien ideoiden jälkeen ja jälleen tehdyn havainnon jälkeen, että aika kuluu väistämättä eteenpäin, oli itsellä aikaa tai ei – aloin jälleen tietyllä tavalla yksinkertaistaa koko tutkimuksen tekemistä. Yksinkertaistamisella en tarkoita sitä, että olisin pyrkinyt oikomaan tätä opinnäytetyötä tehdessä tai tekemään sitä millään lailla ”vasemmalla kädellä”. Toiset työmenetelmät vaan vievät aikaa enemmän kuin toiset ja olisin tämän opinnäytetyön osalta voinut käyttää enemmän aikaa viimeistelyyn. Tätä kirjoittaessa mietityttää erityisesti se seikka, mikä olisi ollut täydentävän teemahaastattelun arvo tutkimuksen johtopäätöksiin nähden. Olisiko siitä edelleen syntynyt jotain uutta näkökulmaa, joka olisi tuonut tälle

työlle lisäarvoa? Voi hyvinkin olla näin. Toisaalta olen istunut sen asiantuntijan kanssa, joka olisi suostuessaan ollut teemahaastattelun kohteena, parissakin palaveripöydässä. Tästä syystä tiedän suurin piirtein hänen kantansa aiheeseen (petosrikostutkintaan) liittyen. Väistämättä tämä seikka on jollain tasolla välittynyt myös tähän työhön, joten en ole äärettömän pahoillani siitä, että haastattelu jäi toteuttamatta.

Onko tässä työssä mahdollisesti muita vajavuuksia? Olen täysin varma siitä, että on ja monessakin kohta voisi olla kehitettävää. Useassa eri lähteessä kuvailtiin opinnäyteprosessia siten, että harva asia on kiveen kirjoitettu. Vaikka luonnollisesti tiettyjen osa-alueiden tulee olla kunnossa, jotta kyseessä ylipäätään on (opinnäyte-) työ mihin on tähdätty, eikä esimerkiksi sanomalehteen kirjoitettu kolumni tai edellä mainitun lähdeyytin vapaalla kädellä ja argumentaatiolla perusteltu juttu, joka ei perustu mihinkään muuhun kuin omaan näkemykseen tai kokemukseen. Täytyy kuitenkin muistaa, että vaikka ulkoisilla olosuhteilla onkin aina jonkinlainen vaikutus, niin opinnäytetyöprosessin, tutkimusmenetelmien päättäminen ja teoriapohjan valitseminen on viime kädessä aina työn tekijän tehtävä, puhutaan sitten tarvittavat kriteerit täyttävästä gradusta, opinnäytetyöstä tai jostakin muusta kirjallisesta tuotoksesta.

Miten sitten muulla tavalla koin koko tämän opinnäytetyön prosessin ja voiko tästä kenties olla kenellekään mitään hyötyä? No ainakin itselleni tästä oli se hyöty, että kehitin omaa tietämystäni osaamisen ja motivaation teoriassa – toivottavasti tämä heijastuu entistä enemmän myös oman osaamiseeni ja toimintatapoihin tulevaisuudessa. Kuten jossain kohtaa viittasin, tässä työssä ei ole ollut (eikä ole voinutkaan olla) kyse siitä, että tehtäisiin taikatemppu ja keksittäisiin pyörä uudelleen. Näkisin kuitenkin, että muun muassa kartoittavan tutkimuksen elementtejä omaten, tämä työ on toivottavasti jollakin tavalla koonnut petosrikostutkinnan ajankohtaisia näkymiä yhteen siinä mielessä, mitä kentällä oikeasti tapahtuu ja mikä on poliisin vaste reagoida tapahtumiin. Lisäksi toivon tämän työn herättävän ajatuksia sen suhteen, pitäisikö tämän vasteen liikkuvuuteen tai olemassa oloon reagoida jollakin tavalla. Mielestäni pitäisi. Mikä tapa on sitten oikea, on juuri se proaktiivisen ja reaktiivisen toiminnan cocktail, johon olen pyrkinyt rakentamaan jonkinlaisia eväitä luvussa 7, johtopäätösten muodossa.

Ennen tämän opinnäytetyön viimeistä kappaletta, joka päättää kaikkiaan yli puolitoista vuotta kestäneen prosessin, voisin yrittää lopuksi esittää vielä jonkinlaisen tieteellisen piikin, johon Pihlajakin (2004, 168) viittaa. Oli kyse sitten rikosten yleensä tai petosrikosten torjunnasta, tai täysin tästä poikkeavasta aiheesta, on välillä hämmästyttävää

miten tieteelliset ja tilastolliset tosiseikat sivuutetaan ihmeellisillä kaneeteilla tai jopa täysin argumentoimatta. Osittainhan tämä voi johtua siitä, että ”on paljon helpompaa riidellä olkiukon kuin perusteltujen argumenttien kanssa”, kuten Laqueur (2009, 251) toteaa. Petosrikoksiin liittyvää asiakokonaisuutta tarkastelemalla – nyt olisi mielestäni paikka herätä todelliseen ongelmaan muiden ongelmien, todellisten ja keksittyjen joukossa. Aiheesta on olemassa runsaasti materiaalia, josta murto-osan olen kerännyt tähän opinnäytetyöhön. Luonnollisesti olen pyrkinyt siihen, että edellä mainittu osa on osa ydintä. Näyttää siltä, että petosrikosten määrä jatkaa edelleen kasvuaan. Mikä tulevaisuus sitten petosrikosten saralla onkaan, voi sitä olla hankala täysin ennustaa. Laqueur (2009, 256) kirjoittaa: ”Kuten minua kohtuuttomasta pessimismistä syyttäneet kriitikot saattaisivat sanoa: se mikä jää jäljelle huonoina aikoina on toivo. Tai apokryfikirjoja lainatakseni: sen tiedän mikä on mennyttä, mutta en sitä, mikä on tullakseen.”

Jokainen voi vetää johtopäätökset petosrikoksiin ja niiden määrään liittyvässä historialinjassa – koskien lähihistoriaa, nykyisyyttä tai tulevaisuutta, perustaen näkemyksensä kokonaisvaltaisuuteen tai vaikka puhtaasti tilastotietoon. Kiitos kaikille, jotka ovat olleet osallisena tässä opinnäytetyöprosessissa.

9 LÄHTEET

Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2001: Ikkunoita tutkimus metodeihin I. Lomaketutkimus. Jyväskylä, PSkustannus.

Aaltonen, Tapio & Kirjavainen, Paula & Pitkänen Eeva 2014: Kutsumusjohtaja. Helsinki, Alma Talent Oy.

Aamulehti 2017: Artikkel. Identiteetti varastetaan Suomessa useammin kuin polkupyörä. Luettavissa sähköisesti:
<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/identiteetti-varastetaan-suomessa-useammin-kuin-pyora-varkaat-kalastelevat-tietoja-paperinkerayksesta-200174346/> . Luettu 20.12.2017.

ACCC (Australian Competition & Consumer Commission) 2018: Scamwatch. Luettavissa sähköisesti: <https://www.scamwatch.gov.au/types-of-scams/buying-or-selling/classified-scams> . Luettu 27.4.2018.

Anttila, Pirkko 2006: Tutkiva toiminta ja ilmaisuus, teos, tekeminen. Hamina, Akatiimi Oy.

Billett, Stephen 2004: Workplace participatory practices. Conceptualising workplaces as learning environments. Journal of Workplace Learning 16 (6), 312–324. Luettavissa sähköisesti:
https://www.researchgate.net/publication/276941662_Workplace_participatory_practices . Luettu 26.6.2018.

City of London Police 2018: Action Fraud- National Fraud & Cybercrime Reporting Centre. Luettavissa sähköisesti:
<https://www.actionfraud.police.uk/fraud-az-online-fraud> . Luettu 27.4.2018.

Center for Strategic & International Studies 2018: Economic Impact of Cybercrime – No Slowing Down. Luettavissa sähköisesti: <https://csis->

prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/economic-impact-cybercrime.pdf?kablHywrewRzH17N9wuE24soo1IdhuHd . Luettu 4.5.2018.
Raportin 21.2.2018 pidetty julkaisutilaisuus katsottavissa sähköisesti:
<https://www.csis.org/events/economic-impact-cybercrime/?block1> Katsottu 4.5.2018.

Craftech Industries 2018: Improving Quality Control with The Deming Cycle. Luettavissa sähköisesti: <http://www.craftechind.com/improving-quality-control-with-the-deming-cycle/> Luettu 24.9.2018.

Deci, Edward L.& Ryan, Richard M. 2000: The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry* 11, 227–268.

Deci, Edward L. & Ryan, Richard M. 2002: Overview of Self -Determination Theory: An Organismic Dialectical Perspective. Teoksessa Deci E. L., Ryan, R.M. (toim.) *Handbook of Self-Determination Research*, 16.

FBI 2018: Artikkel. Purchase order scam leaves a trail of victims. Luettavissa sähköisesti: <https://www.fbi.gov/news/stories/purchase-order-scam-leaves-a-trail-of-victims> . Luettu 14.4.2018.

Forss, Marko 2014: Fobban sosiaalisen median selviytymisopas. GPS group.

Hager, Paul 2004: Lifelong learning in the workplace? Challenges and issues. *Journal of Workplace Learning* 16 (1/2), 22–32. Luettavissa sähköisesti: <https://opus.lib.uts.edu.au/handle/10453/5366> . Luettu 26.6.2018.

Heikkilä, Tarja 2008: Tilastollinen tutkimus. 7. uud. painos. Helsinki, Edita.

Helakorpi, Seppo 2005: Mentorointi ja hiljainen tieto. Tausta-artikkeli mentorin asiantuntijuuteen ja sen arviointiin. Luettavissa sähköisesti:

https://www.proviisoriyhdistys.net/sites/default/files/helakorpi_seppo_-_mentorointi_ja_hiljainen_tieto_1.pdf . Luettu 28.6.2018.

Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2015: Rangaistuksen määrääminen talousrikoksissa. Luettavissa sähköisesti:

https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/karajaoikeuspainotteistenlaatuhankkeidenraportit/2015/w8NAUIBXR/laatuhanke_2015_.pdf . Luettu 3.3.2018.

Helsingin yliopisto 2017: Katsauksia 22/2017. Rikollisuustilanne 2016.

Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Luettavissa sähköisesti:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/191756/Katsauksia_22_Rikollisuustilanne_2016_2017.pdf?sequence=2 . Luettu 28.12.2017.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997: Tutki ja kirjoita. Helsinki, Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2005: Tutki ja kirjoita. Helsinki, Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008: Tutki ja kirjoita. Helsinki, Tammi.

Hytönen, Tuija 2007: Henkilöstön kehittäminen aikuiskasvatuksen työkenttänä. Teoksessa Collin, Kaija & Paloniemi, Susanna (toim.) Aikuiskasvatus tieteenä ja toimintakenttänä. Jyväskylä, PS-kustannus.

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Heinlahti, Kaisa 2006: Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia. Helsinki, Gaudeamus.

Kalakoski, Virpi & Laarni, Jari & Paavilainen, Petri & Anttila, Raija & Halonen, Seija & Kreivi, Minka 2007: Persoona 4: Motivaatio, tunteet ja taitava toiminta. Helsinki, Edita Prima Oy.

Kananen, Jorma & Makkonen, Teemu 2014: Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu -sarja. Jyväskylä, Suomen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Kananen, Jorma & Makkonen, Teemu 2015: Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä, Suomen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Kankaanpää, Arto 1997: Ammatin kuvaus koulutuksen apuna – ammattien kuvausjärjestelmän rakentamisen näkökulmia, ongelmia ja ehdotuksia. Helsinki, Opetushallitus.

Kantaneva, Marko 2009: Terveysliikkujan opas – Testaa kehity ja onnistu. Jyväskylä, Docendo Finland Oy.

Latvala, Eila & Vanhanen-Nuutinen, Liisa 2003: Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, Sirpa & Nikkonen, Merja (toim.): Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. 2. uudistettu painos. Helsinki, WSOY.

Laqueur, Walter 2009: Euroopan viimeiset päivät. Tallinna, Raamatutrükikoda.

Liukkonen, Jarmo & Jaakkola, Timo & Kataja, Jukka 2006: Taitolajina työ. Johtaminen ja sisäinen motivaatio. Helsinki, Edita Prima Oy.

Lohiniva, Anja & Muttilainen, Vesa 2009: Vakuutusala petosten kohteena. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 81. Tampere.

Mantere, Saku & Suominen, Kimmo & Vaara, Eero 2011: Toisinajattelua strategisesta johtamisesta. Helsinki, WSOYpro Oy.

Martela, Frank & Jarenko, Karoliina 2014: Sisäinen motivaatio – Tulevaisuuden työssä tuottavuus ja innostus kohtaavat. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisuja. Helsinki.

Martela, Frank 2015: Valonöörit – Sisäisen motivaation käsikirja. Helsinki, Gummerus.

MUSASHI, Miyamoto 1645: Go Rin No Sho. Käännetty englanniksi 1974
HARRIS, Victor (A Book Of Five Rings suom. Maa, Vesi, Tuli, Tuuli ja Tyhjiys). Suomentanut Samppa Lahdenperä. Helsinki, Otava.

mysafety.fi 2017: Tutkimusartikkeli. Suomalaiset uskovat identiteettivarkauden tapahtuvan todennäköisimmin ulkomaanmatkalla. Julkaistu 22.6.2016. Luettavissa sähköisesti:
<https://www.mysafety.fi/ajankohtaista/tutkimus-suomalaiset-uskovat-identiteettivarkauden-tapahtuvan-todennakoisimmin> . Luettu 20.12.2017.

Oikeusministeriö 2017: Petosrikollisuus ja sen ehkäisy. Rikoksantorjuntakatsaus 2017. Oikeusministeriön julkaisu 58/2017. Helsinki, Oikeusministeriö.

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2009: Kehittämistyön menetelmät. Helsinki, WSOYpro Oy.

Paloniemi, Susanna 2004: Ikä, kokemus ja osaaminen työelämässä. Työntekijöiden käsityksiä iän ja kokemuksen merkityksestä ammatillisessa osaamisessa ja sen kehittämisessä. Väitöskirja. University of Jyväskylä. Luettavissa sähköisesti: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13327/9513920399.pdf?sequence=1> .Luettu 28.6.2018.

Peltonen, Matti & Ruohotie, Pekka 1992: Oppimismotivaatio. Teoriaa, tutkimuksia ja esimerkkejä oppimishalukkuudesta. Keuruu, Otava.

Penn State University Libraries 2018: What is Empirical Research? Luettavissa sähköisesti: <http://guides.libraries.psu.edu/emp/whatis> . Luettu 25.2.2018.

Pihlaja, Juhani 2004: Tutkielman ongelmia ratkaisemaan. Vammala, Vammalan Kirjapaino Oy.

Poliisiammattikorkeakoulu 2017: Petosrikostorjunnan tutkintakurssi. Vastuunopettaja Petri Burmoi.

Poliisihallitus 2017: Poliisi varoittaa tietojenkalastelurikoksista – älä anna tietojasi sähköposti- tai tekstiviestikyselyihin. Aho Jyrki. Luettavissa sähköisesti: [https://www.poliisi.fi/poliisihallitus/tiedotteet/1/0/poliisi_varoittaa_tietojenkalastelurikoksista - ala anna tietojasi sahkoposti-tai tekstiviestikyselyihin 63624](https://www.poliisi.fi/poliisihallitus/tiedotteet/1/0/poliisi_varoittaa_tietojenkalastelurikoksista_-_ala_anna_tietojasi_sahkoposti-tai_tekstiviestikyselyihin_63624) Luettu 28.6.2018.

Rauhavirta, Hanna 2015: HENKILÖSTÖN OSAAMISEN KEHITTÄMINEN KUNTAORGANISAATION MENESTYSTEKIJÄNÄ. Case Riihimäen kaupunki- Pro Gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Research Methodology 2018: Exploratory Research. Luettavissa sähköisesti: <https://research-methodology.net/research-methodology/research-design/exploratory-research/> . Luettu 25.2.2018.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (5. uudistettu laitos). Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

Skepsis.fi 2018: Ihmeellinen maailma. Empiirinen tutkimus. Luettavissa sähköisesti: http://www.skepsis.fi/ihmeellinen/empiirinen_tutkimus.html . Luettu 25.2.2018.

Staniforth, Andrew 2017: Blackstone's Handbook of Cyber Crime Investigation. Police National Legal Database. United Kingdom, Oxford University Press.

Syrjäaho, Teija 2008: Osaamisen kehittäminen ja strategisuus. Tulkinnallinen tutkimus rahoitusalan yrityksessä. Turun kauppakorkeakoulu. Sarja D-1:2008.

Taideteollinen korkeakoulu 2018: Tutkimusmenetelmät. Luettavissa sähköisesti http://www.uiah.fi/virtu/materiaalit/tuotetiede/html_files/14111_totea.html . Luettu 25.2.2018.

Thomas, Kenneth W. 2000: Intrinsic Motivation at work: Building Energy and Commitment. Teoksessa: Salmela-Aro, Katariina & Nurmi, Jan-Erik (toim.) 2005: Mikä meitä liikuttaa: modernin motivaatiopsykologian perusteet. Keuruu, Otava.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2011: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki, Tammi.

Vehkalahti, Kimmo 2014: Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Oy Finn Lectura Ab.

Viitala, Riitta 2007: Henkilöstöjohtaminen - Strateginen kilpailutekijä. Helsinki, Edita.

Viitala, Riitta 2013: Henkilöstöjohtaminen - Strateginen kilpailutekijä. Helsinki, Edita Publishing Oy.

Vilkka, Hanna 2005: Tutki ja kehitä. Helsinki, Tammi.

Walton, Mary 1990: Deming Management at Work. New York, The Putnam Publishing Group.

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2018: Menetelmäopintojen tietovaranto.

Luettavissa sähköisesti:

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/paattely/paattely.html> . Luettu

19.9.2018.

Yleisradio 2018: Hae mukaan ohjelmaan ”Digihuijarit”. Luettavissa sähköisesti: <https://yle.fi/digihuijaus> . Luettu 28.6.2018.

LOMAKEYSELY PETOSRIKOSTEN TORJUNNASTA

Poliisilaitos:
Poliisikokemus (vuotta):
Kokemus rikostutkinnasta (vuotta):
Kokemus petosrikosten tutkinnasta (vuotta):

Rastita jokaisen kysymyksen oikealta puolelta numero, joka vastaa parhaiten mielipidettäsi esitetystä väittämästä. Käytä taulukon ylärivillä olevaa asteikkoa.

Kysymys	Tärkeys				
	Vähän	Melko vähän	Ei vähän eikä paljon	Melko paljon	Paljon
Kuinka hyväksi koet yleisen osaamisesi petosrikoksen tunnusmerkistön tunnistamisessa ja sen tutkimisessa?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Kuinka suuren osan perusmuotoisten tilaus- ja myyntipetosten tutkiminen vie työajastasi?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Oletko mielestäsi saanut petosrikosten tutkintaa edistävää koulutusta riittävästi?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Kuinka mielekkäänä pidät kotimaan rajojen sisäpuolella tapahtuvien tilaus- ja myyntipetosten tutkintaa?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Onko tutkijoiden osaamiseen panostettu mielestäsi riittävästi petosrikosten tutkinnan osalta?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Onko saamasi esimiestuki riittävä petosrikosten tutkinnassa?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Kuinka hyvin petosrikosten torjunta on mielestäsi resursoitu työpaikallasi?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Onko perusmuotoisten petosten osalta yhteistyötä muiden poliisilaitosten kanssa (mm. tutkinnan keskittäminen)?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Hyödynnetäänkö petosrikosten tutkinnassa muualta saatuja toimivia malleja ja parhaita käytänteitä?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Oletko työssäsi havainnut alueellisia eroja petosrikosten tutkinnassa (sitä, että samanlainen juttu tulee päätymään täysin erilaiseen lopputulokseen)?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Onko petosrikosten tutkinnassa ja pöytäkirjojen laadinnassa käytössä minkäänlaista laadunvalvontaa?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Kuinka hyväksi koet tietoteknisen osaamisesi?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Kuinka hyvin pystyt hyödyntämään avoimia	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

tietolähteitä tilaus- ja myyntipetosten torjunnassa?					
Onko sinulla kokemuksesi perusteella riittävät työkalut perusmuotoisten petosten torjuntaan (mm. riittävät oikeudet ja taito käyttää eri tietojärjestelmiä)?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
Hyödynnetäänkö petosrikosten tutkinnassa ICT-tutkinnan erityisosaamista?	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

6. Koetko, että rikosnimikkeellä "petos" ja/tai "identiteettivarkaus" tutkintaryhmässä jakoon tuleva juttu aiheuttaa tutkijoissa ns. hylkimisreaktion ja toiveen, että em. juttu ei tulisi ainakaan itselle tutkittavaksi ja mistä tämä mielestäsi johtuu?

7. Miten petosrikostutkinnan vetovoimatekijöitä voitaisiin kasvattaa?

8. Onko sinulla Salpa-oikeudet?

9. Osaatko hyödyntää Salpaa petosrikosten (lähinnä tilaus- ja myyntipetokset) tutkinnassa?

10. Mikäli edustamasi poliisilaitoksen sisällä on sovittu petosrikoksia koskevista yhteistyömalleista eri laitoisien välillä (mm. tutkinnan keskittämiseen liittyen), millaisia tiedossasi olevat mallit ovat?

11. Miten näkemyksesi mukaan petosrikosten torjuntaa voisi tai tulisi kehittää lähinnä kotimaan rajojen sisäpuolella tapahtuvien tilaus- ja myyntipetosten osalta?

12. Kykeneekö edustamasi tutkintaryhmä puuttumaan/estämään tai rajoittamaan esim. alkavien tilaus-/myyntipetossarjojen määrää poliisin toimenpiteillä? Jos pystyy, niin millä toimenpiteillä ja tehdäänkö niin säännöllisesti?

13. Koetko petosrikoskoulutuksen mielekkäämpänä oman poliisilaitoksen järjestämänä vai Poliisiammattikorkeakoulun/muiden poliisilaitosten toimesta?